

“ความดีที่เยียวยา” นำหลากหลายมิติของความเจ็บป่วย
ที่ถักทอขึ้นเป็นประสบการณ์ของความทุกข์กับการเยียวยา
มาให้ได้เรียนรู้และเข้าใจการแพทย์
ในแง่ศิลปะการเยียวยารักษาโรคที่ต้องการความเข้าใจชีวิต
และมีความละเอียดอ่อนต่อความเป็นมนุษย์

ความดี ที่เยียวยา

จัดพิมพ์โดย
สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ (สวส.)

อาคารคลังพัสดุ ชั้น 3 ซอยสาทรสุข 6 กระทรวงสาธารณสุข
ถนนติวานนท์ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 02-5901352, 02-590-1498 โทรสาร 02-590-1498
Website : www.shi.or.th E-mail Address : info@shi.or.th

ความดีที่แจ้งวงา

เรื่องเล่ากับการแพทย์ที่มีหัวใจความเป็นมนุษย์

ความดีที่แจ้งวงงา

เรื่องเล่ากับการแพทย์ที่มีหัวใจความเป็นมนุษย์

ผู้เขียน

ประยูรศรี เลือดสงคราม วราพร วันไชยธนวงศ์ ศิริพร เหลืองอุดม
นงเยาว์ เรียนชอบ สุภาพร วรรณแก้ว นิจกาล ศรีมงคล
สุพร ลอยลิบ เฉลิศรี สมะโน

ผู้เรียบเรียง

สมิทธิ์ ถนอมศาสนะ

กองบรรณาธิการ

นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ คณิศร เต็งรัง ขาติชาย มุกสง ประชาธิป กะทา
ราตรี ปิ่นแก้ว วรรณญา เพ็ชรคง นงลักษณ์ ตรงศีลสัตย์ มธุรส ศิริสถิตย์กุล
ปารณัฐ สุขสุทธิ วีรวรรณ เสถียรกาล นิคม ขอมสระน้อย ธวัชกร อินอุตร

ฝ่ายอำนวยการ

วรวรรณ ศรีเจริญ ภาวินี สวัสดิमानนท์ หนึ่ง ใจบุญ

ฝ่ายประสานงานการผลิต

วรรณญา เพ็ชรคง

จัดพิมพ์โดย

สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ (สวสส.)

อาคารคลังพัสดุ ชั้น 3 ซอยสาธารณสุข 6 กระทรวงสาธารณสุข
ถนนติวานนท์ ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 02-590-1352, 02-590-1498 โทรสาร 02-590-1498
Website : www.shi.or.th E-mail Address : info@shi.or.th

สนับสนุนโดย

- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ (สนย.)

ขอขอบคุณ อภิญญา ตันทวีวงศ์ และคณะ

ISBN 974-5069-57-4

พิมพ์ครั้งที่ 1 สิงหาคม 2550 จำนวน 1,000 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ 2 ตุลาคม 2550 จำนวน 2,000 เล่ม

พิมพ์ที่ อู่การพิมพ์

ราคา 120 บาท

หนังสือชุดงานคือความดี

ลำดับที่ 1 งานคือความดีที่หล่อเลี้ยงชีวิต

ลำดับที่ 2 ความดีที่เยียวยา : เรื่องเล่ากับการแพทย์ที่มีหัวใจความเป็นมนุษย์

ลำดับที่ 3 มนุษย์เล็กๆ ในระบบที่ซับซ้อน : ทวงถามความเป็นมนุษย์ในระบบสุขภาพ

ลำดับที่ 4 กำลังใจและความหวัง : ความทุกข์ยึดเยื้อของการเจ็บป่วยเรื้อรัง

ลำดับที่ 5 ก่อนโลกจะขานรับ : ความไฝ่ฝันกับคุณค่าและความจริงของชีวิต

ลำดับที่ 6 หุ่นส่วนความดี : ศักยภาพร่วมกันกับการทำงานสุขภาพ

ลำดับที่ 7 ฟ้าหลังฝน : สร้างคุณค่าใหม่ คืนหัวใจให้สุขภาพชุมชน

คำนำ

หนังสือชุดงานคือความดี

ผู้คนโดยทั่วไปใช้ชีวิตส่วนใหญ่ไปกับการทำงาน หลายคนต้องกลักรลินผืนทนกับความเบื่อหน่ายและรู้สึกแปลกแยกกับการทำงานที่ตนไม่เห็นคุณค่า งานไม่ได้มีความหมายมากไปกว่าการหารายได้เพื่อความอยู่รอดและเพื่อความมั่นคงของชีวิต หลาย ๆ คนต้องกัดฟันทำงานเพราะกลัวตกงานทั้งที่เกลียดและเบื่องานที่ทำอยู่อย่างมาก

งานจึงกลายเป็นเรื่องน่าเหนื่อยหน่ายที่ผู้คนต้องซังกะตายทำไปวัน ๆ

เมื่อเลิกงานจึงต้องหาทางแก้ความเบื่อด้วยการไปกิน ไปเที่ยว หรือไม่ก็นั่งไปสปา ไปอาบน้ำแร่แช่น้ำนม เรียกว่าหนีไปจากโลกแห่งความจริงไปเป็นเจ้าหญิงมีคนมาเตรียมน้ำลอยดอกไม้อให้อาบ มีคนรับใช้มาล้างเท้าขัดผิว หรือนวดน้ำมันให้ เพื่อจะได้พ้อมีแรงกลับไปกัดฟันทำงานที่น่าเหนื่อยหน่ายต่อไป

สำหรับผู้คนที่ยังมีศรัทธาในความดีอยู่บ้างก็ต้องหาโอกาสใช้เวลารว่างในวันหยุดจากงานไปทำบุญหรือบำเพ็ญศาสนกุศล เพื่อทำความดีไว้เป็นมงคลของชีวิต

เรียกว่า ต้องว่างเว้นจากการงานจึงมีโอกาไปทำความดี

งานกับความดีได้กลายเป็นคนละเรื่องกันโดยปริยาย เป็นเส้นขนานที่แทบจะไม่เคยมาบรรจบกันในชีวิตของคนส่วนใหญ่

แต่เรื่องราวที่ท่านจะได้อ่านในหนังสือเล็ก ๆ นี้เป็นตัวอย่างเล็ก ๆ ของคนที่ถือเอาการทำงานเป็นโอกาสของการทำความดี

เป็นเรื่องของคนเล็ก ๆ ที่ไม่มีอำนาจตำแหน่งหรือยศถาบรรดาศักดิ์อะไร แต่เป็นคนเล็ก ๆ ที่มีจิตใจที่ยิ่งใหญ่ ควรแก่การเรียนรู้และเชิดชูไว้เป็นแบบอย่างให้แก่ผู้คนทั้งหลาย โดยเฉพาะเพียงสำหรับบุคลากรทางการแพทย์เท่านั้น

คนเหล่านี้ทำงานให้บริการดูแลรักษาสุขภาพในระดับครอบครัวและชุมชนหรือที่เรียกว่าบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ ซึ่งถือกันว่าเป็นจุดยุทธศาสตร์ของการพัฒนาระบบสุขภาพ เพราะบทเรียนจากการปฏิรูประบบบริการสุขภาพทั่วโลกมีข้อสรุปตรงกันว่า การสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้านั้น นอกจากจะต้องใช้มาตรการทางการเงินหรือที่เรียกว่าการปฏิรูประบบการเงินการคลังของภาคสาธารณสุขแล้ว ที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันก็คือ ต้องสร้างระบบการดูแลรักษาสุขภาพในระดับปฐมภูมิให้เข้มแข็งด้วย

แต่พอพูดถึงบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิซึ่งเป็นการดูแลรักษาสุขภาพในระดับครอบครัวและชุมชน คนส่วนมาก (รวมทั้งหน่วยงานและผู้บริหารระบบการแพทย์ส่วนใหญ่) มักไม่เห็นคุณค่าและไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร

ส่วนหนึ่งเพราะเห็นว่าเป็นบริการสุขภาพเบื้องต้น เป็นการแพทย์พื้น ๆ ไม่ใช่ “การแพทย์ขั้นสูง” ที่วิเศษวิโส ไม่มีผู้เชี่ยวชาญพิเศษหรือเทคโนโลยีล้ำสมัยที่น่าตื่นตาตื่นใจ หรือทำเรื่องอัศจรรย์ทางการแพทย์ได้

คนทำงานเหล่านี้จึงเป็นเหมือนคนขายของที่ไม่มีวิสาสนาบารมิ ไม่มีปากมีเสียง และไม่มีอำนาจต่อรองอะไร ทั้งงบประมาณที่ใช้ทำงานก็มี

ให้อย่างจำกัด ข้าในทางวิชาชีพก็ไม่ได้มีเกียรติหรือศักดิ์ศรี แต่ต้องทำงานที่หนักและเหนื่อยยาก

ในสถานการณ์ที่ชวนให้ท้อแท้ๆนี้ กลับมีผู้คนตัวเล็ก ๆ จำนวนหนึ่ง กำลังทุ่มเทชีวิตจิตใจให้กับการดูแลรักษาสุขภาพของผู้คน รวมทั้งคนเล็ก คนน้อยและคนด้อยโอกาสในชุมชนอย่างไม่ย่อท้อ

ไม่ใช่เพียงแค่ทำไปตามหน้าที่ที่ถูกมอบหมาย แต่เป็นการทำด้วยหัวใจที่อ่อนโยนต่อความเป็นมนุษย์

เรื่องราวในหนังสือเล่มเล็ก ๆ นี้ เป็นตัวอย่างของคนเหล่านี้ ที่อาจมีอยู่อีกมากมายโดยที่ไม่มีคนรู้จัก

ตรงข้ามกับที่มักเข้าใจกันว่า บริการสุขภาพระดับครอบครัวหรือชุมชนเป็นบริการเบื้องต้น เป็นการดูแลรักษาความเจ็บป่วยต่าง ๆ ที่ไม่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญเหมือนการรักษาโรคที่ยากและซับซ้อนในโรงพยาบาลขนาดใหญ่ แท้จริงแล้วบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิไม่ใช่เรื่องง่ายเพราะต้องใส่ใจกับสุขภาพในหลายมิติ ทั้งทางกายหรืออวัยวะ ทางจิตใจหรืออารมณ์ ความรู้สึก ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ

การดูแลที่ใส่ใจกับหลายมิติให้มีความเหมาะสมลงตัวเป็นศิลปะที่ ไม่ใช่จะทำได้แบบง่าย ๆ หรือลวก ๆ

หากดูความเจ็บป่วยแค่มิติเดียว เช่นมิติทางกายภาพหรือมิติของอวัยวะ ผู้ป่วยด้วยโรคเดียวกันก็อาจมีพยาธิสภาพเหมือนกัน และให้การรักษเหมือนกันได้

แต่หากพิจารณาจากหลายมิติของสุขภาพผู้ป่วยหรือคนไข้แต่ละคน จะไม่เหมือนกันเลย

การดูแลที่ต้องใส่ใจกับสุขภาพในหลายมิติ จึงไม่มีคำตอบตายตัว หรือสำเร็จรูปที่ใช้ได้กับทุกกรณี

การเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาสุขภาพที่ซับซ้อนหลายมิติ จึงไม่ได้จากการท่องสูตรการรักษา แต่ต้องเรียนรู้จากกรณีศึกษาที่หลากหลาย ไม่ใช่เรียนรู้เพื่อลอกเลียนวิธีการ แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อเอาแบบอย่างไปคิดต่อและประยุกต์ใช้ในบริบทของแต่ละกรณี

เพราะการดูแลรักษาความเจ็บป่วยของมนุษย์ไม่ใช่การตัดเสื้อโหลที่ตัดแบบเดียว ขนาดเดียวให้ทุกคนใส่

ที่สำคัญเรื่องราวเหล่านี้ให้ทั้งแง่คิดและแรงบันดาลใจ เพราะเป็นการนำแนวคิดบริการปฐมภูมิที่ใส่ใจในมิติของความเป็นมนุษย์ และมีความละเอียดอ่อนทางสังคมวัฒนธรรมและจิตวิญญาณไปปฏิบัติอย่างได้ผลและงดงาม

เรียกว่า อ่านเอาแง่คิดก็ได้

อ่านเอาแรงบันดาลใจก็ดี

เพราะทุกกรณีศึกษามีทั้งข้อคิดข้อปฏิบัติให้ทั้งความจริงเกี่ยวกับชีวิตและสุขภาพ มีทั้งความงดงามและละเอียดอ่อน และแฝงไว้ทั้งความดีที่เราชื่นชมได้

พูดอีกอย่าง งานบริการสุขภาพปฐมภูมินี้เป็นที่บรรจบกันของความดี ความงามและความจริงของชีวิต

งานจึงไม่ได้เป็นแค่ภารกิจที่จำเป็นต้องทำให้ได้ตามตัวชี้วัด

เพราะงานที่ทำด้วยหัวใจที่อ่อนโยนต่อความเป็นมนุษย์นั้นเป็นมากกว่าภารกิจตามหน้าที่

แต่เป็นความดีที่หล่อเลี้ยงชีวิต

นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

สารบัญ

คำนำ	
บทนำ	1
1 แสงเทียนส่องทาง	9
2 ชีวิตที่สองของมนัส	21
3 คนตามตะวัน	31
4 โชคดีที่เป็นเรา	40
5 ชีวิตที่เหลืออยู่	52
6 ค้นหาคนทุกข์	62
7 รักแท้ดูแลให้ได้	75
8 หนึ่งนิ้วสองชีวิต	87
ภาคผนวก	

“

ใช้สมองเร่งเรียนรู้จนรู้ทันแล้ว
ให้หัวใจเลือกคุณมางาปรางทาง

จันทร์ เล็งวาริน
จากเรื่อง เมืองบนงิมมีแสงดาว

”

บทนำ

การเล่าเรื่องและการเรียนรู้จากเรื่องเล่าเป็นความสามารถที่มนุษย์มีติดตัวมาแต่กำเนิด เด็กเล็กๆ เริ่มการเรียนรู้โลกจากการฟังเรื่องเล่าจากบทเท่กล่อมของแม่ก่อนหน้าที่จะรู้จักตัวเลขและการคำนวณ จะว่าไปแล้ว การเรียนรู้จากเรื่องเล่าเป็นสัญชาตญาณการเรียนรู้ที่สำคัญที่ทำให้มนุษย์เข้าใจความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ซับซ้อนได้แตกต่างไปจากสัตว์

การปะติดปะต่อเป็นเรื่องราวและการเล่าเรื่องเป็นวิธีการหลักที่มนุษย์ใช้ทำความเข้าใจโลก โลกและการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งจึงปรากฏในความรับรู้ของมนุษย์ในรูปของเรื่องราวเป็นสำคัญ ในวัฒนธรรมต่างๆ จึงมีเรื่องเล่ามากมายที่สังคมใช้บอกกล่าวเล่าความเป็นไปของโลก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวการกำเนิดโลกและตำนานปรัมภากาลในศาสนาและระบบความเชื่อต่างๆ หรือแม้แต่ทฤษฎีการระเบิดครั้งใหญ่ (Big Bang) ก็เป็นความพยายามที่จะบอกเล่าและเข้าใจโลกในฐานะของเรื่องราวที่มีจุดกำเนิดที่ดำเนินและคลี่คลายจนมาเป็นโลกที่เรามีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

เรื่องเล่าจึงเป็นพาหนะสำคัญของการเรียนรู้

เราจะพบว่าจารีตความรู้ต่างๆ ของอารยธรรมมนุษย์นั้นอาศัยเรื่องเล่าเป็นพาหนะแห่งการเรียนรู้ เรื่องเล่าทำหน้าที่ปลูกฝังมโนทัศน์ถ่ายทอดแง่คิด รวมทั้งสร้างแรงบันดาลใจให้แก่มนุษยชาติมาตลอด ประวัติศาสตร์ของมนุษย์ มหาเทพมหากาพย์มหากาธะ นิทาน ตำนานหรือชาดก ล้วนมีบทบาทในการสถาปนาความจริงนิยามความหมายตีกรอบความเป็นไปได้ ให้กับวิถีคิดและปลดปล่อยจินตนาการของมนุษย์

แม้แต่นักวิทยาศาสตร์ที่มักเชื่อกันว่ายึดถือในแบบแผนความรู้ที่เน้นเฉพาะข้อเท็จจริงและการตรวจวัดในเชิงปริมาณก็ยังต้องศึกษาเรียนรู้หาแรงบันดาลใจและถ่ายทอดความคิดผ่านเรื่องเล่า ดังที่นักเรียนวิชาวิทยาศาสตร์มักได้เรียนเรื่องราวของอาคิมีดิส ผู้ค้นพบการวัดความหนาแน่นของสสารเมื่อเขาสังเกตน้ำที่ล้นออกจากอ่างในขณะที่เขาหย่อนตัวลงแช่ในอ่างอาบน้ำ ความตื่นเต้นกับการค้นพบทำให้เขาถึงกับถลันขึ้นจากอ่างและวิ่งไปรอบบ้านทั้งที่ร่างกายเปลือยเปล่า พร้อมกับร้องลั่นด้วยความดีใจว่า ยูเรก้า !

หรือแม้แต่เรื่องราวของกาลิเลโอผู้หย่อนวัตถุที่หนักเบาต่างกันลงจากหอเอนเมืองปิซา และนิเวศน์ผู้ค้นพบทฤษฎีแรงโน้มถ่วงเมื่อลูกแอปเปิ้ลหล่นใส่ศีรษะ ซึ่งเป็นเรื่องเล่าลือที่ไม่เคยปรากฏมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยืนยันว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ก็เป็นเรื่องเล่าที่ถูกใช้อย่างกว้างขวางเพื่อถ่ายทอดความอัศจรรย์ของการทดลองและการค้นพบทางวิทยาศาสตร์

การเรียนรู้ผ่านเรื่องเล่านี้เป็นลักษณะสำคัญในทุกวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมและภาษาไทยแล้ว หากใครอธิบายสิ่งต่างๆ แล้วไม่เป็นที่เข้าใจ เราเรียกว่า ไม่รู้เรื่อง ถ้าทำในสิ่งที่ไม่ควรทำ เราเรียกว่าไม่เข้าเรื่อง หรือทำได้ไม่ดี เราก็เรียกว่า ไม่ได้เรื่องได้ราว

ถ้าจะว่า โลกเป็นที่เข้าใจผ่านความเป็นเรื่องราว ก็คงไม่ผิด คุณค่าและมนต์เสน่ห์ของเรื่องเล่าดูเหมือนจะจางหายไปในระบบการศึกษามัยใหม่

ที่เน้นเฉพาะความจริงที่แยกเป็นแท่ง แบ่งเป็นพ่อน ลดทอนชีวิตให้เป็นความเข้าใจในเชิงนามธรรมเป็นข้อๆ ที่ไม่จำเป็นต้องปะติดปะต่อกันเป็นเรื่องราว

การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมความรู้จากการเรียนรู้ผ่านเรื่องเล่ามาเป็นการเน้นความรู้เชิงนามธรรมนี้ปรากฏหลักฐานที่น่าสนใจในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นยุคสมัยที่มีการเร่งรัดปฏิรูปประเทศให้ทันสมัย มีบันทึกว่าคณะธรรมทูตที่เดินทางจากกรุงเทพฯ เพื่อไปตรวจการสอนศาสนาในหัวเมืองท้องถิ่นมีหนังสือรายงานต่อทางราชสำนักว่าพระบ้านนอกตามหัวเมืองสมัยนั้นสอนศาสนากันไม่เป็น เพราะแทนที่จะสอนธรรมะที่เป็นหมวดหมู่ กลับเอาแต่เทศน์นิทานชาดก

ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการเรียนรู้ในแบบพื้นบ้านพื้นถิ่นนั้นเป็นการเรียนรู้จากเรื่องเล่า (Narrative) ในขณะที่คณะธรรมทูตจากส่วนกลางนั้นเน้นไปที่ความรู้ในเชิงนามธรรม (Abstract)

ในวัฒนธรรมความรู้สมัยใหม่ที่เราค้นเคยนั้น ความรู้ที่ร่ำเรียนกันในระบบการศึกษามักเน้นไปที่ความรู้ในเชิงนามธรรม ทั้งในวิชาวิทยาศาสตร์ ที่มักเน้นการเรียนรู้และจดจำกฎเกณฑ์หรือสมการทางวิทยาศาสตร์ หรือการเรียนวิชาทางสังคมที่มักเน้นการจดจำทฤษฎีหรือหลักการเป็นข้อๆ หรือแม้แต่การเรียนเกี่ยวกับศีลธรรมหรือศาสนาก็มักเป็นการท่องจำหลักธรรมคำสอนให้เป็นหมวดหมู่

ความรู้เชิงนามธรรมในระบบการศึกษามัยใหม่ แม้จะช่วยให้เข้าใจในระดับหลักการและเหตุผลได้ดี แต่มักเป็นการเรียนรู้เหตุผลที่แห้งแล้งและไม่สามารถบ่มเพาะความใฝ่ฝัน หล่อเลี้ยงอุดมการณ์หรือสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้คนได้

ตรงข้ามกับการเรียนรู้ในจารีตความรู้ดั้งเดิม ซึ่งความรู้ในเชิงนามธรรมมักได้รับการเรียนรู้ผ่านเรื่องราวหรือเรื่องเล่า เพราะเรื่องเล่านั้นมีพลังที่เร้าจินตนาการและสามารถเป็นต้นเค้าที่สามารถนำไปคิดต่อและ

ประยุกต์กับความเป็นจริงที่หลากหลายได้อย่างยืดหยุ่น ตัวอย่างง่ายๆ ก็คือ การเรียนรู้ในเรื่องฉันทะ หรือการมีความวิริยะอุตสาหะในฐานะหลักการใน อธิธำม 4 จนเราสามารถท่องได้อย่างแม่นยำว่าอธิธำม 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา แต่การรู้หรือเข้าใจในหลักการอย่างเป็น นามธรรมนี้ก็จะไม่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความเพียรได้เท่ากับการได้อ่านเรื่องราวของพระมหากษัตริย์

คงไม่ต้องถามว่า ในยามที่เรามีความท้อแท้และต้องการแรงบันดาลใจ เพื่อที่จะลุกขึ้นสู้อีกครั้ง การท่องอธิธำม 4 หรือ การอ่านพระมหากษัตริย์ เป็นสิ่งที่เราใช้เป็นเครื่องปลุกปลอบใจได้ดีกว่ากัน

การรู้หรือเข้าใจในหลักการอย่างเป็นนามธรรม จึงแตกต่างไปจากการรู้และเข้าใจผ่านเรื่องราวที่เป็นรูปธรรม และไม่เป็นเรื่องแปลกที่ทุกศาสนา ทุกวัฒนธรรมมักมีการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมผ่านเรื่องเล่า ไม่ว่าจะเป็นตำนานทวยเทพ ชาดก ปรีชาธรรม หรือแม้แต่นิทานพื้นบ้านที่ รุ่มรวยในวัฒนธรรมต่างๆ เพราะเรื่องเล่าเหล่านี้เป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์เรียนรู้ มิติของชีวิตที่ไม่สามารถลดทอนลงเป็นตัวเลขหรือแทนค่าในเชิงปริมาณได้

เรามักเข้าใจว่า การคิดและการตัดสินใจที่ดีและถูกต้องนั้นต้องเป็น การคิดหรือตัดสินใจบนพื้นฐานของการมีข้อมูลตัวเลขที่ถูกต้องแม่นยำก่อน ที่จะลงมือปฏิบัติ เราจึงคิดว่าตัวเลขเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการทำให้คนเชื่อ และตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเรียกว่า เชื่อว่าต้องใช้ตัวเลขในการ เปลี่ยนแปลงโลก เราจึงให้ความสนใจกับการวิจัยและวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ แต่ในความเป็นจริงแล้ว การตัดสินใจลงมือปฏิบัติของมนุษย์นั้นไม่ใช่ ต้องการเฉพาะข้อเท็จจริงหรือตัวเลขเชิงปริมาณเท่านั้น แต่ยังอาศัยจินตนาการ ความใฝ่ฝัน และความหมายที่สามารถแปรเปลี่ยนเหตุผลที่แท้จริงเป็นแรงบันดาลใจอีกด้วย

แรงบันดาลใจที่ว่านี้มีแหล่งที่มาที่สำคัญคือเรื่องเล่า

ชีวิตและสังคมของเรามีมิติของความเป็นจริงที่ไม่อาจลดทอนให้ เหลือเป็นตัวเลขหรือตัวชี้วัดได้ เป็นมิติเชิงคุณภาพที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ด้วย ความเข้าใจในเชิงปริมาณ การเรียนรู้จากเรื่องเล่าจึงเป็นเครื่องมือสำคัญใน การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ถ้าการวิจัยเชิงปริมาณเป็นการพยายามเปลี่ยนแปลง โลกด้วยตัวเลข การวิจัยเชิงคุณภาพก็เป็นการเปลี่ยนแปลงโลกด้วยเรื่องเล่า

รวมเรื่องเล่า ความดีที่เยี่ยวยา: เรื่องเล่ากับการแพทย์ที่มีหัวใจความ เป็นมนุษย์ หนึ่งในหนังสือชุด งานคือความดีที่หล่อเลี้ยงชีวิต เป็นส่วนหนึ่ง ของการวิจัยเชิงคุณภาพที่ไม่เพียงแต่รวบรวมปัญหาสุขภาพที่หลากหลายเท่านั้น แต่ยังนำหลากหลายมิติของความเจ็บป่วยที่ถักทอเป็นประสบการณ์ของความทุกข์กับการเยี่ยวยามาให้เราได้เรียนรู้และเข้าใจการแพทย์ในแง่ศิลปะ ของการเยียวยารักษาโรคที่ต้องการความเข้าใจชีวิตและละเอียดอ่อนต่อความ เป็นมนุษย์

หัวใจการเรียนรู้เพื่อเข้าถึงมิติที่ละเอียดอ่อนต่อความเป็นมนุษย์นี้ ไม่เพียงแต่ต้องการความเข้าใจเท่านั้น แต่ต้องเป็นการเรียนรู้ที่ “เข้าไปในใจ” ให้จิตใจได้สัมผัสกับความเป็นจริงที่ละเอียดอ่อนและได้ติดต่อกับความงามที่ หล่อเลี้ยงหัวใจให้อ่อนโยน

การเรียนรู้ที่เน้นเฉพาะความจริงที่แยกเป็นแท่ง แบ่งเป็นท่อน ลดทอน ชีวิตให้มีค่าเท่ากับข้อเท็จจริงเป็นข้อๆ เป็นตัวเลขสถิติหรือตัวชี้วัดนั้นหยาบ เกินกว่าที่จะจับใจและหล่อเลี้ยงหัวใจมนุษย์ให้อ่อนโยนได้

หนังสือชุดงานคือความดี เล่ม 2 ความดีที่เยี่ยวานี้เป็นตัวอย่าง เรื่องเล่าจากประสบการณ์ที่ให้คุณค่าและแรงบันดาลใจกับงานบริการ สุขภาพชุมชน เป็นคุณค่าและแรงบันดาลใจที่ไม่มีตัวชี้วัดเชิงปริมาณไหนจะ ทำให้เกิดได้

ปัจจุบัน ภารกิจที่ท้าทายการแพทย์ไทยแตกต่างออกไปจากภารกิจในทศวรรษก่อนๆ ความท้าทายทางการแพทย์ในช่วง 3 - 4 ทศวรรษที่ผ่านมาคือ การขยายระบบบริการสาธารณสุขให้กว้างขวาง เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้อย่างทั่วถึง แม้จะเป็นภารกิจที่ยากลำบาก แต่ก็พอจะกล่าวได้ว่า เราสามารถบรรลุเป้าหมายความท้าทายนั้นได้อย่างดีในระดับหนึ่ง

แต่ความท้าทายแห่งยุคสมัยที่กำลังปรากฏตรงหน้าเรา นี้ เป็นภารกิจที่ไม่เพียงแต่ยิ่งยาก แต่ยังละเอียดอ่อน และไม่สามารถบรรลุได้หากปราศจากพลังแห่งจินตนาการและแรงบันดาลใจจากเรื่องเล่า

เพราะภารกิจใหม่ทางการแพทย์ในยุคปัจจุบันนี้ก็คือ

การสร้างระบบการแพทย์ที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์

นพ.โกมาตร จีงเสถียรทรัพย์

มีนาคม 2549

แสงเทียนส่องทาง

ประยูรศรี เลือดสงคราม
โรงพยาบาลน้ำพอง
จังหวัดขอนแก่น

ชีวิต

ของคนทีหมดหวัง หมดหนทาง ก็เปรียบเสมือนตกอยู่ในความมืด จะไขว่คว้าหาทางออกก็ไม่วู้จะเริ่มต้นจุดไหน ข้าร้ายปัญหาอุปสรรคต่างๆ ก็คอยแต่จะทับถมซ้ำเติมไม่หยุดหย่อน จนหมดเรี่ยวแรงจะฮึดสู้ ชีวิตจึงไม่หวังอะไรมากไปกว่า แสงเทียนเล่มเล็กๆ ที่ส่องสว่างนำทางพอช่วยให้เห็นทางออก ทางไป ของชีวิตบ้าง แม้รอบๆ ความมืดยังคงปกคลุมเช่นเดิม...

ต้นดอกแก้วที่ปลูกรายรอบวิหารของวัดยืนเรียงรายกัน แลดูเป็นระเบียบสวยงาม ร่มเงาอันเขียวครึ้มกลายเป็นหลังคาหลังใหญ่ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุที่ค่อยๆ ททยอยมาร่วมกิจกรรมที่ลานวัดพระธาตุเสด็จ คนที่อยู่ใกล้วัดเดินกันมาเอง ส่วนคนที่อยู่ไกลมักจะใช้จักรยานเป็นพาหนะ และพ่วงด้วยกระบุงสานตาห่างๆ ติดท้ายรถมาด้วยเผื่อต้องไปทำธุระที่อื่นต่อ แสงแดดอ่อนๆ ยามเช้าช่วยให้ผู้สูงอายุดูสดชื่นมีชีวิตชีวา กลิ่นของดอกแก้วที่โชยมาตามลมยิ่งขับให้บรรยากาศยามออกกำลังกายดูสดชื่นไม่เหนื่อยจนเกินไป เสื้อทีมสีเหลืองของกลุ่มผู้สูงอายุดูเป็นจุดเด่นเมื่อตัดกับสีเขียวครึ้มของต้นดอกแก้ว ใบหน้าผู้สูงอายุแต่ละคนยิ้มเิบไปด้วยรอยยิ้มแฉ่งแจ่มใส เสียงพูดจาหยอกล้อกันดังระงมไปทั่วลานใต้ต้นดอกแก้ว เสียงจ้อยซอ ดนกลอนสด

ที่ได้ตอบกันไปมา ยิ่งเพิ่มความสนุกสนานให้แผ่ไปทั่วลานวัดเรียกความสนใจจากผู้ที่นั่งดูผ่านไปมาได้ไม่น้อย

เสียงร้องไต่กลอนสดของหญิงชราวัย 80 ปีเศษ รูปร่างเตี้ยเล็ก แต่ยังคงแข็งแรง หนึ่งในผู้สูงอายุที่มาร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ ดูจะเป็นจุดสนใจของเหล่าผู้สูงอายุด้วยกันอยู่ไม่น้อย เสียงที่ดังกังวานใสไพเราะมีเสน่ห์อย่างบอกไม่ถูก ความสามารถในการจำย่อชอ ด้นกลอนสดคงเป็นพรสวรรค์แต่กำเนิด ยิ่งคนร้องมีใบหน้าที่ยิ้มตลอดเวลา ยิ่งทำให้หญิงชรากลายเป็นจุดสนใจมากขึ้น ไม่เว้นแม้แต่ฉันที่อดใจไม่ไหวต้องเข้าไปคุยด้วย

“ยายคำแก้ว วันนี้ดูร่าเริงเป็นพิเศษเชียวนะ”

“ทำใจได้ละหมอ อยู่ที่บ้านก็ทุกข์ใจ มาอยู่กับผู้สูงอายุด้วยกันยังพอลืมทุกข์ไปได้บ้าง” ยายคำแก้วตอบเสียงใสใบหน้ายิ้มแย้ม

“ยายคำแก้วมีเรื่องทุกข์ใจอะไร” ฉันซักสงสัย

“เรื่องลูกชายแหละหมอ ป่วยเป็นเนื้องอก บ่นปวดหัว นอน ร้อง ครวญครางตลอด ยายไม่รู้จะช่วยยังไง กินยาอะไรก็ไม่หาย พาไปรักษาจนหมดเงินหมดทองตั้งมากมายก็ไม่ดีขึ้น หมอช่วยไปดูมันที่บ้านหน่อยได้มั้ย”

“ได้ซิจะยาย” ฉันตอบรับทันทีอย่างไม่ลังเลใจ

บ่ายวันนั้น หลังกลุ่มผู้สูงอายุกลับกันหมดแล้ว ฉันรีบไปเยี่ยมยายคำแก้วที่บ้านตามที่ได้รับปากไว้ เมื่อฉันเข้าไปในอาณาบริเวณบ้านพบว่ายังมีบ้านหลังเล็กอยู่ถัดไปจากบ้านของยายคำแก้วอีกหลังไม่ห่างกันมากฉันมารู้ทีหลังว่าเป็นบ้านของครอบครัวลูกชายคนโตของแก ส่วนบ้านยายคำแก้วเป็นบ้านครึ่งปูนครึ่งไม้หลังไม่ใหญ่นัก ผนังชั้นล่างก่อด้วยอิฐบล็อก เมื่อเข้าไปภายในตัวบ้านสายตาฉันไปสะดุดกับภาพชายร่างเล็ก นอนคุดคู้ อยู่ใต้ผ้าห่มบางๆ ที่มุมห้อง รอบที่นอนมีขวดน้ำพลาสติก แก้วน้ำ และถุงยาหลากหลายวางอยู่กระจัดกระจาย

“พงษ์ พงษ์ หมอมาเยี่ยม” ยายคำแก้วรีบปลุกลูกชาย ขณะฉันนั่งลงกับพื้นบ้าน

สมพงษ์ค่อยๆ พยุงกายลุกขึ้นคลานจากที่นอนออกมา นั่งพับเพียบ ยกมือไหว้ ผมเผ้ายาวยุ่งเหยิงคลุมใบหูทั้งสองข้าง รูปร่างหน้าตาและผิวดำคล้ำของลูกชายคนเล็กวัยกลางคนของยายคำแก้วถอดแบบผู้เป็นแม่อย่างไม่มีผิดเพี้ยน แตกต่างกันตรงดวงตาข้างขวาที่บวมปูดเห็นได้ชัด ซึ่งเกิดจากโรคร้ายที่คุกคาม สีหน้าและแววตาบ่งบอกอาการเจ็บปวดและยังมีน้ำตาไหลตลอดเวลา ต้องคอยเอาผ้าซับอยู่บ่อยๆ

“สมพงษ์ เป็นอย่างไรบ้าง” ฉันถามออกไปไม่ได้เต็มเสียงเพราะรู้สึกรังทากับภาพตรงหน้า

“บอกไม่ถูกครับหมอ มันปวดทรมานมาก กินยาแก้ปวดก็ไม่หาย ตาพร่ามัวไปหมด ไม่รู้จะทนได้อีกนานแค่ไหน”

คำพูดของสมพงษ์ทำให้ฉันสังหรณ์ใจบอกไม่ถูก นึกถึงคนป่วยที่โรงพยาบาลซึ่งเคยรู้จัก หลังต่อสู้กับโรคร้ายมานาน จนพบว่าไม่มีหนทางจะเอาชนะโรคร้ายได้ สุดท้ายตัดสินใจยอมแพ้จบชะตาชีวิตด้วยน้ำมือของตัวเอง

สมพงษ์เล่าให้ฟังว่าทนทุกข์ทรมานจากอาการป่วยมาเกือบปีแล้ว เริ่มแรกมีไข้เป็นๆ หายๆ นานหลายเดือน ซ้ำๆ มากินเอง เพราะไม่รู้ว่าได้เกิดความผิดปกติขึ้นกับร่างกาย แม้ลุงจันทร์ซึ่งเป็นอาจะบอกว่ามีก้อนเนื้อมวมปูดโตเท่าผลมะนาวที่หลังหูขวา แต่สมพงษ์ก็ไม่ได้ใส่ใจคิดว่าไม่น่าจะเป็นอะไรมาก เพราะไม่รู้สึเจ็บหรือปวดบริเวณก้อนเนื้อ จนเมื่อมีอาการคัดจมูกหายใจลำบาก จึงตัดสินใจเข้ารักษาที่โรงพยาบาลประจำจังหวัด แพทย์ได้ตัดชิ้นเนื้อในโพรงจมูกไปตรวจและแจ้งให้ทราบภายหลังว่าเป็นมะเร็งโพรงจมูกระยะสุดท้าย ทางโรงพยาบาลจัดยาแก้ปวดให้ซึ่งช่วยบรรเทาอาการปวดชั่วคราวครั้งชั่วคราว สมพงษ์จึงแอบซื้อยานอนหลับมากินเองเป็นประจำ

เมื่อรู้ว่าตัวเองกำลังจะตายความท้อแท้สิ้นหวังในชีวิตดูเหมือนยิ่งไปเพิ่มความเจ็บปวดให้กับอาการของโรคมากยิ่งขึ้น

การเยี่ยมบ้านครั้งแรกจบลงอย่างรวดเร็ว เพราะฉันมองเห็นแค่อาการป่วยจากโรค เลยนึกไม่ออกว่าจะทำอะไรได้ดีไปกว่าการเพิ่มยาแก้ปวดและยานอนหลับให้สมพงษ์ ก่อนจะมารู้ภายหลังเมื่อคราวเยี่ยมบ้านครั้งต่อมา ถึงชะตากรรมชีวิตที่สมพงษ์เผชิญอย่างทุกข์ทรมานแสนสาหัสตลอดก่อนหน้าจะป่วยเป็นมะเร็งด้วยซ้ำ ซึ่งสาหัสไม่แพ้การทางกายเลย

สมพงษ์เล่าถึงชีวิตของเขาตั้งแต่ในช่วงวัยหนุ่มว่ามีอาชีพรับจ้างขับรถสับล้อขนดิน พบรักและแต่งงานกับสาวโรงงานอาหารกระป๋อง วัยไม่ห่างกันมากนัก เมื่อแต่งงานแล้วได้ย้ายเข้าไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงอีกอำเภอหนึ่ง มีลูกด้วยกัน 2 คน เป็นชายทั้งคู่ ครอบครัวอบอุ่นอยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา พ่อแม่ลูก พอลูกคนโตอายุได้ 7 ขวบ คนเล็ก 8 เดือน สมพงษ์ก็คิดสร้างฐานะให้ดีขึ้นเพราะอยากเห็นลูกๆ มีอนาคตที่ดีไม่ต้องลำบากเหมือนตัวเอง เลยตัดสินใจเดินทางไปค้าแรงงานที่ตะวันออกกลาง โดยกู้เงินนอกระบบจากนายทุนนำมาเป็นทุนในการติดต่อทำหลักฐานไปต่างประเทศ จนสมพงษ์ได้เข้าทำงานที่บริษัททำหมากฝรั่งในเมืองแห่งหนึ่ง รับหน้าที่ขับรถขนส่งสินค้าได้รับเงินเดือน 12,000 บาท เงินทุกบาททุกสตางค์ส่งกลับมาให้ลูกเมียที่เมืองไทยหมด ส่วนตัวเองใช้จ่ายจากเงินค่าล่วงเวลา

สมพงษ์ทำงานไปได้ประมาณ 2 ปี เกิดสงครามอ่าวเปอร์เซียขึ้น สมพงษ์จำเป็นต้องเดินทางกลับประเทศไทย เป็นอันว่าต้องปิดตำนานการขุดทองไว้ครึ่งทาง แต่ก็ยังดีที่อยู่ทำงานจนครบสัญญาจ้าง และตลอดเวลา 2 ปี ก็ได้ส่งเงินมาให้ภรรยาเก็บสะสม ส่วนตัวเองก็ได้เก็บหอมรอมริบเงินค่าล่วงเวลาเหลือพอมีติดตัวกลับมาบ้าง แม้จะไม่มากแต่เขาคิดว่าน่าจะพอตั้งตัวได้ สมพงษ์ฝันถึงบ้านหลังเล็กๆ อันแสนอบอุ่นมีสมาชิกครอบครัวอยู่กันพร้อมหน้าพ่อแม่ลูก แต่เมื่อกลับมาที่บ้านภาพแห่งความเป็นจริงกลับตรงกัน

ข้ามกับที่วาดฝันไว้ ภรรยากลายเป็นคนชอบเที่ยวเตร่ตอนกลางคืนกว่าจะกลับบ้านก็ตีกด้นแถมเมาเหล้ากลับมาแล้วยังชวนทะเลาะด่าทออาละวาดกับสามีและลูกอีก ในตอนแรกแม้เขาจะสังเกตเห็นความผิดปกติบางอย่างเกิดขึ้นกับภรรยา และมีเสียงนินทาของชาวบ้านแว่วเข้าหูอยู่เป็นระยะ แต่เขาก็ข่มใจไม่คิดว่ามันจะเป็นจริง จนในที่สุดญาติพี่น้องและยายคำแก้ว ผู้เป็นแม่ยอมบอกเขาว่าภรรยาเล่นชู้กับชายหนุ่มข้างบ้าน มีความสัมพันธ์กันตั้งแต่ปีแรกๆ ที่สมพงษ์ไปทำงานที่ตะวันออกกลาง แต่ไม่มีใครกล้าแจ้งข่าวให้ทราบเกรงว่าเขาจะคิดมากและใจร้อนด่วนกลับเมืองไทยทั้งที่สัญญาจ้างไม่ครบกำหนดจึงจะก่อหนี้สินเพิ่มมากขึ้นไปอีก

สมพงษ์ยังตกใจหนักขึ้นเมื่อพบว่าเงินในบัญชีธนาคารเหลือ แค่ 600 กว่าบาท ถามภรรยาก็บอกว่าเอาไปใช้หนี้ ค่าแกัตัวที่ฟังไม่ขึ้นสร้างความเจ็บปวดให้สมพงษ์อย่างมาก แต่เขาก็คิดว่าเงินทองเป็นของนอกกายไม่ตายก็หาใหม่ได้ ครอบครัวต่างหากที่สำคัญยังมีลูกอีก 2 คน และแม่ที่ต้องคอยดูแล เขาจึงให้อภัยภรรยาพร้อมกับขอร้องให้กลับตัวเสียใหม่ และกลับมาสร้างครอบครัวที่อบอุ่นร่วมกันอีกครั้ง ภรรยาปากในตอนแรก แต่สุดท้ายก็ยังคงมีพฤติกรรมเช่นเดิม

เมื่อครอบครัวขาดรายได้ หัวหน้าครอบครัวอย่างเขาเลยออกไปรับจ้างขับรถขนดินที่เหมือนแร่ซึ่งอยู่ห่างออกไปอีกอำเภอหนึ่ง และต้องนอนค้างคืนที่ทำงาน สัปดาห์หนึ่งจะกลับมานอนที่บ้านแค่วันหรือสองวัน เขาใช้ชีวิตแบบนี้อยู่เกือบ 10 ปี ส่วนภรรยาก็ฉวยโอกาสตอนเขาไม่อยู่ลักลอบเล่นชู้อยู่ประจำ ไม่สนใจสายตาชาวบ้าน แม้แต่เสียงเตือนของญาติพี่น้องตนเองส่วนเขาไม่รู้จะทำอย่างไรเป็นห่วงแต่ลูกๆ ที่กำลังเติบโต

มรสุมชีวิตลูกใหญ่พัดกระหน่ำซ้ำเติมสมพงษ์อีกครั้ง การที่เขาต้องทำงานสัมผัสกับฝุ่นละอองของเหมืองแร่โดยที่ไม่มีเครื่องป้องกันตัว สูดบุหรี่ยัดและพักผ่อนน้อย เพราะต้องเร่งทำงานหาเงินจากค่าล่วงเวลา สมพงษ์เริ่มจาก

มีอาการแสบจุก หายใจติดขัดในตอนแรก และอาการทรุดหนักลงเรื่อยๆ ต้องพักงานเป็นระยะรายได้เริ่มลดลง จะลาออกไปทำงานอื่นเพื่อจะได้พักผ่อนร่างกายก็ไม่ได้เพราะไม่มีความรู้ จนสุดท้ายเมื่ออาการหนักขึ้นก็จำเป็นต้องออกจากงาน ลูกๆ ต้องไปอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องเป็นครั้งคราว เมื่อกลายเป็นคนหมดสภาพหาเลี้ยงครอบครัวไม่ได้ ภรรยาขับไล่เขาออกจากบ้าน ทั้งที่เป็นบ้านที่เขาสร้างมากับมือ โดยไม่มีเสียงคัดค้านจากพ่อตาแม่ยาย

“ผมอุตส่าห์ขำน้ำ ขำทะเล เอาชีวิตไปเสี่ยงทำงานท่ามกลาง สงคราม หวังจะกลับมามีครอบครัวที่อบอุ่น แต่ผลที่ได้รับ ไปเสียนา มาเสียเมีย เหมือนที่คนเขาพูดจริงๆ” สมพงษ์เล่าด้วยสีหน้าเคร่งเครียด

จากคนที่พอมีฐานะทั้งมีบ้านและเงินใช้จ่ายไม่ขาดมือ กลับกลายเป็น คนที่ไม่เหลืออะไรติดตัว สมพงษ์ชมซานกลับมาหาแม่ อาศัยพี่น้องคอยหยิบ ยืมข้าวปลาอาหารให้ จากคนที่มั่งคั่งดีศรีทำงานหาเงินเลี้ยงตัวเองได้ ต้องมา ให้คนอื่นหาเลี้ยงถึงขนาดต้องลดศักดิ์ศรีไปขอยืมเงินจากหลวงพ่ที่วัดได้บ้าง ไม่ได้บ้าง บางครั้งก็ถูกตำหนิว่าทำตัว เหมือนขอทาน

ลูกคนโตที่ย่างเข้าสู่วัยรุ่นหาทางออกจากปัญหาครอบครัว ด้วยการ คบเพื่อนเที่ยวเตร่ ไม่สนใจการเรียน มั่วสุมเสพยาเสพติด ลงเอยด้วยการ ต้องโทษจำคุกข้อหาสิ่งเสพติดไว้ในครอบครองทั้งจำหน่ายและเสพ ลูกคน เล็กเป็นความหวังสุดท้ายที่คอยหล่อเลี้ยงกำลังใจ แต่ก็ถูกพ่อตาแม่ยายกีด กันไม่ให้มาหา เพราะอ้างว่ายังเล็กไม่มีคนพามา จนลูกคนเล็กโตขึ้น และ อาศัยเวลาว่างงานรับจ้างเป็นเด็กทำยกรถหารายได้พิเศษเป็นทุนการศึกษา อาศัยช่วงเวลาที่ออกมาทำงานมาหาพ่อแต่ก็ไม่สามารถมาหาได้บ่อยครั้งนัก

หลังกลับจากเยี่ยมสมพงษ์ครั้งแรกได้ไม่กี่วัน ฉันสังเกตเห็นใจอกไม่ถูก รู้สึกอยากไปเยี่ยมสมพงษ์ที่บ้านอีกทั้งๆ ที่ยังไม่ถึงกำหนดวันนัด ความมืด และความเงียบที่แผ่คลุมภายในตัวบ้านเพิ่มความกังวลใจให้กับฉันมากขึ้น อย่างไม่รู้สาเหตุเมื่อกลับไปอีกครั้ง บ้านหน้าต่างที่ปิดสนิททุกบาน ดูแตกต่าง

จากครั้งแรกที่มา ก็ทำให้ฉันรู้สึกราวกับไม่เคยมาสถานที่แห่งนี้มาก่อน

“มีใครอยู่บ้าง ยายค่าแก้วอยู่มั๊ย !” ฉันตะโกนถามหาเจ้าของบ้าน

ยายค่าแก้วลุกจิกออกมาจากห้องครัว แสดงอาการดีใจอย่างเห็น ได้ชัด รีบใช้ผ้าขาวเช็ดพื้นบ้านให้ฉันนั่ง สมพงษ์พอได้ยินเสียงตะโกนของฉัน ก็รีบเปิดผ้าห่มออก ค่อยๆ คลานออกมานั่งพับเพียบต้อนรับ

“ยายค่าแก้วทำอะไรอยู่ ปิดหน้าต่างมิดเขียว หมอบเปิดหน้าต่าง ได้ไหม” ฉันพูดพลางลุกขึ้นเดินไปเปิดหน้าต่าง ไม่รอคำอนุญาตจาก เจ้าของบ้านที่ลอยตามหลังมา

“ตามสบายค่ะหมอ ยายกำลังเตรียมอาหารมื้อกลางวันให้พงษ์มัน อยู่”

“แล้วทำอะไรกินล่ะ”

“จะมีอะไรละหมอ ข้าวต้มใส่เกลือก็ดีถมเถแล้ว”

“ยาย อาหารอย่างอื่นก็กินได้นะ อาหารบำรุงร่างกายพวกเนื้อ นม ไข่” ฉันให้ความรู้ตามความเคยชิน กว่าจจะรู้ว่าไม่น่าพูดก็เมื่อยายค่าแก้ว ตอบสวนมาว่า

“จะเอาเงินที่ไหนมาซื้อของดีๆ กินละคะคุณหมอ ลำพังข้าวสารจะ กรอกหม้อยังไม่มี ทุกวันนี้ก็ได้อาศัยลูกชายคนโต คอยส่งข้าว ส่งน้ำ”

ยายค่าแก้วเล่าให้ฟังต่อว่า ครอบครัวของลูกชายคนโตก็ตกอยู่ใน สภาพไม่แพ้กัน หาเช้ากินค่ำ มีรายได้จากการขับรถรับจ้างส่งผู้โดยสารเข้าเมือง รายได้ไม่แน่นอน แม้จะมีรถเป็นของตนเองแต่ก็ต้องรับภาระแบคน้ำมันที่ ถีบตัวสูงขึ้น วันไหนโชคดีมีผู้โดยสารมากก็พอได้กำไรอาหารเย็นก็ได้อินดี หน่อย ส่วนวันไหนรายได้น้อย ก็หนีไม่พ้นผัดต้มกับน้ำพริก

สมพงษ์นั่งซึมส่ายตาเหม่อลอยขณะยายค่าแก้วพูด ตาขวาวมถลน

ออกนอกเข้ามามากกว่าเดิม จนหนังตาปิดลูกตาไม่มิด น้ำตาไหลซึมตลอดเวลา

“สมพงษ์ อาการตอนนี้เป็นอย่างไบบ้าง ยาที่หมอให้ครั้งก่อน กินแล้วดีขึ้นมั้ย” ฉันหันไปถามสมพงษ์ที่นั่งพับเพียบซึมอยู่ข้างแม่

“กินก็เหมือนไม่ได้กินครับ ปวดแผลตลอดจนทนต์ไม่ไหว ข้างก็กินไม่ได้มากมันลั่นสะเทือนปวดหัวเวลาเคี้ยวข้าว ผมต้องปิดหน้าต่างทุกบานกันไม่ให้เสียงดังมากระทบประสาทหูและกันแสงไม่ให้เข้าตา” พุดพลางไขผ้าซับน้ำตาที่ไหลซึมจากตาขวา

ฉันถอนใจรู้สึกจนแค้น ไม่รู้จะช่วยคลายความทุกข์ทรมานของสมพงษ์ได้อย่างไร นอกจากคำพูดให้กำลังใจจากประสบการณ์ที่เคยดูแลผู้ป่วยเอดส์มา 10 กว่าปี ฉันนึกถึงเทปธรรมะชุด “ธรรมะสำหรับคนป่วย” ซึ่งมักเปิดให้ผู้ป่วยโรคเอดส์ระยะสุดท้ายฟังอยู่บ่อยๆ จนจำเนื้อหาได้ ผู้ป่วยเอดส์ที่ฟังก็ยอมรับสภาพและอยู่กับความทุกข์จากโรคได้ดีขึ้น คิดว่าคงไม่แปลกอะไรหากจะนำมาสอนให้กำลังใจสมพงษ์ผู้ป่วยระยะสุดท้ายเช่นกัน ฉันร่ายยาวว่า

ความทุกข์มี 2 แบบ ทุกข์ใจ เกิดจากการสูญเสียของรัก ทุกข์กาย เกิดจากความเจ็บปวดทรมาน ทุกคนเกิดมาล้วนมีทุกข์ จะทุกข์มาก ทุกข์น้อย ก็อยู่ที่จิตกำหนด จิตที่ว่างย่อมไม่ใส่ใจกับสิ่งปรุงแต่งรอบข้างไม่ทนทุกข์ กับความเจ็บปวดที่เกิดขึ้น เพราะมันคือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีจริงยั่งยืน ไม่เที่ยงแท้แน่นอน มีเกิด มีดับ แม้แต่ร่างกายก็ไม่ใช่ของเรา เมื่อตายไปก็ไม่สามารถเอาไปด้วยได้ มนุษย์เราเมื่อมีเกิด ก็มีแก่ มีเจ็บ และตายไปในที่สุด ไม่มีใครหนีพ้นความตายได้ แม้แต่พระพุทธเจ้าก็ต้องตาย อย่างผูกตนเองไว้กับอดีต จงอยู่กับปัจจุบัน ตั้งสติ ดูทั้ง กาย จับความรู้สึกที่เจ็บปวดพิจารณาสังขาร เมื่อจิตว่าง ความเจ็บปวดจะลดลงจนเรารู้แต่วันทเกิด ไม่รู้วันตาย ขอให้สร้างกุศลทางจิตในเวลาที่เหลือ เมื่อตั้งสติได้แล้ว จะอยู่เหนือปัญหา อยู่เหนือความทุกข์ทุกอย่าง จิตจะสูงขึ้น เรียกว่ามีร่างกาย

กับจิตใจที่บริสุทธิ์ ไม่ระคนอยู่ด้วยกิเลสและความทุกข์อีกต่อไป เรียกได้ว่ารับสิ่งที่ดีที่สุดในขณะที่มนุษย์ควรจะได้รับเมื่อลมหายใจสุดท้ายมาถึง

พุดจบ สมพงษ์จากที่นั่งก้มหน้านิ่ง ผลุนผลันหันหลัง คลานเข่ากลับไปยังที่นอน สองมือควานหาบางสิ่งบางอย่างได้หมอน แล้วคลานกลับมาพร้อมกับนำของสิ่งหนึ่งวางไว้ข้างหน้า ก้มตัวลงกราบกับพื้น เมื่อเห็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ตรงหน้าชัดเจน ทุกคนถึงกับช็อกไปชั่วขณะ พุดอะไรไม่ออกเหมือนมีอะไรมาจุกที่คอหอย ยายคำแก้วถึงกับปล่อยโฮโผล่เข้ากอดลูกชาย น้ำตาไหลอาบสองแก้ม บรรยากาศเต็มไปด้วยความเศร้า สองแม่ลูกกอดกันกลม น้ำตาลูกผู้ชายเอ่อล้นคลอเบา เหมือนสำนึกในสิ่งที่ตัวเองทำผิด ยายคำแก้วพร่ำพรรณนาด้วยความน้อยอกน้อยใจ ตัดพ้อต่อว่าลูกชายที่คิดสั้นไม่ส่งสารแม่ที่อุตสาหะทำทุกอย่างเพื่อลูก ดูแลเอาใจใส่ทุกอย่าง ไม่ว่าอยากกินอะไรก็พยายามหามาให้ เงินทองไม่มีก็ไปรับจ้างเกี่ยวข้าว เอาเงินมาซื้ออาหารบำรุงลูก ยายคำแก้วชี้ให้ลูกชายเห็นถึงบาปบุญคุณโทษของคนที่คิดฆ่าตัวตายว่าเป็นบาปต้องชดใช้เวรกรรมถึงห้าร้อยชาติ สมพงษ์นั่งนิ่งเงียบ ก่อนก้มลงกราบฉันอีกครั้ง เสร็จแล้วหยิบซองยาฆ่าแมลงยี่ห้อแลนเนตยื่นให้ตรงหน้า

“ถ้าหมอไม่มาให้สติผมวันนี้ พรุ่งนี้หมอได้มางานศพผมแน่ ผมเตรียมไว้แล้ว ถ้าคืนนี้ผมทนไม่ได้ ผมต้องทำแน่ๆ” สมพงษ์สารภาพผิด

“เออละ เมื่อคิดได้ก็ดีแล้ว ปัญหาทุกอย่างมีไว้ให้แก้ ไม่ว่าจะทำอะไรก็ตาม ขอให้มีความสติ แล้วจะเกิดปัญญา มาแก้ปัญหาลำบากนั้น” บรรยากาศที่เคร่งเครียดทำให้คำพูดของฉันที่หลุดออกมาขาดกระต่อนกระแท่นเป็นท่อนๆ ไม่ปะติดปะต่อสักเท่าไร

สมพงษ์สารภาพว่าเหตุผลที่กดดันบีบบังคับให้เขายอมแพ้คิดฆ่าตัวตาย ไม่ได้เกิดจากความทุกข์ทรมานจากความเจ็บปวดของโรคเพียงอย่างเดียวชะตากรรมชีวิตที่เขาเผชิญมาตลอดอย่างไม่รู้จักจบจักสิ้นต่างหาก ที่เป็นตัวเร่งเร้าให้ยอมรับความพ่ายแพ้ในชะตากรรมชีวิตตัวเอง

สมพงษ์ทั้งห้าว่า เขารู้สึกหมดหวัง หมดคุณค่า ชีวิตมีดมนไปหมด อยู่ไปก็เป็นการแหม่ ภาระพี่น้อง เมื่อความทุกข์กายอันแสนสาหัส บวกกับความทุกข์ใจเดิม ทำให้ยากจะทานทน เลยต้องหาวิธีพ้นทุกข์ด้วยการคิดฆ่าตัวตาย แต่ดวงก็ยังไม่ถึงคาด

ฉันกลับมาที่สถานเฝ้าและเริ่มหาทางช่วยเหลือสมพงษ์ทันที ด้วยการนำหลักฐานเข้าปรึกษาแผนกสังคมสงเคราะห์ของโรงพยาบาลเพื่อขอรับการช่วยเหลือ ขณะที่รอฟังผลฉันปรึกษากับแพทย์ประจำ ศูนย์สุขภาพชุมชนหาทางเบิกยามอร์ฟีนออกมาให้สมพงษ์ไว้ใช้บรรเทาอาการปวดคราวจำเป็นพร้อมกับติดตามเยี่ยมบ้านดูแลสภาพจิตใจอย่างต่อเนื่อง ทุกครั้งที่ไปฉันไม่ลืมหยิบหนังสือสวดมนต์ติดมือไปด้วย หวังว่าคงช่วยสมพงษ์ได้บ้าง เมื่อรักษาอาการทางกายให้หายไม่ได้ ก็ต้องดูแลสภาพจิตใจแทน หนังสือสวดมนต์ที่นำไปให้ เช่น บทสวดบารมีสามสิบห้า บทสวดพระคาถาชินบัญชร บทสวดแผ่เมตตาให้กับเจ้ากรรมนายเวร เป็นต้น ฉันแนะนำให้สมพงษ์สวดมนต์ช่วง ตี 3 ตี 4 เพราะ คนทางเหนือเชื่อว่าเวลาช่วงนี้จะมีเทพและเจ้ากรรมนายเวรมาขอส่วนบุญ ถ้าแผ่เมตตาแล้วจะได้บุญมาก

เวลาผ่านไปเกือบเดือน การช่วยเหลือจากสงเคราะห์จังหวัดก็มาถึง สมพงษ์ได้รับถุงยังชีพและเงินสดอีก 2,000 บาท ยายคำแก้วปลาบปลี้มแทนลูกชายถึงกับน้ำตาไหล ก่อนลากลับยายคำแก้วขอให้ทีมงานทุกคนนั่งพนมมือรับศีลรับพรเป็นภาษาพื้นบ้าน ถ้อยคำที่เปล่งออกมามีแต่คำพูดที่ดีๆ สละสลวยคล้องจองกันตามแบบฉบับของคนเจ้าบทเจ้ากลอน

หลังได้รับความช่วยเหลือผ่านไปประมาณสองเดือน สมพงษ์เป็นฝ่ายมาเยี่ยมฉันที่สถานเฝ้า มาคราวนี้ไม่เหมือนสมพงษ์คนเดิม ที่มีแต่สีหน้าอมทุกข์ สมพงษ์คนใหม่แต่งตัวสะอาดเรียบร้อย ผมเผ้าที่เคยยาวรุงรังตัดรองทรงเหนือหู สวมเสื้อขาวลายดอกโตสีสดกับกางเกงสีเทาดำ ดูสดใสไปอีกแบบหนึ่ง แม้ดวงตาข้างขวาจะบวมปูดและปิดสนิทไปแล้ว แต่บริเวณ

ใบหน้าถูกแทนที่ด้วยรอยยิ้มที่มุมปาก สมพงษ์ยกมือไหว้ ท่วมหัวทันทีที่เห็นฉัน

“สวัสดีครับหมอ” สมพงษ์ทักทายอย่างอารมณ์ดี

“สวัสดีจ๊ะ สมพงษ์ ดูท่าทางสดใสขึ้นกว่าเดิมนะ”

“ครับ ถ้าไม่ได้หมอมารักษาวันนั้น ก็คงไม่มีผมในวันนี้แน่ๆ หมอรู้ไหม ตั้งแต่ปฏิบัติตัวตามหมอบอก สวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนทุกคืน มีสิ่งดีๆ เกิดขึ้นกับผมหลายอย่าง นอนหลับได้ดี อาการปวดทุเลาลงและผมถูกหวยได้ดินได้เงินมาตั้ง 2,000 บาท”

“ดีใจด้วย ว่าแต่เอาเงินที่ไหนมาซื้อหวยละ” ฉันสงสัย

“ก็เงินที่สงเคราะห์จังหวัดให้จ้ะครับ” สมพงษ์ตอบอย่างภาคภูมิใจ

ฉันถอนหายใจเฮือกใหญ่ “สมพงษ์ รู้ตัวไหม ว่าตนเองกำลังวนเข้าไปอยู่กับกิเลสอีกแล้ว ความโลภ โกรธ หลง เป็นทุกข์ ลากยศสรรเสริญ เป็นความสุขจอมปลอม เงิน 2,000 บาท ที่ได้จากสงเคราะห์จังหวัดแม้จะไม่มาก แต่ก็ไม่ใช่ได้มาบ่อยนัก ยังมีคนที่ลำบากกว่าเราอีกมากที่รอคอยความช่วยเหลือ ถ้าสมพงษ์ดำรงชีวิตอยู่บนความประมาท สมพงษ์ก็จะกลับไปสู่สภาพเดิมอีก” ฉันตั้งกัณฑ์เทศน์ชุดใหญ่ให้สมพงษ์

“ผมเข้าใจแล้วครับ ผมจะไม่ทำอย่างนี้อีก” สมพงษ์เสียงแผ่ว ก้มหน้านิ่ง

“แล้วจะเอาเงิน 2,000 บาท ไปทำอะไรบ้างล่ะ”

“ผมคิดไว้แล้วว่าเอาไปใช้หนี้หลวงพ่ที่วัด 200 บาท เสร็จแล้วซื้อข้าวสารอาหารแห้งส่วนที่เหลือจะเก็บไว้เป็นค่ารถไปรักษาตัวในเมืองจะได้ไม่มารบกวนขอยืมหม่อีก”

สมพงษ์มาหาฉันที่สถานเฝ้าอยู่บ่อยครั้ง เป็นการมาพูดคุยถามสารทุกข์สุกดิบกันมากกว่ามาขอยา ทุกครั้งที่มาจะพกใบหน้ายิ้มแย้มมาด้วย

เสมอ แม้จะมีรอยดำเกรียมจากการรักษาด้วยรังสีแชนเป็นหย่อมๆ ผมที่ร่วงจนต้องโกนทิ้ง และตาขวาถูกปิดด้วยผ้าก๊อซ ฉันทอดไม่ได้ที่จะขอเปิดดูตาของเขาจากเดิมที่เคยบวมจนแทบถลนออกนอกเบ้า ตอนนี้อยู่บวมลงสมพงษ์บอกว่าอาการดีขึ้นกว่าแต่ก่อน อาการปวดทรมานลดลง รับประทานอาหารได้มากขึ้น ทุกครั้งที่นอนไม่หลับ จะสวดมนต์แทนการกินยานอนหลับ ที่น่าอัศจรรย์อีกอย่างหนึ่งที่ฉันรู้จากปากเขา คือ ยามอร์ฟินที่ฉันอุตส่าห์ไปติดต่อขอร้องแพทย์จ่ายให้กับเขา เมื่อเวลาที่จำเป็นต้องใช้ สมพงษ์บอกว่าไม่เคยกินยามอร์ฟินเลย กินยาแก้ปวดธรรมดา กับสวดมนต์ก็หาย การสวดมนต์ทำให้เขาลดความเครียด และยอมรับสภาพของตนเอง ก่อนกลับสมพงษ์ไม่ลืมยกมือไหว้ขอบคุณฉันที่ให้ความช่วยเหลือ ชี้ทางสว่างให้โดยตลอด ทั้งที่ทราบดีว่ายังไงก็ไม่มีทางเอาชนะโรคที่เป็นได้ และไม่รู้ชะตากรรมว่าจะต่อสู้กับมันได้อีกนานแค่ไหน

คล้ายหลังสมพงษ์ ฉันกลับมาคิดทบทวนชะตากรรมชีวิตสองแม่ลูกอย่างหนักหน่วง

ชีวิตของคนทั้งหมดหวัง หมดหนทาง ก็เปรียบเสมือนตกอยู่ในความมืดจะไขว่คว้าหาทางออกก็ไม่รู้จะเริ่มต้นจุดไหน ชั่วร้ายปัญหาอุปสรรคต่างๆ ก็คอยแต่จะทับถมซ้ำเติมไม่หยุดหย่อน จนหมดเรี่ยวแรงจะฮึดสู้ ชีวิตจึงไม่หวังอะไรมากไปกว่า แสงเทียนเล่มเล็กๆ ที่ส่องสว่างนำทางพอช่วยให้เห็นทางออก ทางไป ของชีวิตบ้าง แม้รอบๆ ความมืดยังคงปกคลุมเช่นเดิม...

ฉันเผลอถามตัวเองว่าในการทำงานดูแลคนทุกข์คนยาก ฉันจะเป็นแสงเทียนเล่มเล็กๆ ที่ส่องทางสว่างให้กับเพื่อนมนุษย์ผู้ทุกข์ยากได้อีกนานสักแค่ไหนหนอ ถ้าหากฉันไม่มีเพื่อนร่วมอุดมการณ์ที่ยอมเสียสละตัวเองหลอมรวมกันเข้าเป็นแสงเทียนที่สามารถส่องสว่างนำทางคนทุกข์ยากได้อีกหลายชีวิต

ชีวิตที่สองของ “มนัส”

วรภาพ วันไชยธนวงศ์

เสียง

เสียงหวีดร้องอย่างโหยวนของชายวัยกลางคนดังขึ้น ท่ามกลางความเงียบ ก่อนจะเปลี่ยนเป็นเสียงตะโกนด่าทอร้องเอะอะโวยวาย และพยายามพยุงร่างที่เต็มไปด้วยผ้าพันแผลและสายน้ำเกลือระโยงระยางขึ้นอย่างทุลักทุเลอยู่บนเตียงผู้ป่วย แต่เมื่อความพยายามดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จ ท้ายที่สุด เขาจึงตัดสินใจใช้ศีรษะกระแทกกับราวเหล็กข้างเตียงอย่างรุนแรงหลายครั้ง ด้วยแวตาสีน้ำตาล และอาการคลุ้มคลั่งคล้ายคนบ้า...

รวงข้าวเหลืองอร่ามจากแสงแดดที่ทออ่อนๆ ยามต้องสายลม พัดซ่างดูราวกับผืนแพรสีทองที่กำลังพลิ้วไสว สายลมยามเช้าที่พัดพาไอเย็นเข้ามาปะทะใบหน้า ขณะซีรอมอเตอร์ไซด์คู่ชีพลัดเลาะผ่านทุ่งนาสีทอง ฉันทัวแต่เพลิดเพลินอยู่กับธรรมชาติจนเกือบเลี้ยวทางแยกที่จะต้องเลี้ยวเข้าบ้านของผู้ป่วยที่ฉันจะต้องไปเยี่ยมในวันนี้

“มีใครอยู่บ้างไหมคะ”

เสียงตอบรับดังพร้อมๆ กับใบหน้าที่จะโผล่ออกมาทางหน้าต่างชั้นบน

“มีครับ เขินขำใน”

ฉันแหมมองตามเจ้าของเสียง ภาพที่เห็นทำให้ฉันตกใจและชะงักไปเล็กน้อย เพราะชายที่ยืนโผล่พ้นขอบหน้าต่างมานั้น แขนทั้งสองข้างขาดตั้งแต่หัวไหล่ลงมา และดวงตาสีน้ำตาลดูหม่นหมอง ปราศจากความสดชื่นแจ่มใส ซึ่งไม่น่าประหลาดใจเพราะเขาเพิ่งผ่านศึกหนักที่สุดของชีวิตมาได้ไม่นาน

ข้อมูลจากใบส่งตัวทำให้ฉันทราบว่า ผู้ป่วยรายนี้ชื่อ “มนัส จันทร์งาม” ประสบอุบัติเหตุถูกไฟฟ้าช็อตเมื่อ 2 เดือนก่อน ได้รับบาดเจ็บฉกรรจ์จนต้องตัดแขนทั้งสองข้าง ใบส่งตัวผู้ป่วยที่ฉันได้รับระบุว่า แม้นตอนนี้บาดแผลทางกายหายดีแล้ว แต่จิตใจของเขายังรับสภาพที่เกิดขึ้นไม่ได้ถึงขั้นเคยมีประวัติคิดฆ่าตัวตายระหว่างรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลมาแล้ว

ฉันเดินเข้าไปในบ้านตามคำเชิญ รอบๆ บ้านของมนัสร่มรื่นไปด้วยไม้ผลหลายชนิด เมื่อมองเข้าไปในครัวก็เห็นสมาชิกในบ้านกำลังกินข้าวกันอยู่ จึงแวะทักทายแล้วเดินมาหยุดตรงบริเวณห้องโถงชั้นล่างเพื่อหาที่นั่ง สักครูเจ้าของบ้านก็ตามเข้ามาก่อนที่จะหยุดอยู่ตรงหน้าจอโทรทัศน์ซึ่งเปิดทิ้งไว้แล้วค่อยๆ ยกเท้าข้างหนึ่งขึ้นปิดสวิตช์ จากนั้นก็เดินมานั่งเยื้องๆ กับฉัน

“ไม่ไหวแล้วหมอ ครั้งนี้โดนหนัก แขนขาดทั้งสองข้าง จะทำอะไรได้อีก” มนัสโพล่งขึ้น ใบหน้าก้มลงต่ำ น้ำตาลคลอเบ้า เขาหยุดพูดไปชั่วขณะจนฉันต้องเอื้อมมือไปแตะที่เข่าของเขาเบาๆ

ฉันรู้จักมนัสมาตั้งแต่ก่อนหน้าได้รับอุบัติเหตุ เพราะในยามเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ มนัสจะไปรับบริการที่สถานอนามัยอยู่เป็นประจำ วันที่เกิดเหตุไม่คาดฝันขึ้นในชีวิตของเขานั้น มนัสไปรับจ้างทาสีตามปกติ ขณะที่งานกำลังใกล้เสร็จเต็มที ลูกกลิ้งที่เขาใช้ทาสีบังเอิญไปเกี่ยวเข้ากับสายไฟฟ้าแรงสูงที่พาดผ่านใกล้ตัวบ้าน เขาเล่าว่าพอรู้ว่าถูกไฟดูดก็มองเห็นแขนตัวเองยกขึ้น รู้สึกเหมือนตัวกำลังลอยลงมาข้างล่าง คิดในใจว่าคราวนี้คงไม่รอดและคิดถึงครอบครัวขึ้นมาทันที สักครูพอฟื้นขึ้นก็ได้ยินเสียงผู้คนแตกตื่น

บอกกันมาให้รีบพาเขาไปหาหมอ จากนั้นก็รู้สึกอะไรอีกเลยอยู่นานเป็นเดือน

“ผมไม่อยากอยู่เป็นคนเลย ทำไมผมต้องโดนขนาดนี้ด้วย เพิ่งจะเสียลูกชายไปไม่ถึงปี ผมก็ต้องมาเป็นอย่างนี้อีก”

ลูกชายคนที่มนัสเฝ้าถึง คือลูกคนโตที่เสียชีวิตไปเมื่อปีที่แล้ว ฉันเองยังไปร่วมงานศพด้วย ได้ยินว่า เขาเพิ่งจบปริญญาตรี เป็นเด็กหนุ่มที่กำลังจะมีอนาคตสดใส แต่ต้องมาจบชีวิตด้วยโรคลมชักด้วยวัยเพียง 25 ปี

“ไหนๆ มันก็เป็นสิ่งที่เราแก้ไขไม่ได้แล้ว เราเองต้องมีชีวิตอยู่ต่อไปเรามาช่วยกันทำวันนี้ให้ดีที่สุดไหม” ฉันพูดปลอบ

มนัสเงยหน้ามองฉัน แล้วปล่อยให้ น้ำตาที่กำลังเอ่อล้นนั้นไหลรินอาบแก้มทั้งสองข้างขณะพยักหน้า

“ฉันยินดีที่จะเป็นเพื่อน เป็นที่ปรึกษา โดยเฉพาะเรื่องการมาช่วยดูแลสุขภาพของมนัสนะ คนเราคงไม่ใช่คร่ำครวญตลอดไปหรอก”

“แต่ชีวิตผมไม่ใช่อย่างนั้นนะหมอ” เขาส่ายหน้าเป็นเชิงโต้แย้ง ก่อนจะลำดับเรื่องราวชีวิตเหมือนจะทบทวนให้ตัวเองฟังไปด้วยพร้อมกัน เพื่อค้นหาคำตอบว่า ทำไมชีวิตของเขาถึงเป็นเช่นนี้ และเขาจะดำเนินชีวิตที่เหลืออยู่ต่อไปบนความคิดและความเชื่อแบบไหนดี

ฉันนั่งฟังอย่างเอาใจใส่ สำหรับคนทำงานอยู่ในสถานอนามัย เล็กๆ แห่งนี้ ประวัติชีวิตของผู้ป่วยเป็นเสมือนเครื่องมือที่ช่วยสืบค้นลึกเข้าไปถึงต้นตอที่อยู่เบื้องหลังบาดแผลทางใจของผู้ป่วย อีกทั้งยังช่วยให้มีโอกาสเรียนรู้วิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้อีกด้วย

มนัสเป็นคนบ้านใจ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ มีพี่น้องทั้งหมด 7 คน โดย ตัวเขาเป็นลูกคนที่ 3 น้าเศรษฐีน้องๆ ของมนัสทั้ง 4 คน เสียชีวิตแล้วทั้งหมด น้องชายคนแรกฆ่าตัวตายเพราะผิดหวังในความรัก น้องสาวคนที่สอง

เสียชีวิตตั้งแต่อายุ 8 ขวบ เพราะโรคลมชัก น้องชายคนที่สามถูกรถชนตาย และคนสุดท้ายก็เสียชีวิตโดยไม่รู้สาเหตุตั้งแต่ยังเล็ก ๆ

มนัสทำงานหนักตั้งแต่เด็ก หลังจากเรียนจบแค่ชั้น ป.4 ก็ต้องออกมาช่วยพ่อแม่ทำนา ไม่นานพ่อก็เสียชีวิต แม่ต้องเปลี่ยนอาชีพไปค้าข้าว โดยรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวบ้านแล้วนำไปสีที่โรงสีจากนั้นก็ขนไปขายที่ตลาด ทุกๆ เย็น มนัสต้องคอยช่วยแม่แบกข้าว เดินเท้าเป็นระยะทาง 2-3 กิโลเมตร เพื่อแบกข้าวสารจากโรงสีไปเก็บไว้ที่บ้านก่อนนำออกขาย ในขณะที่พี่สาวและพี่ชายกลับเอาแต่เที่ยวเตร่ ไม่สนใจแบ่งเบาภาระของครอบครัว

แม่ของมนัสค้าข้าวอยู่ได้พักใหญ่ ก็ตัดสินใจแต่งงานใหม่เพื่อหาเพื่อนชีวิตมาช่วยแบ่งเบาความหนักใจในการแบกภาระเลี้ยงดูลูกๆ หลายคนเมื่อเห็นว่าแม่มีคนดูแล มนัสจึงขอแม่ไปทำงานรับจ้างก่อสร้างที่กรุงเทพฯ

“มนัสก็เป็นคนดีคนหนึ่งนะ มีความกตัญญู เป็นคนที่มีความอดทนสูง เอาละนะ เท่าที่ฟังมาชีวิตก็ผ่านอะไรมามากนักหนาแล้ว ต่อไปนี้คงไม่มีอะไรที่จะทนไม่ได้หรอก” ฉันให้กำลังใจเขา

“แต่มันไม่เหมือนเดิมแล้วหมอ คนไม่มีแขนจะทำอะไรได้ ขนาดจะแปรงฟันเองยังทำไม่ได้เลย” เสียงของมนัสฟังดูเยาะหยันตัวเอง

ฉันเลี้ยงไม่ได้ตอบ แต่หันมาชวนมนัสคิดวางแผนการใช้ชีวิตต่อไปในอนาคต เรื่องที่น่าหนักใจของเขาในเวลานี้ก็คือ การดำเนินกิจวัตรประจำวันต่างๆ เช่น การแปรงฟัน อาบน้ำ และชำระทำความสะอาด หลังจากถ่ายหนัก

ฉันกระตุ้นให้เขาค่อยๆ พิจารณาปัญหาไปที่ละเรื่องว่ามีทางออกอย่างไรได้บ้าง เขาครุ่นคิดอยู่ครู่หนึ่ง ก่อนจะเงยหน้าขึ้นมาสบตาฉัน นัยน์ตาเริ่มส่งประกาย

มนัสเสนอแผนที่จะนำแปรงสีฟันขนาดค่อนข้างใหญ่ 2 อัน ดอก

ตะปูที่ด้ามให้อยู่ในระดับเดียวกันติดไว้ที่บริเวณข้างฝาผนังห้องน้ำใกล้ๆ กับประตู โดยหันหัวแปรงเข้าหากัน เพื่อให้เขาได้ยื่นปากและฟันเข้าไป แปรงที่ละด้าน ฟังน้ำเสียงของมนัส ดูเขาตื่นเต้นกับความคิดของตัวเองไม่น้อยเลย

ฉันรุดต่อโดยชวนมนัสเข้าไปสำรวจห้องน้ำด้วยกัน พบปัญหาที่น่าจัดการอย่างหนึ่งตรงโถส้วม ที่แม้ใช้แบบชักโครกแล้ว แต่ในการทำมาสะอาดยังต้องใช้วิธีหยิบขันตักน้ำเพื่อชำระล้าง ซึ่งเป็นอีกจุดหนึ่งที่มนัสช่วยเหลือตัวเองไม่ได้

ฉันเสนอว่าน่าจะลองคิดหาวิธีอื่น โดยอาจใช้เท้าหรือปากช่วย มนัสนั่งคิดอยู่นานทีเดียว แล้วจึงเสนอวิธีใช้ก้อนน้ำที่มีสายยางต่อยาวออกมา โดยติดที่ปิดเปิดก๊อกน้ำไว้ในระดับต่ำ เพื่อให้เขาสามารถใช้เท้าเปิดปิดได้เอง นับว่ามนัสคิดได้ไวมากทีเดียว ฉันเชื่อว่าเป็นเพราะเขาไม่อยากจะป็นภาระคนอื่นนั่นเอง

ก่อนลากลับ ฉันให้กำลังใจและชื่นชมเขาด้วยความจริงใจ หน้าตาของมนัสดูสดชื่นขึ้นกว่าตอนที่เห็นมากนัก

ผ่านไปกว่า 2 สัปดาห์ ก็ถึงกำหนดวันนัดหมายเยี่ยมมนัสที่บ้านอีกครั้ง พบกันครั้งนี้มนัสเดินออกมาต้อนรับฉันถึงหน้าประตูบ้านด้วยสีหน้ายิ้มแย้มสดชื่น ดวงตาของเขาดูเป็นประกายกว่าครั้งแรกมากมายเหลือเกิน

มนัสรายงานผลงานที่ก้าวหน้าไปตามแผนที่ได้วางไว้ เมื่อพบกับฉันครั้งก่อน เขาดูสบายใจขึ้นมากที่สามารถแก้ไขปัญหาค้นคว้าไปได้ พร้อมกล่าวขอบคุณฉันที่ช่วยกระตุ้นให้เขาคิด และเชิญให้เข้าไปดูผลงาน พอเดินกลับออกมาจากห้องน้ำก็ได้พบดวงตารรยาของมนัส

“วันนี้ไม่ไปขายของหรือ” ฉันทักทาย

“ไปทุกวันละค่ะหมอ พอใกล้ถึงเวลาอาหารจะรีบกลับมาป้อนข้าวให้มนัส” ดวงตาตอบยิ้มๆ พลางเหลือบสายตาไปมองสามี

ฉันเริ่มเปิดประเด็นชักชวนกันคิดหาวิธีเพื่อให้มนัสช่วยตัวเองได้ในเรื่องการกินอาหาร แต่มนัสสายหน้าปฏิเสธในทันที แต่คงสังเกตเห็นหน้าที่หม่นหมองลงของฉัน จึงพยายามรักษาน้ำใจด้วยการเอ่ยถามว่าจะให้เขาทำอย่างไร

“คิดไม่ออกเหมือนกัน มนัสละ เคยคิดไว้บ้างไหม” มนัสพยักหน้า เขาบอกว่ามีอยู่หนทางเดียวคือใช้แทคซิชั่นตักอาหารเข้าปาก

“หมอ ผมรับไม่ได้นะหมอ ผมว่าแทคซิชั่นสกปรก มันเป็นของต่ำที่สุดแล้ว และโบราณก็สอนมาว่า ข้าวเป็นเจ้า ถ้าต้องใช้แทคซิชั่นข้าวเข้าปาก ผมกลัวว่ามันจะเป็นบาปหรือเปล่า”

เหตุผลของมนัสเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ฟังแล้วฉันเองก็อึ้ง แต่ก็พยายามกระตุ้นมนัสว่าอย่าเพิ่งหยุดคิดหาหนทางอื่น เพื่อจะได้ไม่ต้องรบกวนดวงตาให้กลับมาป้อนข้าวทุกวัน ทำให้มนัสนั่งเงียบไปนาน

ดวงตาซึ่งนั่งฟังอยู่ห่างๆ คงสงสัยสารสาบใจ จึงพูดขึ้นมาบ้างว่าไม่เป็นไร เธอสามารถกลับมาป้อนข้าวให้สามีได้ทุกวัน

“ดวงตา ฉันรู้ว่าดวงตายินดีทำทุกอย่างเพื่อให้มนัสมีความสุข แต่เราต้องหาวิธีทำให้มนัสช่วยตัวเองได้มากที่สุด ไม่เช่นนั้น วันไหนดวงตาติดธุระเร่งด่วนต้องไปต่างจังหวัด ใครจะมาดูแลมนัส จริงไหม”

ดวงตาเริ่มคล้อยตาม แต่สายตาส่งส่อแววกังวลเล็กน้อย

ดวงตาเป็นภรรยาที่รักและอยู่เคียงข้างดูแลสามีมาตลอด ตั้งแต่วันที่เขาประสบอุบัติเหตุ จนถึงวันนี้ร่วม 4 เดือนแล้ว ก่อนลากลับ ฉันพูดเพียงว่า ไม่ต้องกังวล ทำได้ก็ได้ ทำไม่ได้ก็ไม่เป็นไร ค่อยคิดกันใหม่ และบอกว่าอีก 2 สัปดาห์จะกลับมาเยี่ยมอีก

อีก 2 สัปดาห์ถัดมา ฉันมาเยี่ยมมนัสตามที่นัดไว้ด้วยความคุ้นเคย ฉันเดินตรงดิ่งเข้าไปในบ้านจนลืมร้องทักทายเจ้าของบ้านเหมือนเคย และ

ตะลึงงันไปชั่วครู่กับภาพที่เห็นอยู่เบื้องหน้า

ในห้องครัว มนัสกำลังใช้เท้าขวาของเขาคีบช้อน แล้วโน้มตัวลงมาตักข้าวเข้าปากด้วยท่าทางเก้งก้าง เงอะงะเหมือนเด็กกำลังฝึกหัดตักข้าวเข้าปาก เขาเงยหน้าเห็นฉันเข้าพอดี ด้วยใบหน้าที่เลอะเทอะเต็มไปด้วยเม็ดข้าวเกาะอยู่

“ดีใจจังเลยที่เห็นมนัสสามารถกินข้าวได้เองแล้ว” ฉันบอกเขาด้วยความจริงใจ ทำเอามนัสยิ้มอายๆ

“ทำไงได้ละหมอ ผมมาคิดดูแล้ว จริงอย่างที่หมอว่า ผมควรจะทำอะไรได้เองให้มากที่สุด เมื่อชีวิตมันเจียดตายมาแล้ว มาคิดดูว่ามันไม่ตาย ก็ถือเป็นบุญ”

เขาสารภาพด้วยว่าเก็บคำพูดของฉันไปคิดอยู่หลายวัน จนในที่สุดจึงตัดสินใจฝึกช่วยเหลือตัวเอง น้ำเสียงที่เล่าไม่เศร้าสร้อยเหมือนวันก่อนอีกแล้ว

“มนัสผ่านโชคร้ายมาแล้ว ดีเหลือเกินที่ยังมีชีวิตอยู่ ต่อไปนี้จะมีแต่โชคดี ชี้อลottedเตอรีวันะคะ” ฉันพูดให้กำลังใจ ก่อนจะตบท้ายด้วยคำกระเช้าเข้าเหย้า

“ผมต้องขอขอบคุณหมอมากเลยที่คอยมาดูแลผมตลอด ถ้าหมอไม่มาผมคงยังนึกไม่ออกว่าผมจะจัดการกับเรื่องเหล่านี้ได้ยังไงคนเดียว”

มนัสขอบคุณฉันเหมือนทุกครั้ง และฉันเองก็ไม่เบื่อที่จะฟัง เราคุยกันต่ออีกหลายเรื่อง จนพักใหญ่ฉันจึงลากลับ

สัปดาห์ถัดมาฉันพบดวงตาที่ตลาด เธอกำลังเข็นรถเร่ขายขนม ผัก และผลไม้ตามฤดูกาล ฉันจึงแวะเข้าไปทักทายและถามไถ่ถึงมนัส

ดวงตาเล่าว่าสามีของเธอมีกำลังใจขึ้นมาก จากแต่ก่อนที่เฝ้าแต่

นั่งเจิบอยู่กับบ้านไม่ยอมทำอะไร ช่วงหลังๆ มานี้มนัสช่วยงานบ้านมากขึ้น ทั้งทำความสะอาดบ้านและหุงข้าวไว้รอดวงตากลับบ้าน จนเธอเองยังรู้สึกแปลกใจในความเปลี่ยนแปลงของสามี

“ยังมีเรื่องอะไรที่หนักใจอยู่หรือเปล่า” ฉันทักต่อ

“ฉันว่าเขาคงจะอายุขาวบ้านนะหมอ” ดวงตาพูดลอยๆ ฟังดูเป็นปริศนา

“เพราะอะไรถึงคิดอย่างนั้น”

“ก็เขาไม่ยอมไปไหนมาไหนเลย แต่ก่อนที่เขาจะป่วย เขาเป็นคนชอบออกงานมาก มีงานศพ งานแต่งที่ไหน เขาจะเป็นหัวเรียวหัวแรงของงาน ไปช่วยทุกงานจนชาวบ้านรัก มีแต่คนถามถึง แต่เดี๋ยวนี้ ย่ำว่าแต่งงานแต่งงาน งานศพเลย ขวนออกไปไหนก็ไม่ไป มาตลาดยังไม่ยอมมา” น้ำเสียงของดวงตาเจือความกังวล

ฉันบอกดวงตาว่า ต้องร่วมมือกันเรียกความเชื่อมั่นของมนัสให้กลับคืนมาอีกครั้ง โดยแสดงให้เห็นว่าลูกและเมียไม่รู้สึกลายที่มีพ่อและสามีอย่างเขา

“เอาเลยหมอ หมอจะให้ดวงตาช่วยทำอะไร ดวงตาทำให้หมด ดวงตาเชื่อหมอทุกอย่าง”

ฉันนั่งคิดแล้วแะดวงตาว่า นำหาทางพามนัสออกจากบ้านมาพบปะผู้คนให้ได้ ดวงตานั่งคิดไปชั่วครู่ แล้วรอยยิ้มอย่างมีความหวังก็ค่อยๆ ปรากฏบนใบหน้า

“พอดีเลยหมอ ลูกสาวกำลังจะรับปริญญาในปีนี้ เขาน่าจะไปร่วมงานรับปริญญาลูกสาวนะ” เธอกล่าวด้วยน้ำเสียงกระตือรือร้น ดวงตาเชื่อว่า “หวาน” ลูกสาวคนรองคนนี้จะช่วยพุดจาหวานล้อมพ่อได้ดี เพราะมนัสจะเชื่อลูกสาวคนนี้นี่มาก

ฉันสนับสนุนอย่างแข็งขัน และยังแนะนำให้ดวงตาเกริ่นกับลูกสาวไว้เสียแต่เนิ่นๆ พอใกล้วันงานฉันจะไปเยี่ยมและช่วยพุดจากระตุ้นให้อีกเสียงหนึ่ง

การกลับคืนสู่สังคมคือความท้าทายขั้นสุดท้ายสำหรับมนัส ผู้ซึ่งเดินทางผ่านการฟื้นฟูชีวิตตนเองหลังจากมีสภาพพิการมาได้ไกลโขแล้ว

ฉันวางแผนจะไปเยี่ยมมนัสก่อนวันรับปริญญา แต่บังเอิญถูกเรียกตัวให้เดินทางไปอบรมในจังหวัด เมื่อกลับไปเยี่ยมมนัสอีกครั้ง ก็ได้รับข่าวดีว่า ดวงตาและหวานสามารถเกลี้ยกล่อมให้มนัสไปงาน รับปริญญาของหวานได้สำเร็จ

มนัสเดินออกมาต้อนรับฉัน วันนี้สีหน้าของเขาดูต่างไปจากครั้งแรกๆ ที่เห็นอย่างสิ้นเชิงนิยน์ตาของเขาเป็นประกายวาวและใบหน้าเปี่ยมด้วยความสุข

“ตอนนี้กินข้าวสบายเลยหมอ” เขาเอ่ยทักฉันด้วยน้ำเสียงสดใส

“เก่งมาก ในที่สุดมนัสก็ทำสำเร็จ เห็นไหมความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จก็อยู่ที่นั่น” ฉันชมเขาจากใจจริง

“หมอรู้ไหม ผมไปงานรับปริญญาลูกสาวมา ตอนที่ลูกและเมียมาชวนทีแรก ผมไม่ยอมไปหรอก กลัวลูกอายเขา แต่ลูกผมมันไม่ยอม เอาแต่ร้องให้ บอกว่า คนอื่นเขามีพ่อแม่ไปแสดงความยินดี ตัวเขาเองถ้าไม่มีพ่อแม่ไป ก็จะไม่ไปรับปริญญา ผมเห็นน้ำตาลูกแล้วก็เลยยอม ผมภูมิใจมาก ลูกไม่อายเพื่อนๆ เลยว่ามีพ่อพิการ พาเพื่อนๆ มาไหว้ และแนะนำว่าผมเป็นพ่อเขา ผมรู้สึกดีใจมาก บอกไม่ถูกเลยหมอ”

น้ำเสียงของมนัสเต็มไปด้วยความภาคภูมิใจ ฉันเห็นน้ำตารันคลออยู่ในดวงตาคู่นั้น บ่งบอกถึงความยินดีที่ยิ่งเอ่อล้นในหัวใจ ฉันดีใจกับเขา แต่อดที่จะถามต่อไม่ได้ว่า ทำไมช่วงแรกถึงเก็บตัวไม่ยอมออกไปไหน

“ไม่แน่ใจว่าคนอื่นเขาจะว่าอย่างไร ลูกเมียจะอายุขาวบ้านเขาหรือ

เปล่า จะทำความเดือดร้อนให้ลูกเมียหรือเปล่า จะลูก จะนั่งกลัวจะลำบากคนอื่น ผมคิดไปเองหมด ตอนนั้นผมเข้าใจแล้ว วันก่อนเมียผมพาไปงานขึ้นบ้านใหม่เพื่อนที่สันป่าตอง ไปแนะนำเขาว่า นี่สามิฉัน ผมก็ตื่นตันใจ เขาไม่อายเลยหมอ...ผมคิดว่าเขาจะอายที่มีสามิพิการเสียอีก”

มนัสยังเล่าต่อว่า คืบก่อนเขามีโอกาสไปร่วมทำบุญงานศพในหมู่บ้าน ในคืนนั้นมนัสได้พบ “ลุงมา” มัคทายกของวัด แกมีท่าทีดีใจเมื่อเห็นเขา และยังพูดด้วยว่า เป็นบุญเหลือเกินที่เขาไม่ได้เป็นอะไรไปมากกว่านี้ จะได้มาช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านกันต่อไป เพื่อนบ้านทุกคนต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า เขาหมดทุกข์ หมดโศกแล้ว จากนั้นไปคงมีแต่ความโชคดี

การยอมกลับคืนสู่สังคมภายนอก ทำให้มนัสเข้าใจความเป็นจริงของชีวิตมากขึ้นว่าไม่ใช่มีแต่ครอบครัวที่คอยเป็นกำลังใจอยู่เคียงข้างเขา แต่สมาชิกชุมชนและเพื่อนบ้านทุกคนต่างก็ตั้งใจที่เห็นเขาหายป่วย และชีวิตของเขายังมีค่าอีกมากมายนัก ยิ่งนึกย้อนกลับไปถึงวันที่ต้องนอนรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล มีเพื่อนบ้าน และญาติพี่น้องมาเยี่ยมเขามากมาย แม้แต่เพื่อนสมัยทำงานรับจ้างก่อสร้างอยู่ในกรุงเทพฯ ก็ยังเดินทางมาเยี่ยมและให้เงินไว้ใช้ มนัสก็ยังรู้สึกอบอุ่นใจ

ฉันมองเห็นพัฒนาการทางด้านจิตใจของชายผู้นี้มาโดยตลอด ถึงวันนี้ฉันมั่นใจว่า เขายอมรับสภาพของตัวเองด้วยใจที่กล้าแกร่ง ยิ่งขึ้นกว่าเดิมมาก ภาพที่ดวงตาเล่าให้ฟังถึงการพยายามฆ่าตัวตายของ มนัสเมื่อแรกฟื้นค่อยๆ ลบเลือนไปจากความคิดฉันไปในที่สุด

ประกายสดใสและมีชีวิตชีวาในดวงตาของมนัส เป็นสิ่งที่ช่วยหล่อเลี้ยงให้ฟันเฟืองเล็กๆ ในระบบบริการสุขภาพอย่างฉันมีความสุข และประจักษ์ด้วยตาตัวเองแล้วว่างานบริการระดับปฐมภูมินั้นมีอิทธิพลต่อการช่วยสมานบาดแผลทางใจให้กับชีวิตของผู้คนจนข้ามพ้นความทุกข์ไปได้อย่างไร แม้เพียงชีวิตเดียว แต่ก็มีคุณค่ายิ่งนักสำหรับฉัน

คนตามตะวัน

ศิริพร เหลืองอุดม

ภาพ ของหญิงชราที่ผมยุ่งเป็นกระเซิง นั่งสายตาเหม่อลอย สวมเสื้อคอกระเช้า นุ่งผ้าถุงเก่าสีซีด นั่งอยู่ตรงชานบ้าน สะดุดใจฉันเมื่อแรกเห็น บุคลิกประจำตัวของนางในแบบเดียวกันนี้ปรากฏให้เห็นอีกหลายครั้งหลายครา เพียงแต่ย้ายที่นั่งมาอยู่ตามข้างถนนในหมู่บ้านบ้าง ตามร้านค้าบ้าง เจอตามบ้านญาติของแกที่เราไปเยี่ยม หรือบางทีก็เจอที่กลางทุ่งนา จนชาวบ้านเกรงว่าจะเกิดอันตรายกับแก

ฉันเก็บเอาความสงสัยไว้จนกระทั่งได้รู้จักกับหญิงชรา คนนี้ว่าชื่อ ป้ากัน จากการลงไปสำรวจศึกษาชุมชน ครั้งแรกราวปี 2545 ฉันจำได้ดีถึงวันแรกที่ไปเยี่ยมป้ากันถึงบ้าน ฉันก้าวขึ้นบันไดด้วยความระมัดระวังเกรงว่าจะตกลงมา เพราะตัวบ้านสร้างจากไม้ชั้นเดียว ได้สูงชันที่ค่อนข้างทรุดโทรม และเอียงกระเท่ไปทางขวามือ ลมได้พัดหอบเอากลิ่นสาบและเหม็นอับโชยปะทะจนรู้สึกแสบจมูกทันทีที่ก้าวถึงตัวบ้าน

หญิงชราคนหนึ่งสีหน้าเรียบเฉยนั่งอยู่ตรงมุมห้อง รวากับเพิงตีนนอน ทั้งที่เป็นเวลาเกือบเที่ยงวันแล้ว ข้างๆ ตัวมีที่นอน หมอน และผ้าห่มสีเก่าซีดไม่แพ้ก้นวางอยู่ระเกะระกะ เมื่อมองไปรอบๆ บ้านพบตู้กับข้าวเก่าโทรม

บานประตูข้างหนึ่งหลุดหาย ส่วนอีกข้างก็อยู่ในสภาพใช้การไม่ได้ตั้งอยู่ด้านขวาของบันไดบ้าน ภายในตู้กับข้าวไม่มีอาหารอย่างอื่นนอกจากปลาร้า 1 กระปุก และหม้อกับข้าวที่ดำเขรอะ กระติบข้าวเหนียว 1 ใบ แขนงอยู่บนราวระเบียงบ้าน บนพื้นบ้านเต็มไปด้วยเศษฝุ่นละออง มองขึ้นไปบนเพดานบ้านมีหยากไย่ห้อยระย้าอยู่

“ป้า” ฉันเรียกหญิงชราคนนั้นด้วยเสียงดังซ้ำๆ เพราะกลัวแกไม่ได้ยินสิ่งที่ฉันนั่งอยู่ตรงหน้า

“แม่นยังเดี๋ยวนี เอ็นเฮ็ดหยัง” แกตอบอย่างรำคาญในขณะที่สายตายังคงเหม่อลอย ไม่ได้สบตากับแกผู้มาเยือน

“กินข้าวไป”

“บ่มีหยังกิน หามาให้กินแทน” หญิงชราตอบและยังคงนั่งอยู่ในอิริยาบถเดิมขณะตอบคำถาม

“มันบ่รู้เรื่องดอกหมอย มีหยังถามข่อยนี้”

เสียงหญิงชราอีกคนดังมาจากดินบันไดของบ้าน ก่อนจะแนะนำตัวว่าชื่อยายนางเป็นแม่ของป้ากันเจ้าของบ้านที่ฉันกำลังคุยด้วย หลังจากที่ฉันบอกจุดประสงค์ของการมาเยี่ยมบ้าน ยายนางยิ้มให้และชวนฉันให้ไปคุยที่บ้านของแกซึ่งปลูกอยู่ติดกัน โดยบอกว่าสะดวกกว่า แล้วเรื่องราวชีวิตของป้ากันก็พรุ้งพรุ้งออกจากปากผู้เป็นแม่สู่การรับรู้ของฉัน

ยายนางเล่าย้อนไปถึงตอนที่แกและสามีหอบป้ากันตั้งแต่เล็ก ๆ อพยพหนีความแห้งแล้งมาจากอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พวกเขานั่งบ้านเรือนอยู่ริมคลองชลประทานไม่ไกลจากบ้านเนินสูงในเขตจังหวัดขอนแก่น ซึ่งสมัยก่อนเป็นแหล่งหาปลาที่สำคัญของชาวบ้านละแวกนั้น เพราะมีน้ำจากคลองชลประทานของทางราชการไหลผ่าน อีกทั้งตั้งอยู่ใกล้กับเส้นทางเดินของลำน้ำอีกหลายสาย ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ทำให้มีชาวบ้านอพยพ

จากแหล่งอื่นเข้ามาปักหลักทำมาหากินไม่ขาดสาย

กลุ่มคนที่อพยพมาด้วยกันในครั้งนั้นมีอยู่ประมาณ 10 ครอบครัว ชาวบ้านเนินสูงเรียกกลุ่มคนที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ว่าพวกบ้านน้อยชลประทาน ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพตีมีด จอบ และเสียมขาย ในสายตาของชาวบ้านเนินสูงจะมองพวกบ้านน้อยชลประทานว่ามีพฤติกรรมแปลกๆ ไม่น่าไว้วางใจ เป็นพวกเร่ร่อน ชอบเล่นการพนัน และดื่มเหล้าจัด

หลังอพยพมาอยู่ได้สักระยะหนึ่ง ถูกใจรเข้ามาปล้นหมู่บ้านอยู่บ่อยครั้ง และชาวบ้านที่พยายามต่อสู้กับใจถูกฆ่าไปหลายคน สร้างความหวาดกลัวให้กับชาวบ้านจนไม่มีใครกล้าออกไปทำอะไรและจับปลา ผู้ใหญ่บ้านเนินสูงในขณะนั้นได้ชักชวนชาวบ้านน้อยชลประทานให้อพยพมาอยู่ด้วยกันในหมู่บ้าน เพราะเป็นห่วงความปลอดภัย แม้จะมีเสียงทัดทานจากลูกบ้านเนินสูงที่ไม่ไว้วางใจในพฤติกรรมแปลกๆ ของชาวบ้านกลุ่มนี้ก็ตามที

ครอบครัวของป้ากันและเพื่อนบ้านจึงย้ายมารวมกลุ่มตั้งบ้านเรือนอยู่คุ้มบ้านทางทิศเหนือ ดำรงชีพด้วยการทำไร่ทำสวนรับจ้างทั่วไป เพราะไม่มีที่นาเป็นของตัวเอง

ป้ากันเป็นลูกสาวคนแรกของยายนาง หลังจากเรียนจบชั้น ป. 4 ก็ออกจากโรงเรียนมาทำงานหาเงินเลี้ยงครอบครัวจนเข้าวัยสาว ด้วยหน้าตาสะสวยจึงเป็นที่หมายปองของหนุ่มๆ ในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง ความขยันขันแข็งในการทำงานเพื่อหาเงินมาเลี้ยงดูแม่และน้องๆ เป็นที่เลื่องลือจนใครๆ ก็อยากได้ไปเป็นลูกสะใภ้ นอกจากทำนาแล้ว พอหมดหนานาก็จะทอเสื่อและหาปลาไปขายที่ตลาดในตัวอำเภอ

ป้ากันแต่งงานกับหนุ่มในหมู่บ้านเดียวกันจนมีลูกด้วยกัน 5 คน ผู้ชาย 3 คน ผู้หญิง 2 คน ชีวิตแต่งงานที่เคยอบอุ่นอยู่ด้วยกันพร้อมหน้าพร้อมตาก็ตึงจุดหักเห เมื่อสามีเริ่มดื่มเหล้าหนักและติดพันผู้หญิงอื่นในละแวกหมู่บ้าน

จากที่เคยออกทำงานรับจ้างด้วยกัน กลายเป็นปากันต้องรับภาระหาเงินเลี้ยงครอบครัวคนเดียว และบางวันก็ขาดรายได้เพราะต้องเสียเวลาออกตามหาสามีที่ไปติดพันผู้หญิงอื่น

ด้วยความบีบคั้นจากเศรษฐกิจภายในครอบครัวและความเครียดที่สามีไม่รับผิดชอบนี้เอง ที่ปากันเริ่มมีอาการปวดขาไม่รู้เรื่อง เดินร้องไห้ตามหาสามีไปทั่วหมู่บ้าน จนมามีอาการหนักสุดหลังคลอดลูกคนที่ 4 ด้วยการเดินเหม่อลอยปวดขาคนเดียวไปเรื่อย ๆ และหายตัวไปจากบ้าน จนญาติต้องตามหาอยู่หลายวัน สุดท้ายมีคนรู้จักไปพบที่แผงขายของบ้านหนองแดง ห่างจากหมู่บ้านเนินสูงไปเกือบยี่สิบกิโลเมตร ปากันให้เหตุผลที่หายจากบ้านว่า “เดินตามเก็บตะวัน”

ญาติ ๆ ปักใจเชื่อกันว่าอาการของปากันเกิดจากผีป่าทำ จากการที่แกไปเก็บเห็ดที่ป่าโคกและไปกินน้ำที่แอ่งน้ำในป่า เพราะหลังจากกินน้ำเสร็จรู้สึกแสบคอและไอขึ้นมาทันที หลังจากนั้น ไม่กี่วันก็มีอาการเหม่อลอยปวดขาไม่รู้เรื่อง เดินไปตามถนน และหายไปจากบ้าน

หลังจากที่ปากันถูกตามกลับมาอยู่บ้าน ญาติ ๆ ไปตามหมอลำผีฟ้าจากบ้านหัวบัวพังทุมารักษา หมอลำผีฟ้าบอกว่าปากันไม่ได้ถูกผีป่าทำรักษาให้ไม่ได้ แต่ญาติก็ไม่เชื่อจึงไปเชิญหมอธรรมมารักษา หมอธรรมทำพิธีกรรมนั่งทางใน และยืนยันว่าปากันไม่ได้ถูกผีป่าทำจึงรักษาให้ไม่ได้เช่นกัน ญาติจึงยอมพาปากันมารักษากับหมอแผนปัจจุบัน โดยลูกสาวชื่อสมคิดพาไปรักษาที่โรงพยาบาลจิตเวชในตัวจังหวัด ปากันพักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลราว ๆ สัปดาห์หมอก็ให้กลับมาพักที่บ้านพร้อมกับให้ยามากินต่ออีกราวหนึ่งเดือน สมคิดคอยดูแลแม่ให้กินยาต่อเนื่อง จนอาการปากันดีขึ้นเรื่อย ๆ สามารถทำงานได้ตามปกติ และกลับมาเป็นปากันคนเดิมที่ขยันทำงานหาเงินเลี้ยงครอบครัว พยายามอดสมคิด ซึ่งหวังอยากจะให้แม่หายเป็นปกติ รีบไปรับยารักษาจากโรงพยาบาล ค่ายาในวันนั้น 150 บาท แต่สมคิดมีเงิน

ติดตัวแค่พอดำยาเท่านั้น โชคดีที่เจอคนรู้จักจึงขอยืมเงิน 50 บาท เป็นค่ารถกลับบ้าน และพอยาชุดนี้หมด ก็ไม่เคยได้กลับไปรับยาที่โรงพยาบาลอีกเลย เพราะไม่มีเงิน

โอกาสที่จะหายของปากันเลยถูกปิดตายเนื่องจากครอบครัวมีฐานะความยากจน ไม่ได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง ตลอดถึงในสมัยนั้น ยังไม่มีหมอลงไปเยี่ยมบ้านในชุมชน ผู้ป่วยอย่างเธอจึงถูกละเลยมานานหลายปี

รถตู้ของโรงพยาบาลพาเราลัดเลาะไปตามถนนริมคลองชลประทานด้านขวามือมองเห็นลำน้ำเสียวเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชีวิตเป็นแหล่งอาหารให้กับชาวบ้านอยู่ไม่ไกลด้านซ้ายมือเป็นคลองส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำชลประทานที่แห้งขอดเพราะยังไม่ถึงเวลาปล่อยน้ำ ทุ่งข้าวสีทองเหลืองอร่ามทอดประกายรับแสงแดดอยู่เต็มสองข้างทาง รถปิกอัพกลางเก่ากลางใหม่คันหนึ่งบรรทุกชาวบ้านเต็มคันรถขับสวนรถตู้ของเราออกมาจากหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ฉันคุ้นหน้าชาวบ้านหลายคนบนรถคันนั้นและมั่นใจว่าพวกเขาต้องออกไปรับจ้างเกี่ยวข้าวที่ไหนสักแห่ง

รถตู้แวะส่งพยาบาลชุมชนตามหมู่บ้านต่าง ๆ ที่มีศูนย์สุขภาพชุมชนของโรงพยาบาลไปตั้งอยู่ ฉันลงรถเกือบคนสุดท้ายที่หน้าศูนย์สุขภาพชุมชนบ้านเนินสูง ทำความสะอาดศูนย์สุขภาพชุมชนได้สักพักอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่มาอยู่เวรช่วยฉันทำงาน ก็ขี่รถมอเตอร์ไซด์มาจอดด้านหน้าศูนย์ฯ หลังมอบหมายงานให้สำเร็จ ฉันก็ออกไปเยี่ยมบ้านมุ่งหน้าสู่คุ้มบ้านทางทิศเหนือ หลังจากจอดรถมอเตอร์ไซด์ที่เยี่ยมมาจาก อสม. ได้ร่มไม่เสร็จ ฉันเดินตรงไปที่บ้านไม้สองชั้นขนาดไม่ใหญ่นัก ก่อนจะตะโกนเรียกเจ้าของบ้านอยู่นานแต่ก็ไม่มีเสียงตอบรับ

“แม่บ่ออยู่ ไปอำเภอ หมอมีธุระอีหยังกับแม่” หญิงวัยกลางคนรูปร่างอ้วนบ้านข้างๆ ตะโกนบอกขณะเดินมาหาตรงจุดที่ฉันยืนอยู่

พอฉันบอกจุดประสงค์ของการมาหายายนาง หญิงวัยกลางคน แนะนำตัวว่าเป็นลูกสาวยายนางและเป็นน้องสาวของป้ากัน ซึ่งปลูกบ้านอยู่ใกล้กัน และไม่ขัดข้องที่จะบอกเล่าเรื่องราวชีวิตของป้ากันเพิ่มเติมซึ่งเธอเองก็ร่วมเป็นหนึ่งในตัวละครอยู่ด้วย

ถึงแม้ป้ากันจะยังไม่หายดีจากอาการทางจิต เนื่องจากไม่ได้กินยาต่อเนื่อง แต่ก็ต้องมาประสบเคราะห์กรรมที่หนักกว่าเก่าอีก เมื่อสามปีป้ากันที่มีอาชีพตีมีดขายยังคงกินเหล้าหนักเมาอาละวาดอยู่เช่นเดิม หลายครั้งที่ป้ากันต้องเจอกับฉกทะเลาะกันระหว่างสามีกับลูกชายที่โตเป็นหนุ่มที่เมาเหล้าเหมือนกันจนถึงขั้นลงไม้ลงมือโดยที่ตนเองไม่สามารถเข้าไปห้ามได้ และตัวเธอมักถูกสามีบังคับให้ร่วมหลับนอนด้วยทุกครั้งหลังจากเมาเหล้ามา แต่ป้ากันปฏิเสธทุกครั้งจนเกิดปากเสียงกัน ครั้งหนึ่ง หลังสามีเมาเหล้ากลับจากงานบุญที่วัดได้บังคับให้ป้ากันไปที่กระท่อมปลายนาเพื่อร่วมหลับนอน แต่ป้ากันรู้ทันจึงไม่ยอมไป ทำให้สามีโกรธจัดถึงกับจุดประทัดใส่หน้าจนเป็นแผลพุพองเต็มใบหน้า ฝ่ายญาติๆ ของป้ากันเองก็ไม่รู้จะช่วยเหลืออย่างไรเพราะเห็นเป็นเรื่องของผีเมีย

หลังเหตุการณ์ครั้งนั้นอาการของป้ากันกำเริบหนักขึ้น มีอาการเหม่อลอยพูดจาไม่รู้เรื่องเดินป่วนคนเดียวไปทั่วหมู่บ้านสร้างความรำคาญให้ชาวบ้าน เห็นคนก็ดูด้วยคำพูดเสียๆ หายๆ กลืนหมิ้นสาบติดตามตัวเพราะไม่ได้อาบน้ำติดต่อกันหลายวัน จนบางครั้งชาวบ้านแกล้งเอาน้ำสาด อาบน้ำให้ เพราะรู้ว่าป้ากันเกลียดการอาบน้ำ เด็กในหมู่บ้านบางคนแกล้งเอาน้ำสาดก็ยิงใส่ป้ากันเพื่อให้ป้ากันดูดำและถือไม่วังโล่ตีให้เป็นที่ขบขัน เมื่อเดินไปตามทุ่งนา ก็จะล้วงเก็บหอยเก็บปูขึ้นมามากินทั้งดิบๆ จนชาวบ้านขนานนามให้ว่า “ป้ากันผีบ้า”

การกลับมามีอาการป่วยครั้งที่สองญาติลงความเห็นกันว่าเป็น เพราะป้ากันเป็น “บ้าเลือด” มีเลือดเสียในร่างกาย จึงต้องถ่ายเลือดเสียออก และ

วิธีที่ถ่ายเลือดเสียได้ดีที่สุดคราวละมากๆ ก็คือการคลอดลูก จึงแนะนำให้ป้ากันยอมมีลูกอีกคนเพราะคิดว่าเป็นวิธีการเยียวยารักษาอาการป่วย แต่หลังคลอดลูกคนที่ 5 อาการป่วยของป้ากันก็ไม่ได้ดีขึ้นแต่อย่างใด ลูกที่เกิดมาก็กลายเป็นภาระซ้ำเติมลงไปอีก ป้ากันจะหอบลูกหนีไปใส่รักแร้เดินไปตามถนนพูดจาไม่รู้เรื่องทำให้ลูกไม่ได้กินนมเลย สมคิดต้องต้มน้ำตาลให้น้องกินเพื่อประทังความหิว เพราะไม่มีเงินจะซื้อนมให้น้อง ส่วนสามีป้ากันในบ้านปลายชีวิตติดสุราเรื้อรังและเสียชีวิตจากโรคตับแข็ง

ป้ากันได้รับการรักษาตัวอีกครั้งราวปี พ.ศ. 2544 เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลออกไปติดตามเยี่ยมบ้านสมคิดที่ติดเชื้อเอดส์จากสามี และเจ้าหน้าที่ได้นำรถโรงพยาบาลมารับป้ากันถึงในหมู่บ้านนำตัวเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลแห่งเดิม แตกต่างกันไปเพียงครั้งนี้มีใบส่งตัวถูกต้องตามระเบียบราชการไม่ต้องเสียเงินค่ารักษา การเข้ารักษาครั้งนี้แม้ป้ากันไม่ได้นอนโรงพยาบาลเหมือนครั้งแรก และไม่ต้องเสียเงินค่ารักษาแต่อย่างใด แต่จากการที่รถจากโรงพยาบาลที่มาส่งกลับก่อน ทำให้ญาติป้ากันต้องเรียกรถแท็กซี่เข้าเฝ้ามารถกลับบ้าน ญาติพากันคิดว่าโรงพยาบาลทอดทิ้งคนป่วยเลยเกิดความรู้สึกไม่พอใจเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลตั้งแต่วันนั้น

การรักษาในครั้งนี้ป้ากันไม่ค่อยได้กินยาสม่ำเสมอเหมือนการรักษาครั้งแรก เพราะป้ากันหวาดระแวงตลอดเวลาว่ามีคนจะวางยาพิษให้ตัวเองตายเลยไม่ยอมกินยา ลูกๆ ต้องพยายามทุกวิถีทาง ที่จะให้ป้ากันกินยาให้ได้ บางครั้งผสมกับอาหาร เอาข้าวเหนียวห่อเม็ดยา หรือละลายกับน้ำแกลงให้กิน แต่ป้ากันก็รู้ทุกครั้งจึงไม่ยอมกิน ข้ารัยสมคิดลูกสาวที่ป้ากันรักที่สุดมาล้มป่วยด้วยโรคเอดส์และเสียชีวิตลง ป้ากันขาดเสาหลักของครอบครัวและขาดคนที่ดูแลเรื่องการกินยา อาการของป้ากันจึงทรุดหนักลงเรื่อย ๆ

หมู่บ้านเนินสูงในช่วงฤดูเกี่ยวข้าวแลดูเขียวเบ่งบาน มีแต่คนเฒ่าคนแก่และเด็กเล็กที่อยู่เฝ้าบ้าน เพราะชาวบ้านออกไปเกี่ยวข้าวที่ทุ่งนา ศูนย์

สุขภาพชุมชนก็ตกอยู่ในสภาพไม่แตกต่างกันมีชาวบ้านมาใช้บริการน้อย จนบางวันแทบจะไม่มีเลย ฉันใช้เวลาว่างช่วงที่ไม่มีคนไข้ออกสำรวจชุมชน เก็บข้อมูลเพิ่มเติมไปเรื่อย ๆ ฉันรู้จากประสบการณ์การทำงานว่า คนเฒ่าคนแก่เป็นแหล่งข้อมูลที่ดีมาก รู้ประวัติความเป็นมาของชาวบ้านแต่ละคนเป็นอย่างดี รวมทั้งเรื่องราวของป่ากันซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของฉัน คนเฒ่าคนแก่ส่วนใหญ่ยังจดจำได้ดีถึงภาพของหญิงสาวที่หน้าตาสะสวยเป็นที่หมายปองของชายหนุ่มในหมู่บ้าน หญิงสาวที่ขยันขันแข็งทำงานรับจ้างทุกอย่างเพื่อหาเงินมาเลี้ยงดูแม่ และน้องที่ยังเล็ก และแม่ที่ดีของลูกทั้ง 5 คน ที่รับภาระหนักเพียงคนเดียวเลี้ยงดูครอบครัว แต่ภาพในอดีตเหล่านี้ก็มีเพียงคนเฒ่าคนแก่เท่านั้นที่รับรู้ ส่วนคนรุ่นหลังรับรู้ป่ากันในภาพหญิงชราที่มักจะนั่งเหม่อลอยข้างถนน พุดจาไม่รู้เรื่อง จำชื่อคนและสถานที่ไม่ได้ และเป็นตัวตลกให้เด็ก ๆ แกล้งเล่น

ทุกวันนี้ป่ากันอาศัยอยู่กับลูกชายคนโตวัยกลางคนชื่ออุทัย ซึ่งยังไม่แต่งงาน มีอาชีพรับจ้างก่อสร้างและรับจ้างขนอ้อยขึ้นรถบรรทุก ค่าแรงมากสุดวันละไม่เกิน 150 บาท วันไหนที่ไม่มีงานก็ไม่มีเงิน วันไหนที่ได้เงินก็มักจะเอาไปซื้อเหล้ากิน วันไหนที่อุทัยมีรายได้ ก็จะซื้ออาหารมาทำให้แม่กิน แต่ถ้าวันไหนขาดรายได้หรือนำเงินไปซื้อเหล้ากินจนหมดก็จะกลายเป็นภาระของยายนาง หรือไม่กี่น้องสาวป่ากันซึ่งปลูกบ้านอยู่ติดกันเอาอาหารมาให้

วันหนึ่งอุทัยไม่อยู่บ้านไปรับจ้างขนอ้อยที่ต่างอำเภอ แม้ชาวบ้านจะรู้กันว่าป่ากันมีสติไม่สมประกอบ แต่หลังจากญาติ ๆ จับตัวอาบน้ำ สระผม และแต่งตัวให้อย่างสะอาดสะอ้าน กลางดึกคืนนั้น ยายนางได้ยินเสียงป่ากันร้องตะโกนดังลั่นว่า “อย่าเฮ็ดกู อย่าเฮ็ดกู” รีบวิ่งจากบ้านที่ปลูกอยู่ติดกันมาดูลูกสาวพร้อมกับตะโกนถามว่าใคร ผู้ชายคนนั้นพอได้เสียงร้องตะโกนขอความช่วยเหลือของป่ากันประกอบกับเสียงร้องถามของยายนาง จึงรีบผลະหนักระโดดลงหลังบ้านหายไปกับความมืดยายนางและญาติพี่น้องพยายาม

ชักใช้ถามชื่อและรูปพรรณสัณฐานของผู้ชายคนนั้น แต่ป่ากันก็มีอาการหวาดกลัวเกินกว่าจะให้รายละเอียดได้ นับตั้งแต่วันนั้น แม่และญาติ ๆ จึงไม่ค่อยอาบน้ำให้ป่ากัน เพราะกลัวจะมีผู้ชายแอบมาทำมิดีมิร้ายอีก กลิ่นเหม็นสาบที่โชยมาปะทะจมูกอย่างแรงในวันแรกที่ฉันเยี่ยมบ้านกันน่าจะมีสาเหตุมาจากนี้

ชีวิตของป่ากันที่ถูกกระทำความรุนแรงด้านจิตใจซ้ำแล้วซ้ำอีก สะท้อนให้เห็นจุดด้อยของระบบบริการสุขภาพที่มุ่งรักษาที่อาการป่วย จนอาจละเลยภารกิจที่สำคัญกว่านั้นคือ การไปกู้ศักดิ์ศรีและความเป็นมนุษย์คืนให้กับผู้หญิงคนหนึ่งที่ถูกเป็นเบี้ยล่างถูกกระทำซ้ำเติมมาตลอด ทั้งจากสามีของป่ากันเอง และชาวบ้านคนอื่นที่ดูถูกเหยียดหยาม

ญาติ ๆ ของป่ากันมักถามฉันว่าป่ากันเป็นมานานขนาดนี้จะมีทางรักษาให้หายขาดได้ไหม ฉันกลับคิดว่าหายไม่หายเป็นเรื่องรอง แต่จะทำอย่างไรให้ระบบบริการสุขภาพช่วยป่ากันให้มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และมีตัวตนขึ้นมาในสังคมให้ได้น่าจะเป็นเรื่องสำคัญกว่า

ฉันในฐานะคนทำงานชุมชน แท้จริงแล้วก็ต้องทำงานตามอุดมคติที่ไม่ต่างกันนักกับการเดินตามเก็บตะวันของป่ากัน แต่ที่ฉันรู้สึกเสียใจเมื่อนึกถึงงานของตนเองก็คือ การเริ่มต้นเดิมตามเก็บตะวันที่เริ่มขึ้นช้า จนทำให้ตะวันดวงหนึ่งต้องลับไปก่อนเวลาอันควร ฉันไม่อยากใช้คำว่า ถ้า...ถ้าฉันมาพบป่ากันเร็วกว่านี้แล้วช่วยดูแลเยียวยาอย่างต่อเนื่อง...ไม่แน่ว่าฉันอาจเก็บเอาดวงตะวันนี้ได้

4

โชคดีที่เป็นเรา

นางเงว๋ เรืองชอบ

เช้า

เช้าวันหนึ่งขณะฉันก้าวลงจากรถเมล์ประจำทางสาย ดำเนินสะดวก - ราชบุรี ตรงบริเวณสี่แยกบางแพ ซึ่งมีผู้คนมากมายที่ยืนรอรถเมล์และเดินสวนกันขวักไขว่ ในแต่ละครั้งที่รถจอดติดไฟแดงคนกลุ่มหนึ่งตั้งหน้าตั้งตาทำมาหากินกันอย่างตั้งใจ ด้วยการเสนอขายพวงมาลัยให้กับคนในรถ มือหนึ่งถือพวงมาลัยที่ร้อยจากดอกไม้สดหลากสี อีกมือหนึ่งส่งพวงมาลัยและรับทอนเงินลูกค้าอย่างเร่งรีบ โดยไม่ได้สนใจกับความพลุกพล่านรอบๆ ตัว ภาพที่เห็นตรงหน้าทำให้อดคิดถึงความทรงจำดีๆ ที่แฝงความภาคภูมิใจตลอด 7 ปี ที่ผ่านมาไม่ได้

เมื่อประมาณต้นปี พ.ศ. 2539 ฉันเพิ่งเรียนจบพยาบาลและเข้ารับราชการครั้งแรกที่โรงพยาบาลบางแพด้วยความรู้สึกกลัวๆ กลัวๆ พร้อมกับเพื่อนร่วมรุ่นอีก 14 คน ระยะแรกของการทำงาน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลให้พวกเราทั้งหมดเรียนรู้งานด้วยการหมุนเวียนไปตามฝ่ายต่างๆ ของโรงพยาบาล ได้แก่ ห้องผู้ป่วยนอก ห้องส่งเสริมสุขภาพ ฝ่ายสุขาภิบาลและป้องกันโรค ห้องอุบัติเหตุฉุกเฉิน และตึกผู้ป่วยใน ฝ่ายละประมาณ 1 สัปดาห์

พวกเราทั้งหมดหมุนเวียนทดลองงานจนครบทุกฝ่าย ท้ายที่สุดไม่มีใครเลือกที่จะไปทำงานฝ่ายสุขาภิบาลและป้องกันโรคกับฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ

ซึ่งกำลังขาดเจ้าหน้าที่ทำงาน เพราะพี่วรรณภาและพี่ศศิมาที่รับผิดชอบอยู่ต่างก็เตรียมขอย้ายเข้าตึกผู้ป่วยในและห้องยาตามลำดับ แม้ว่าครั้งแรกจะมีคนสมัครใจไว้แล้ว แต่พอได้สัมผัสกับงานจริงๆ กลับเปลี่ยนใจ ท้ายที่สุดท่านผู้อำนวยการจึงตัดสินใจนัดทุกคนเข้าห้องประชุมเพื่อคัดเลือกคนมาแทนในตำแหน่งที่ยังขาดอยู่

เครื่องปรับอากาศในห้องประชุม แม้จะมีสภาพเก่าไม่ยิ่งหย่อนกว่าห้องประชุมเท่าไรนัก แต่ฉันกลับรู้สึกว่าอากาศในห้องนั้นหนาวเย็นจับขั้วหัวใจ หลังจากรอคอยอย่างลุ้นระทึกกว่าจะใช้วิธีการคัดเลือกอย่างไร ในที่สุดผู้อำนวยการใช้วิธีจับฉลาก ซึ่งท่านชี้แจงว่าเป็นวิธีที่ยุติธรรมที่สุดแล้ว พวกเราทั้งหมดจับฉลากพร้อมๆ กัน และรีบเปิดดูกระดาษของตนเองที่พับอยู่ในมือ

ซึ่งจะมีกระดาษเพียง 3 ใบ ที่เขียนว่า “ยินดีต้อนรับสู่ฝ่าย...” เมื่อฉันเปิดฉลากในมือตัวเองออกดู มือไม่เย็นเฉียบในทันที คำแรกที่คิดได้ในใจคือ “ทำไมต้องเป็นเราด้วย”

ฉันร้องไห้โฮออกมาเพราะทนกลืนน้ำตาและความรู้สึกผิดหวังไว้ไม่ไหว พร้อมกับตอกย้ำกับตัวเองซ้ำๆ ว่า ทำไมฉันต้องมาโชคร้ายอย่างนี้ ขณะที่นั่งร้องไห้ด้วยความเสียใจอยู่นั้น พี่คนหนึ่งที่นั่งอยู่ในห้องประชุมเดินเข้ามาถอดฉลากพร้อมกับพูดว่า “ไม่ต้องร้องไห้นะ พี่คิดว่าพวกน้องทำได้ แล้วพี่จะช่วยสอนงาน และคอยเป็นกำลังใจให้” ฉันเงยหน้าขึ้นมองเจ้าของเสียงพูด ทั้งที่น้ำตายังไหลอยู่เต็มใบหน้า และได้แต่พยักหน้ารับความเอื้ออาทรโดยปราศจากคำพูดใดๆ หลังจากฉันนั่งร้องไห้อยู่สักพักก็พยายามทำใจและปลอบใจตนเองว่า “ไม่เป็นไร เรายังมีเพื่อนร่วมชะตากรรมกับเราอีก 2 คน คือ พี่นกและรัตน์”

เมื่อเข้าทำงานในฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ ฉันเรียนรู้งานจากพี่ศศิมา และพี่วรรณภาซึ่งเป็นพี่เลี้ยงสอนงานเบื้องต้นให้ ก่อนที่พี่ทั้งสองคนจะย้ายไป

ประจำที่แผนกอื่น ฉันต้องรับผิดชอบงานที่เกี่ยวกับเอกสารรายงานทุกอย่าง ในช่วงแรก จนถึงคราวที่ต้องแบ่งงานที่รับผิดชอบให้ชัดเจน งานที่ฉันได้รับมอบหมาย คือ งานวางแผนครอบครัว และงานเยี่ยมผู้ด้อยโอกาส ทั้งผู้พิการ ผู้ป่วยโรคจิต และคนปัญญาอ่อน แม้ว่าจะงานที่เรียนรู้อาจจะค่อนข้างยาก แต่พี่ๆ ทุกคนในฝ่ายทั้งพี่มาลี พี่เต๋ย และพี่ดิน ซึ่งเป็นหัวหน้า ล้วนอภัยเสียดี คอยสอนในสิ่งที่ฉันไม่รู้และให้กำลังใจฉันเสมอ

วันหนึ่งมีใบส่งตัวจากโรงพยาบาลราชบุรี พี่ดินมอบใบส่งตัวให้ฉันเพื่อติดตามเยี่ยมบ้าน ขอความในใบส่งตัวระบุว่า คนไข้ชื่อ นายวิชัย โคนรณน และเคยเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลราชบุรี ปัจจุบันมีอาการเป็นอัมพาตครึ่งท่อนล่าง ฉันเริ่มงานเยี่ยมคนไข้รายแรกด้วยความรู้สึกตื่นเต้น แขนขาสั่นมือเท้ารู้สึกชา กลัว และกังวลว่าจะทำไม่ได้

พนักงานขับรถของโรงพยาบาลที่ไปกับฉันชื่อ พี่เสริฐ เขาทำงานมาตั้งแต่ก่อตั้งโรงพยาบาล และยังเป็นคนพื้นเพที่นี่ด้วย พี่เสริฐสอบถามที่อยู่ของคนไข้จากฉันก่อนออกเดินทาง เมื่อรถจอดหน้าบ้านคนไข้ พี่เสริฐหันมาบอกกับฉันว่า คนบ้านนี้มีอาชีพขายพวงมาลัยที่สี่แยกบางแพ และเป็นเพื่อนของพี่เสริฐเอง ฉันจึงชวนพี่เสริฐเข้าไปเยี่ยมคนไข้เป็นเพื่อน เพราะยังไม่มั่นใจว่าจะเจออะไรอยู่ข้างหน้า

บ้านที่มองเห็นอยู่เบื้องหน้าเป็นบ้านสองชั้นครึ่งปูนครึ่งไม้ 5 หลัง สร้างติดกันอยู่ภายในรั้วไม้เดียวกัน ทรานปลายหลังว่าเจ้าของบ้านเป็นพี่น้องกันทั้งหมด ฉันตะโกนถามหาเจ้าของบ้านอยู่หลายครั้งแต่ไม่มีเสียงตอบรับ จนกระทั่งมีสุนัขตัวใหญ่วิ่งออกมาและตามหลังมาด้วย ผู้ขายรูปร่างผอมสูง ผิวคล้ำ ฉันรู้สึกคุ้นหน้าว่าเคยเห็นผู้ชายคนหนึ่งที่ไหนมาก่อน ยังไม่ทันที่ฉันจะพูดอะไร พี่เสริฐก็ส่งเสียงทักทายเขาอย่างคุ้นเคย พร้อมแนะนำแทนฉันว่า เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลจะมาเยี่ยมวิชัยซึ่งเป็นน้องชายของผู้ขายที่ยืนอยู่ตรงหน้านั่นเอง

หลังจากเจ้าของบ้านเปิดประตูรั้วให้ ฉันเดินเข้าไปพร้อมกับพี่เสริฐ ถึงประตูหน้าบ้านชั้นล่างซึ่งเปิดอยู่ ฉันมองเข้าไปเห็นผู้ชายคนหนึ่งรูปร่างค่อนข้างอ้วน ผิวขาว ผมหวดผมนวด ผมตัดทรงทรง นอนซังกะตายอยู่บนที่นอนซึ่งวางกับพื้นห้อง ข้างตัวมีถุงรองปัสสาวะวางอยู่ มีผู้หญิงคนหนึ่งนั่งอยู่ข้างๆ รูปร่างเล็ก ผอม ผิวขาว และหน้าตาดูสะอาดหมดจด กำลังเช็ดตัวให้ชายคนนั้นอย่างประณีต ถ้าทายไม่ผิดผู้หญิงคนนี้น่าจะเป็นภรรยาของเขา เธอเงยหน้าขึ้นมามองเมื่อฉันเดินเข้าไปและนั่งลงใกล้ๆ พร้อมกันนั้น พี่ชายของวิชัยซึ่งเป็นคนที่นำฉันเข้าบ้าน ได้แนะนำให้ฉันรู้จักกับภรรยาของวิชัยและหันไปพูดกับชายคนที่นอนอยู่ใกล้ๆ ว่า “หมอเขามาเยี่ยมนะ” ทันทีที่สิ้นเสียงพูด ชายผู้นั้นก็ตะโกนสวนขึ้นมาทันควันว่า

“จะทำไม กูไม่ต้องการให้ใครมายุ่งกับกู” พร้อมกับจ้องหน้าฉันด้วยแววตาที่ไม่เป็นมิตร

ฉันรู้สึกใจหวิวๆ เหมือนจะเป็นลมเมื่อได้ยินคำพูดประโยคนั้นแม้ไม่เห็นสีหน้าของตัวเองแต่ก็เดาได้ว่าคงชืดราวกับไก่ต้ม ฉันพยายามควบคุมตัวเองให้นิ่งที่สุด

ส่วนภรรยาที่กำลังดูแลและเช็ดตัวให้อยู่ นั้น เงยหน้ามามองฉันและส่งยิ้มด้วยท่าที่เป็นมิตร และหันไปดุสามีที่นอนอยู่ว่า “ทำไมพี่พูดอย่างนี้ หมอเขามาเยี่ยมดี ๆ นะพี่” เขาแสดงท่าที่ไม่พอใจ แต่ทำอะไรไม่ได้มาก นอกจากทำท่าหงุดหงิด

“สวัสดิ์คะ ฉันเป็นพยาบาลมาจากโรงพยาบาลบางแพ เรียกชื่อสั้น ๆ ว่าน้องก็ได้คะ ถ้าคุณวิชัยมีอะไรให้ช่วยกับบอกได้คะ” ฉันพยายามขมใจและพยายามพูดด้วยน้ำเสียงและท่าทีที่เป็นมิตร แต่วิชัยก็พูดสวนขึ้นทันควันว่า “ช่วยไปไกลๆ หน่อย”

“ทำไมพี่พูดอย่างนั้น” ภรรยาหันกลับมาดุสามีอีกครั้ง

ฉันเริ่มชักสีหน้าไม่พอใจเพราะความโกรธ แต่ก็พยายามสงบสติอารมณ์ พร้อมกับลากลับโรงพยาบาลเพื่อทำใจ

“งั้นไม่รบกวนแล้วกันนะคะ เดี่ยววันนี้พี่กลับก่อน แล้วสัปดาห์หน้าพี่จะมาเยี่ยมใหม่” ฉันพยายามพูดด้วยน้ำเสียงที่เป็นธรรมชาติมากที่สุด เพราะกลัวภรรยาเขาจะกังวลใจ ในขณะที่วิชัยหันหน้าหนีในทันที

“ขอบคุณนะคะที่มาเยี่ยม” เธอพูดพร้อมกับยิ้มให้ขณะที่เดินออกมาส่งฉันที่ประตูรั้วหน้าบ้าน

เมื่อกลับมาถึงโรงพยาบาล ฉันกลับมานั่งที่โต๊ะทำงานของตัวเอง แล้วหยิบสมุดบันทึกในลิ้นชักออกมาเขียนบันทึกการเยี่ยมบ้าน หลังจากบันทึกเสร็จก็นั่งคิดทบทวนกับตัวเอง เพื่อการวางแผนเยี่ยมบ้านครั้งต่อไป ซึ่งยังไม่รู้ว่าอะไรจะได้อีกหรือไม่

เมื่อถึงวันที่ต้องไปเยี่ยมครั้งที่ 2 ฉันเตรียมข้อมูลที่จะไปถาม และสิ่งสำคัญที่สุดคือการเตรียมใจให้พร้อม เพื่อเผชิญกับอารมณ์ที่แปรปรวนของวิชัย ขณะที่รถกำลังแล่นออกจากประตูโรงพยาบาล ฉันรู้สึกใจเต้นแรง และมีอสังขมาอีกครั้ง จึงพยายามชวนพี่เสริฐคุยเพื่อบรรเทาอาการที่เกิดขึ้น ขณะที่รถจอดบริเวณหน้าบ้านของวิชัย ฉันมองเข้าไปข้างในบริเวณบ้าน พร้อมกับถอนหายใจดังๆ ขึ้นหนึ่งครั้งก่อนลงจากรถ

ฉันตะโกนเรียกเจ้าของบ้านเมื่อเดินไปถึงประตูรั้ว คราวนี้คนที่เดินออกมาจากบ้านเป็นหญิงชราสูงวัย อายุประมาณ 60 ปี รูปร่างท้วมผิวขาวจัดว่าหน้าตาดี มาเปิดประตูให้ พร้อมกับส่งยิ้มเพื่อทักทายฉันกับพี่เสริฐ

“สวัสดีค่ะ ป้า วิชัยอยู่หรือเปล่าคะ” ฉันทักทายและถามหาวิชัย

“อยู่ค่ะ แต่หลับ” ป้าพูดขึ้นและนำฉันเข้าไปในบ้าน

เมื่อเดินเข้าในบ้าน ฉันเห็นวิชัยกำลังนอนดูโทรทัศน์อยู่บริเวณเดิม คราวนี้มีหลายคนอยู่ในบ้านและทุกคนในบ้านหันมายิ้มให้ฉัน พร้อมกล่าว

ทักทาย “สวัสดีค่ะคุณหมอ”

“สวัสดีค่ะ วันนี้สมาชิกเยอะจังเลยนะคะ” ฉันกล่าวทักทายทุกคนที่นั่งอยู่ในบริเวณนั้น

“ค่ะ วันนี้เราพร้อมพวงมาลัยเสร็จแล้ว นั่งดูโทรทัศน์ด้วยกันนะคะ” ภรรยาวิชัยตอบฉันด้วยแววตาที่เป็นมิตร พร้อมทั้งแนะนำตัวเองว่าชื่อกัลยา เป็นผู้คอยดูแลวิชัยมาโดยตลอด

จากนั้นฉันจึงหันไปทักทายวิชัย “สวัสดีค่ะ คุณวิชัย เป็นไงบ้างคะ หนังสือหรือเปล่า” วิชัยไม่พูดได้ตอบ สายตาจับจ้องไปที่โทรทัศน์เพียงอย่างเดียว โดยไม่สนใจสิ่งที่ฉันอยากจะคุยกับเขา ฉันจึงหันกลับมาคุยกับภรรยาของเขาแทนเพื่อสร้างความคุ้นเคย จากการพูดคุยกับกัลยาภรรยาของวิชัย ในครั้งนี้ ได้ทำให้ฉันรู้จักกับชีวิตของวิชัยมากขึ้น

วิชัยกับกัลยามีลูกด้วยกันสองคน เป็นผู้หญิงทั้งคู่ คนโตอายุ 7 ขวบ และคนเล็กอายุ 2 ขวบ เขาเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ขยัน รักลูกรักเมีย ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ และทำงานเก่งมาก ก่อนเกิดอุบัติเหตุเคยทำงานเป็นพนักงานบริษัทขับรถส่งของในกรุงเทพฯ

ก่อนหน้านี้ราว 3 เดือน วิชัยถูกรถกระบะชนขณะที่ขี่รถมอเตอร์ไซด์ ผ่านหน้าโรงพยาบาลบางแพเพื่อไปทำงานตามปกติ รถกระบะคันนั้นขับสวนทางมาชนวิชัยเข้าอย่างแรง ทำให้วิชัยกระเด็นออกจากรถมอเตอร์ไซด์ ช่วงกันและหลังไปกระแทกกับทางเท้าข้างถนนอย่างแรง ขณะที่นอนรอความช่วยเหลืออยู่นั้น มีเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิแห่งหนึ่งมายกร่างของวิชัยเพื่อนำส่งโรงพยาบาล แต่ผลจากการเคลื่อนย้ายที่ไม่ถูกต้อง ทำให้ช่วงกระดูกสันหลังของวิชัยได้รับความกระทบกระเทือนแล้วเลื่อนไปทับเส้นประสาท ส่งผลให้ร่างกายครึ่งท่อนล่างเป็นอัมพาต หลังจากรักษาตัวที่โรงพยาบาลราชบุรีอยู่ประมาณ 2 เดือน วิชัยก็กลับมารักษาตัวต่อที่บ้าน แต่เนื่องจากวิชัยไม่

สามารถไขก๊อกล้ำเนื้อในการบังคับการปัสสาวะได้ จึงต้องใส่สายสวนปัสสาวะตลอดเวลา เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลจำเป็นต้องสอนวิธีการเปลี่ยนถุงใส่ปัสสาวะให้กับภรรยา ซึ่งเป็นผู้ดูแลเขาขณะอยู่บ้าน

หลังจากนั้นวิชัยก็กลายเป็นคนโมโหร้าย ขี้บ่น หงุดหงิด และอารมณ์ฉุนเฉียวง่าย เพราะรับไม่ได้กับการเป็นอัมพาตและต้องกลายเป็นคนพิการ ประกอบกับฐานะครอบครัวที่แย่งเนื่องจากไม่มีรายได้เหมือนแต่ก่อน

เมื่อได้ฟังเรื่องราวที่เกิดขึ้น ฉันได้แต่พุดปลอบใจและให้กำลังใจภรรยาของวิชัยว่า “กัล คนที่มีความสำคัญที่สุดกับวิชัยคือกัลนะ กัลต้องเป็นกำลังใจให้กับเขา และเป็นเขาแทนเขา ถ้ามีอะไรให้พี่ช่วยกับออกได้นะ แล้วพี่จะมาเยี่ยมเขาบ่อยๆ เพื่อจะทำให้เขาเข้ากับสถานการณ์ตรงนี้ให้ได้” ฉันคุยกับกัลอยู่สักพัก ก็พยายามหันไปชวนวิชัยคุยอีกรอบ ด้วยความรู้สึกเข้าใจเขามากขึ้น “วิชัยทำอะไรอยู่คะ” วิชัยตอบพร้อมทำท่าไม่สนใจ “ไม่เห็นหรือผมกำลังดูโทรทัศน์” ฉันคิดในใจเราคงจะโง่เองที่ถามไปอย่างนั้น ก็เห็นอยู่ว่าเขา กำลังดูโทรทัศน์

กัลคงสังเกตเห็นสีหน้าของฉันจึงหันกลับมาบอกฉันว่า “อย่าไปถือเขาเลยพี่น้อง เขาเป็นคนอย่างนี้แหละ ถ้าพี่น้องรู้จักเขามากกว่านี้ พี่น้องจะชอบเขา”

“แล้วช่วงนี้คุณดีขึ้นหรือยังคะ” ฉันยังพยายามที่จะชวนเขาคุยต่อ

“ดีขึ้นแล้ว” ในที่สุดก็มีเสียงตอบกลับจากเขา จนทำให้ฉันประหลาดใจไม่น้อย

วินาทีที่วิชัยยอมตอบคำถามด้วยน้ำเสียงที่ดีขึ้นกว่าเดิม ทำให้ฉันใจชื้นขึ้นมาก และรู้สึกว่าการพยายามที่ทุ่มเทไปทั้งหมดนั้นไม่สูญเปล่า ทั้งยังเพิ่มกำลังใจให้ฉันเพิ่มขึ้น จึงพยายามชวนคุยในเรื่องอื่นๆ ต่อ ซึ่งเขาก็เริ่มสนใจที่จะตอบคำถามมากขึ้น คุยกันได้สักพักฉันจึงลากลับ

แม้ว่าความสัมพันธ์ของฉันกับวิชัยยังไม่ได้เท่าที่ควร แต่ฉันก็รู้สึกภูมิใจอยู่ลึกๆ ที่เขายอมพุดคุยกับฉันมากขึ้น และดีใจที่คนในครอบครัวของวิชัยให้การต้อนรับฉันอย่างดี

ฉันลงไปเยี่ยมบ้านวิชัยอยู่เรื่อยๆ ความสัมพันธ์ระหว่างเรา สองคนเริ่มดีขึ้น วิชัยเริ่มไว้วางใจและสนิทสนมกับฉันมากขึ้น จนเขาเรียกฉันว่า พี่น้อง ฉันดีใจหน้าบานเป็นกระดังที่ได้ยินคำนี้ พลังคิดในใจว่าเมื่อฉันให้เวลากับวิชัยมากขึ้นอาการป่วยของเขาก็เริ่มดีขึ้นตามมา ส่วนหนึ่งอาจจะมาจากที่ฉันให้ความจริงใจ และดูแลเอาใจใส่เขาอย่างสม่ำเสมอ

ทุกครั้งที่ไปเยี่ยมวิชัย ฉันจะพยายามปลอบใจและบอกกับเขาว่า ถ้ามือทั้งสองข้างยังดี ก็ควรช่วยเหลือตนเองบ้าง แรกๆ วิชัยดูเหมือนไม่สนใจคำแนะนำของฉัน แต่เมื่อฉันไปเยี่ยมเขาในครั้งต่อมา ก็เห็นเขาเริ่มหัดขีดทำความสะอาดร่างกาย เปลี่ยนสายปัสสาวะเอง และช่วยเหลือตัวเองในเรื่องที่เขาทำได้ โดยมีภรรยาเป็นผู้ช่วยเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งช่วยแบ่งเบาภาระภรรยาได้มาก ต่างจากการเยี่ยมบ้านในครั้งแรกๆ ที่วิชัยไม่ยอมช่วยเหลือตัวเองเลย มักจะนอนเฉยๆ ให้ภรรยาและคนรอบข้างดูแล

ทุกวันเมื่อตื่นนอนตอนเช้าเวลาประมาณตี 5 กัลจะตื่นขึ้นมาหุงข้าวและทำกับข้าวเตรียมไว้ให้กับวิชัยและลูกสาวทั้งสองคน เสร็จแล้วจึงเตรียมพวงมาลัยไปขายที่สี่แยกบางแพพร้อมกับญาติอีกหลายคน ขณะที่กัลออกไปขายพวงมาลัย ลูกๆ ทั้งสองคนก็ลุกขึ้นอาบน้ำแต่งตัวเพื่อไปโรงเรียน โดยลูกสาวคนโตจะช่วยดูแลน้อง ต่อจากนั้นช่วงเวลาประมาณ 6 - 7 โมงเช้า กัลจะกลับเข้าบ้านมาเตรียมเช็ดตัวและทำแผลให้กับวิชัย รวมทั้งนำกับข้าวที่ทำไว้เมื่อเช้ามืดมานั่งกินด้วยกันเสมอ

หลังจากนั้นพอมีคนมาส่งดอกไม้ กัลก็จะเตรียมดอกไม้และอุปกรณ์ให้ทุกคนในบ้านมาช่วยกันร้อยพวงมาลัย ช่วงเที่ยงวันก็จะจัดหาข้าวกลางวันให้วิชัยอีกครั้ง หลังจากนั้นจะทำงานบ้านต่อเล็กๆ น้อยๆ เช่น ซักผ้า กวาด

บ้าน ภูบ้าน ตกเย็นก็จะเริ่มหุงหาอาหารอีกครั้ง หลังจากนั้น ก็จะเตรียมทำ แผลและเช็ดตัวให้ก่อนเข้านอนเป็นอย่างนี้ทุกวันวนเวียน ไปเรื่อย ๆ ไม่เคย ปนหรือว่าวิชัยเลยสักครั้งเดียว

จากการที่ภรรยาและลูกคอยให้กำลังใจ และจะคอยปรนนิบัติดูแล วิชัยอย่างดี ทำให้วิชัยเริ่มมีกำลังใจมากขึ้น และคิดช่วยครอบครัวด้วยการ หัดร้อยพวงมาลัยอยู่กับบ้าน ซึ่งครั้งแรกๆ ไม่ค่อยสวยมากนัก แต่วิชัยก็ พยายามร้อยต่อไปทุกวันจนฝีมือดีขึ้นตามลำดับ ทุกครั้งที่ฉันไปเยี่ยมจะได้ รับพวงมาลัยติดตัวกลับมา 1 พวงเสมอ

ส่วนญาติพี่น้องของวิชัยคอยดูแลช่วยเหลือ ผลัดกันมาอยู่เป็นเพื่อน ตอนที่กลไปขายพวงมาลัยและลูกไปโรงเรียน ซึ่งตอนเช้าๆ เวลาฉันต้องเดิน ทางผ่านแยกบางแพจะพบกับครอบครัวนี้ยืนขายพวงมาลัยอยู่เสมอ บางเช้า ฉันต้องเดินข้ามถนน พี่ชายของวิชัยยังใจดีเดินข้ามถนนมาส่งเป็นประจำ เพราะเขารู้ว่าฉันกลัวถูกรถชนมาก

ความโชคร้ายมาเยือนวิชัยอีกครั้ง ในขณะที่ทุกอย่างกำลังดำเนินไป ด้วยดี สะโปกและกันของวิชัยเริ่มเป็นแผลกดทับ จากการที่เขาต้องนั่งร้อย พวงมาลัย โดยใช้ห่วงยางสำหรับเล่นน้ำของเด็กรองไว้ได้กันป้องกันการเจ็บ เวลานั้นร้อยพวงมาลัยวันละนาน ๆ โดยมีได้เปลี่ยนอิริยาบถ ทำให้เกิดแผล กดทับบริเวณก้น และแผลเริ่มลุกลามมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นรูลึกถึง กระดูก ฉันจึงรีบประสานกับโรงพยาบาลบางแพเพื่อส่งตัววิชัยเข้ารับ การรักษาในทันที แต่เนื่องจากวิชัยมีไข้สูงร่วมด้วยจึงต้องส่งตัวไปรักษาต่อที่ โรงพยาบาลราชบุรีเพื่อให้หมอเฉพาะทางดูแล

ก่อนหน้าทีวิชัยจะถูกส่งตัวเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลราชบุรี เขาได้ขอ เบอร์โทรศัพท์ของฉันไว้เผื่อเวลามีปัญหาจะได้โทรมาปรึกษาฉัน วิชัยนอน พักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลหลายวัน ก่อนจะโทรมาบอกว่าเขากำลังจะได้ กลับบ้าน ฉันจึงบอกเขาว่าจะไปเยี่ยมที่บ้านไม่ต้องกังวล

ฉันตามไปเยี่ยมวิชัยหลังจากกลับมาพักฟื้นที่บ้าน พบว่าแผลกดทับ บริเวณก้นค่อนข้างใหญ่ขึ้นกว่าเดิม ซึ่งฉันรู้สึกเป็นห่วงและเกรงว่า ถ้าดูแลแผล ไม่ถูกวิธีอาจทำให้แผลลุกลามมากขึ้น จึงซักซ้อมวิธีการดูแลรักษาแผลให้กับ ภรรยาของวิชัย พร้อมทั้งเน้นย้ำเรื่องการรักษาความสะอาดของชุดอุปกรณ์ ทำแผลที่ทางโรงพยาบาลให้มา ซึ่งประกอบด้วยขันสแตนเลส 1 ใบ คีมทำ แผลแบบยาว 2 อัน ผ้าก๊อซ สำลี น้ำยาแอลกอฮอล์ และน้ำยาล้างแผลเบตาดีน รวมทั้งต้องล้างมือก่อนและหลังทำแผลทุกครั้ง

หลังจากที่ฉันนำเรื่องวิชัยไปปรึกษากับพี่ๆ ในฝ่าย เราลงความเห็น กันว่า จำเป็นต้องส่งชุดทำแผลไปเปลี่ยนให้กลเป็นระยะ จึงติดต่อหัวหน้าห้อง หน่วยจ่ายกลางเพื่อจัดการเรื่องนี้ เมื่อได้ชุดทำแผลฉันชวนก๊าวซึ่งเป็นผู้ร่วม งานในฝ่ายเดียวกันไปเยี่ยมบ้านวิชัย ครั้นนี้ฉันเดินเข้าออกบ้านวิชัยอย่างสบาย สิ่งที่ยังกลัวมีอยู่อย่างเดียวคือสุนัขดุต้องให้เจ้าของบ้านช่วยระวังให้ เมื่อเข้า ไปในบ้านพบวิชัยนอนอยู่ที่เดิม ใบหน้าไม่สู้ดีนัก ฉันเดินเข้าไปนั่งใกล้ๆ และ ขอดูแลแผลกดทับที่บริเวณก้น พร้อมกับสอบถามอาการของวิชัย วิชัยพูดเสียง อ่อยๆ พร้อมกับทำหน้าเบ้ “ปวดมาก เลยพี่ แผลมันลึกด้วย มีเลือดซึมออก ตลอดเลย”

ฉันเรียกก๊าวมานั่งข้างๆ ขณะทำแผลให้วิชัย แผลมีน้ำเลือดปนหนอง ไหลซึมตลอด “ไม่ต้องตกใจนะ แผลมันลึกเลยมีน้ำเหลืองและเลือดซึมเยอะ ตอนแรกก็ยังไม่ทำได้อะ แค่นี้พี่ว่ากลทำได้อยู่แล้ว”

ฉันให้กำลังใจและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการทำแผลเพิ่มเติมกับก๊าว พร้อมบอกด้วยความห่วงใยว่า “ถ้าวิชัยมีอาการผิดปกติหรือสงสัยอะไรก็โทร ไปหาพี่หรือก๊าวก็ได้”

ฉันคิดว่าเรื่องของวิชัยคงจะจบลงด้วยดี แต่อีกหลายวันต่อมาใน ระหว่างที่ฉันเขียนใบขอใช้รถเพื่อจะออกตรวจสุขภาพเด็กโรงเรียนบ้านกุ่ม ไทรศัพทมีมือถือของฉันดังขึ้น เมื่อกรับก็ได้ยินเสียงดังมาจากปลายสาย

“พี่น้องครับผมเอง วิชัยนะ พี่น้องมาดูผมหน่อยซิ กัลลางแผลทำก๊อชค้างอยู่ในแผลผม มาเลยนะพี่” ฟังจากน้ำเสียงวิชัยมีท่าทีร่อนรน เสียงสั่นเครือ หลังจากวางโทรศัพท์ฉันหันไปมองหน้าพี่เสริฐ “พี่เสริฐเมียวิชัยล้างแผล แล้วทำก๊อชหลุดเข้าไปในแผล เราเอาไงดี”

“เอาไงละ” พี่เสริฐถามกลับด้วยความตกใจไม่แพ้กัน

“งั้นเราไปดูกันเลยแล้วกัน ค่อยกลับมาตรวจสุขภาพเด็ก”

ฉันพูดไม่ทันขาดคำ พี่เสริฐก็หันหัวรถมุ่งหน้าสู่บ้านของวิชัยทันที เมื่อเข้าไปในบ้านก็พบว่าวิชัยนอนคว่ำหน้าอยู่ กัลลางอยู่ใกล้ๆ ด้วยและมีสีหน้าไม่ค่อยดีนัก

“พี่น้องทำไงดี หนูพยายามแล้วนะ มันยังหลุดลงไปได้” กัลลางด้วยน้ำเสียงสั่นเครือเหมือนคนจะร้องไห้

“ไม่ต้องตกใจกัล ไหนส่งคิมทำแผลมาให้พี่ซิ” ฉันพูดปลอบใจกัล จากนั้นจึงเอาคิมทำแผลล้างลึกเข้าไปในแผลแต่แผลมีลักษณะแฉกและลึกมาก จึงไม่สามารถเอาคิมสอดเข้าไปได้ถนัด

“กัลมันมีก๊อชค้างอยู่จริง ๆ เหรอ พี่ไม่รู้สิว่ามันมีก๊อชอยู่เลยนะ แต่ทางที่ดี เราพาไปโรงพยาบาลดีกว่าไปให้หมอตรวจดู” ฉันหันหน้าไปหาพี่เสริฐเป็นเชิงปรึกษา

เมื่อตกลงใจว่าจะพาวิชัยไปโรงพยาบาล กัลจึงรีบแต่งตัวให้วิชัยแล้วช่วยกันอุ้มวิชัยขึ้นรถเข็นที่จอดอยู่หน้าบ้าน วิชัยเป็นคนตัวใหญ่ กว่าจะอุ้มขึ้นรถได้เล่นเอาทุลักทุเลเอาการ พอมาถึงโรงพยาบาลฉันก็รีบพาวิชัยเข้าห้องอุบัติเหตุฉุกเฉินทันที และไม่ลืมที่จะบอกวิชัยว่า “วิชัยถ้ามีอะไรโทรเข้ามือถือพี่น้อง” ฉันบอกพร้อมยิ้มให้ “ครับ” วิชัยยิ้มตอบ

หลังจากส่งวิชัยไว้ที่ห้องอุบัติเหตุฉุกเฉิน ฉันชวนพี่เสริฐออกตรวจสุขภาพเด็กนักเรียนต่อ เมื่อรถแล่นออกไปได้ไม่นานเสียงโทรศัพท์ของฉันก็

ดังขึ้น “พี่น้องครับ หมอจะส่งผมไปโรงพยาบาลราชบุรีนะ” เสียงปลายสายแสดงถึงความกังวล ฉันได้แต่ปลอบใจ พร้อมกับย้ำว่าจะโทรไปถามอาการเป็นระยะ

จากนั้นอีก 2 วัน ฉันโทรไปถามอาการวิชัย ซึ่งวิชัยเล่าให้ฟังว่าแพทย์เอกซเรย์แล้วไม่พบอะไร และให้กลับบ้านได้ในวันรุ่งขึ้นหลังจากวันที่ไปถึง เมื่อวิชัยกลับถึงบ้านฉันชวนแก้ออกไปเยี่ยมอีกครั้ง คราวนี้ฉันสังเกตเห็นว่า กัลทำแผลได้ดีและระมัดระวังมากขึ้น โดยที่ฉันไม่ต้องแนะนำอะไรอีก แผลของวิชัยดีขึ้นจากการเอาใจใส่ดูแลอย่างดีของกัล

การได้ติดตามดูแลวิชัยทำให้ฉันรู้สึกภูมิใจอยู่ลึกๆ ที่มีส่วนทำให้วิชัยกลายเป็นคนใหม่ ที่ยอมรับตัวเองมากขึ้น เขาไม่เพียงเลิกทำตัวเป็นภาระให้กับครอบครัว แต่ยังเข้ามาเป็นผู้ร่วมสร้างรายได้อีกหนึ่งแรงหนึ่ง ที่สำคัญการได้ออกมาทำงานช่วยเหลือผู้ป่วยและได้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับวิชัย ทำให้ความคิดต่อคุณค่าการทำงานในฝ่ายส่งเสริมสุขภาพของฉันเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง จากที่เคยคิดว่า ทำไม่ต้องเป็นเรา กลายเป็น โชคดีที่เป็นเรา ที่ได้ช่วยให้ผู้ป่วยที่สิ้นหวังคนหนึ่งได้มีกำลังใจ เปลี่ยนแปลงชีวิตตนเองให้มีความหวังขึ้น และกลับไปมีคุณค่ากับคนที่รักและทุ่มเททุกอย่างให้เขา

ทุกวันนี้ วิชัยยังคงช่วยภรรยา ร้อยพวงมาลัยเป็นกิจวัตรประจำวัน พวงมาลัยจากฝีมือของเขาช่างดูสวยงามเหลือเกินในความรู้สึกของฉัน ขณะที่ความคิดกำลังโลดแล่นก็มีเสียงโทรศัพท์ดังขึ้นเหมือนเคย

“พี่น้องครับ นี่ผม วิชัยนะ.....”

5

ชีวิตที่เหนื่อยง่าย

สุภาพรรณ วรรณแก้ว
ศูนย์สุขภาพชุมชนหนองห้วยแดง
จังหวัดนครราชสีมา

ความ หนาวเย็นเริ่มมาเยือนอีกครั้ง พร้อมกับความแห้งแล้งของบรรยากาศช่วงปลายปี ต้นไม้ใบหญ้าที่เคยเขียวรอบๆ สถานีอนามัยในช่วงนี้ กลับถูกทดแทนด้วยสีเหลืองปนน้ำตาล มองรอบๆ ทำให้บรรยากาศดูไม่สดชื่นเท่าไรนัก

วันนี้เป็นวันทำงานตามปกติเหมือนเช่นทุกๆ วัน สถานีอนามัยของฉันตั้งอยู่กลางทุ่งนา ด้วยแบบของอาคารใต้ถุนสูงอากาศจึงถ่ายเทได้สะดวก บริเวณรอบสถานีอนามัยมีต้นไม้จัดเป็นสวนหย่อม มีต้นมะขามและต้นมะขามเทศขึ้นเป็นแนวเดียวกัน ส่วนด้านหน้าคือถนนลูกรังสีแดงที่มีฝุ่นเป็นสัญญาณบอกเวลามีรถยนต์ผ่านมา และด้านข้างมีบ้านเรือนของชาวบ้านที่ปลูกติดกันสามสี่หลัง ทำให้ดูไม่น่ากล้วมากนักหากเจ้าหน้าที่ต้องอยู่เวรที่สถานีอนามัยเพียงคนเดียวอย่างฉันในยามนี้

ตอนเช้ามีผู้ป่วยมาใช้บริการเหมือนปกติ รวมทั้งผู้หญิงวัยกลางคน โครงหน้าเรียวเล็ก ดวงตาทอมองเศร้า ริมฝีปากแห้ง ผมหยักศก รูปร่างผอมสูง ใครๆ ก็เรียกเธอว่ายายเยาว์ แม้ว่าอายุของเธอยังไม่ถึงกับต้องเรียกว่ายายก็ตามที่

ยายเยาว์มาสถานีอนามัยเพื่อรักษาแผลเรื้อรัง เมื่อฉันบอกให้เธอถอดเสื้อออก พอที่ฉันจะทำแผลได้สะดวก ก็พบว่าแผลที่นูนโตขนาดเท่ากำปั้นของผู้ใหญ่บริเวณรักแร้ด้านซ้ายซึ่งมีหนองซึมออกมานอกผ้าก๊อซ จนเป็นแผลเป็นรอยต่างของน้ำหนองปนเลือดและที่ด้านข้างซ้ายก็ยังมีแผลหนองเป็นรูลึกอีกหนึ่งแห่ง ไม่ต้องสงสัยเลยว่ามันจะสร้างความเจ็บปวดให้เจ้าตัวมากเพียงใด โดยเฉพาะในยามที่หนาวเย็นเช่นนี้

ฉันใช้ไม้พันสำลีล้างแผลฝีที่บริเวณใต้รักแร้ของเธอ และเห็นว่าเวลาใช้ไม้พันสำลีล้วงเข้าไปในแผลครั้งใด มือทั้งสองเกาะราวเหล็กข้างขอบเตียงไว้แน่น ได้ยินเพียงเสียงครางเบาๆ เล็ดลอดผ่านริมฝีปาก พร้อมกับน้ำตาที่ไหลซึมออกมา และแผลตรงบริเวณเต้านมซ้ายก็สร้างความเจ็บปวดให้กับเธอไม่น้อยเช่นกัน กว่าจะทำแผลทั้ง 2 แห่งเสร็จก็ใช้เวลาไม่น้อย ขณะที่ฉันเองตั้งใจเต็มแรง รู้สึกตื่นเต้นและสงสารเธอจับใจ

“ยายจ๋า แผลใหญ่และลึกด้วย ต้องรักษากันอีกนาน ยายมาล้างแผลทุกวันได้มั๊ยคะ”

ฉันถามเมื่อทำแผลให้เรียบร้อยแล้ว เธอรับคำทั้งที่น้ำตายังเปียกแก้ม ก่อนจากกันฉันแนะนำว่าอย่าให้แผลเปียกน้ำ และนัดให้มาล้างแผลภายในเที่ยงของวันรุ่งขึ้น

ระหว่างที่ยายเยาว์เดินลงบันไดกลับไป หญิงสาวคนหนึ่งก็ขี่รถจักรยานยนต์เข้ามาพอดี สักพักเธอก็ปรากฏตัวขึ้นในห้องพร้อมกับยกมือไหว้

“สวัสดีค่ะหมอ วิ หนูเอารายชื่อคนพิการมาส่ง” ฉันรับไหว้ แล้วรับกระดาษนั้นมาดู มาลีเป็น อสม. ที่สนิทสนมกับฉันเป็นอย่างดี พอที่จะกล้าถามฉันด้วยเสียงแผ่วเบาว่า

“ยายเยาว์แก่เป็นอะไรคะ”

“อ้อ เป็นฝีเนาะ” ฉันตอบกลับไปด้วยน้ำเสียงปกติ

“แต่ได้ยืนชาวบ้านเขาว่ากันว่า...” มาลีลดเสียงลงและไม่พูดต่อจนฉันอดสงสัยไม่ได้ “ทำไมหรือจะ”

“เขาว่าแกเป็นเอดส์คะ ติดมาจากฝรั่งที่พญา” มาลีแสดงออกถึงท่าทีชิงชังอย่างชัดเจน ฉันเดินถือกระดาษไปวางบนโต๊ะถามโดยไม่มองหน้า

“แล้วชาวบ้านเขากลัวกันหรือเปล่าจะ หรือว่า...มีเหตุผลอื่น”

“ก็คงกลัวติดด้วย แล้วก็เรื่องอื่นด้วยแหละคะคุณหมอ”

มาลีลากลับไปแล้ว แต่ฉันยังยืนเหม่ออยู่ครู่ใหญ่ รู้ก็รู้อยู่เต็มอกว่า ‘เรื่องอื่น’ ของมาลีนั่นคืออะไร ภาพคนไข้มความเจ็บปวดขณะทำแผลอย่างน่าสงสารวบขึ้นมาในความคิดของฉันอีกครั้งหนึ่ง พร้อมความรู้สึกปวดแปลบในใจ ถ้ายายเยาว์เป็นโรคนั้นจริง ลำพังบาดแผลก็ต้องรักษากันนานนับเดือน

แล้วแผลในใจของเธอที่เกิดจากสายตาและคำพูดของคนรอบข้างเล่า...ฉันจะมีส่วนช่วยคนไข้ผู้ทนทุกข์ทรมานคนนี้ได้มากแค่ไหน

บ่ายสามโมงเศษของวันรุ่งขึ้น ฉันตัดสินใจหยิบกระเป๋าเครื่องมือพร้อมหมวกนิรภัยเดินไปที่รถจักรยานยนต์ หลังจากรอยายเยาว์ที่นัดไว้ตั้งแต่ตอนเที่ยงแล้วยังไม่เห็นแกมาสักที ฉันคงทนไม่ได้ที่จะปล่อยไว้วันนี้ผ่านไปโดยไม่รู้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับคนไข้อายุคร่าวแม่ที่น่าสงสารคนนี้

บ้านยายเยาว์อยู่ห่างจากสถานีอนามัยประมาณสองร้อยเมตร และหาไม่ยากเพราะมีคนบอกทางให้เป็นระยะ ขณะจอดรถไว้ริมทางชาวบ้านสามสี่คนที่ยืนอยู่ตรงโคนต้นมะเฟืองของบ้านละแวกนั้น หันมามองฉันเป็นตาเดียวกัน ฉันทักทายพวกเขาแล้วเดินตรงไปที่บ้านไม้ยกพื้นสูงค่อนข้างทรุดโทรม หลังคามุงสังกะสี และผนังบางส่วนก็เป็นสังกะสีขึ้นสนิมจนผุเป็นรูรั่ว

ยายเยาว์ต้อนรับฉันด้วยความยินดี พร้อมกับบอกเล่าสาเหตุที่ไม่ไปล้างแผลก็เพราะไม่มีเงินใช้จึงต้องออกไปรับจ้างแต่เช้า

ขณะที่ล้างมือล้างแผล ฉันก็ได้รับฟังเรื่องราวอันน่าสะเทือนใจไปด้วย

ยายเยาว์เป็นลูกคนสุดท้ายในจำนวนพี่น้องสามคน ต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัวมาตั้งแต่จำความได้ จนกระทั่งโตเป็นสาวก็ได้แต่งงานกับชายคนหนึ่ง อยู่กินจนมีลูกด้วยกัน 4 คน สามีก็นิยมภรรยาใหม่ จึงต้องเลิกกับสามี เธอต้องรับผิชอบเลี้ยงดูลูกทั้งสี่คนด้วยการไปทำงานรับจ้าง และต้องมอบหน้าที่ให้ยายนุชช่วยดูแลลูกแทน

ต่อมาเมื่องานแถวบ้านมีให้ทำน้อยลง เธอจึงตัดสินใจไปทำงานเสิร์ฟอาหารที่พญา จนได้รู้จักกับชายชาวสวีเดนวัยหลักสิบปีคนหนึ่ง เขามาขอพบและอยู่กินกับเธอ โดยเขาช่วยปากที่จะช่วยเหลือครอบครัวของเธอ เมื่อเธอตกลงเขาก็ทำตามเงื่อนไขทุกอย่าง รวมทั้งช่วยจ่ายเงินซื้อบ้านและที่ดิน ปัจจุบันที่เธออาศัยคนอื่นอยู่มานานให้ด้วย แต่ความสุขนั้นจากไปเร็วนัก หลังจากเธอใช้ชีวิตร่วมกับเขาได้ไม่นาน ทั้งๆ ที่เขาเข้ากับทุกคนที่บ้านได้ดี เขาต้องกลับสวีเดน แต่ยังส่งเงินมาให้ตลอด น่าเสียดายที่ชีวิตของยายเยาว์ซึ่งเริ่มสุขสบายขึ้นกลับต้องสะดุดลงและกลายเป็นความฝัน หลังจากได้ข่าวจากสวีเดนในเวลาต่อมาว่าสามีเธอเสียชีวิตลงด้วยโรคภัย

แล้วชีวิตของเธอก็ร่วงหล่นกลับมาสู่จุดเดิมตั้งแต่วันนั้น

เธอบอกว่าภายใต้ชายคาบ้านหลังนี้เธอยังยืนหยัดหาคนคือ ยายนุชผู้เป็นแม่ลูกชาย ลูกสาวคนเล็กของเธอที่ยังเรียนหนังสือกันอยู่ และหลานที่เกิดจากลูกสาวคนโตของเธออีกคนหนึ่ง

ฉันได้ฟังแค่นั้นก็ถึงเวลาต้องลากลับ เมื่อก้าวพ้นเขตบ้านยายเยาว์ฉันก็ต้องหยุดตอบคำถามชาวบ้าน ซึ่งจับตาดูกันด้วยความอยากรู้อยากเห็น พร้อมทั้งตั้งคำถามสารพัดกับฉัน

“หมอมาทำไมคะ...แกเป็นเอดส์จริงมั๊ยหมอ...อยู่ได้อีกนานมั๊ย ...ติดต่อกันได้ยังไงบ้าง”

ฉันไม่ได้ยืนยันว่ายายเยาว์ป่วยเป็นโรคนี้เพราะยังไม่ได้รับข้อมูลโดยตรง แต่ย้าว่าโรคเอดส์ไม่ได้ติดต่อกันง่ายๆ เว้นแต่ทางเพศสัมพันธ์ ทางเลือด และจากแม่ตั้งครรภ์สู่ลูกเท่านั้น

“และถ้าเรารักษาตัวให้แข็งแรง ก็ยังมีชีวิตอยู่ได้ยาวๆ เหมือนคนปกติค่ะ” ฉันย้า

แวตาทหลายคู่จะเข้าใจคำอธิบายของฉันอยู่บ้าง ฉันจึงได้โอกาสชี้แจงต่อ “ยังงั้นก็น่าเห็นใจยายเยาว์แคะคะ ต้องทำงานเลี้ยงคนตั้งหลายคน เราอย่าไปซ้ำเติมแกละคะ”

ฉันพูดเสร็จก็มองกลับไปยังชาวบ้านกลุ่มนั้น แวดตาทหลายคู่อยากเห็นเปลี่ยนแปลงไปบ้างเล็กน้อย บางคนหลบสายตาฉัน เมื่อฉันพูดขอร้องไปลอยๆ เช่นนั้น

ที่สถานีนามัยเดิม วันนี้ก็เป็นเช่นทุกวัน แต่ทว่าฉันไม่ได้รักษาแต่แผลทางกายของยายเยาว์แต่อย่างเดียวยังต่อไป

“ขอบคุณนะคะหมอ หมอดีกับฉันจริงๆ ไม่รังเกียจฉันเหมือนโรงพยาบาลใหญ่ในเมือง ที่นั่นเขาพูดให้ฉันได้ยินกับหูเลยว่า ‘ไม่รอดหรอกเดี๋ยวก็ตายแล้ว’ พอได้ยิน ฉันไม่ไปโรงพยาบาลอีกเลย”

ยายเยาว์เริ่มเปิดใจคุยกับฉันทั้งน้ำตาเมื่อมาล้างแผลในวันต่อๆ มา ฉันได้รู้ว่าเธอเริ่มมีอาการผิดปกติหลังจากสามีชาวต่างชาติเสียชีวิตไปราวเจ็ดแปดปี เมื่อไปตรวจที่โรงพยาบาลชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ก็พบว่าติดเชื้อเอชไอวี และต่อมาเมื่อมีตุ่มหนองขึ้นที่รักแร้และด้านมทำให้เจ็บปวดทรมานมาก เธอจึงถูกส่งตัวไปที่โรงพยาบาลศูนย์ในตัวจังหวัด แต่รักษาแผลยังไม่ทันหาย เธอก็หนีกลับมารักษาตัวอยู่ที่บ้าน ซึ่งอาจเป็นเพราะคำพูดของหมอที่พูดกับเธอดังที่เล่าให้ฉันฟังก็ได้

เธอเล่าว่า ชาวบ้านพากันคิดว่าเธอคงเป็นเอดส์เพราะไปขายตัวที่

พทยา ซึ่งรังเกียจและไม่มีใครยอมคุยกับเธอเลย แม้มีงานรับจ้างก็ไม่มาบอกให้เธอรู้

“ตอนนั้นฉันไม่อยากมีชีวิตอยู่ต่อไปเลยหมอ มันเจ็บปวดทรมานทั้งตัวทั้งใจ อย่างตอนที่หมอล้างแผลนี้ ฉันรู้สึกเหมือนมีอะไรมาทิ่มแทงที่หัวใจฉัน ใจมันแทบขาดเลยนะหมอ” เธอสะท้อนถึงความทุกข์และความอัดอั้นที่สะสมอยู่ในอกให้ฉันช่วยรับรู้

เธอยังบอกกับฉันว่า ลำพังแค่โรคภัยทางกายนั้นเธอทนได้ แม้จะเจ็บปวดเพียงไหน เธอก็ได้กัดฟันต่อสู้ เพื่อทำหน้าที่แม่ให้กับลูกของเธอมาโดยตลอด แต่เธอจนปัญญากับความเจ็บปวดทางใจที่ชาวบ้านพากันรังเกียจและไม่เข้าใจเธอ ซึ่งซ้ำเติมให้เธอต้องลำบากเพิ่มขึ้น แต่กระนั้นก็ยังดีที่คนใกล้ชิดเธอยังเข้าใจและรักเธอ

ยายเยาว์สารภาพว่าเพิ่งบอกความจริงกับยายนุชผู้เป็นแม่เมื่อวานนี้เอง แม้จะตกใจในตอนแรก แต่ผู้เป็นแม่ก็บอกว่าไม่รังเกียจและยินดีดูแลเธอทุกอย่าง ในภาวะที่มีดমনเช่นนี้ ความรักอันแท้จริงจากแม่ได้ทำให้เธอค่อยมีกำลังใจขึ้นมาบ้าง หลังฟังเรื่องราวแล้วฉันนั่งนิ่งไปพักหนึ่ง ก่อนจะเอื้อมไปบีบแขนเธอเบาๆ พร้อมกับพูดว่า

“ถ้าวันนี้หลังหมอยจะไปเยี่ยมที่บ้านอีก จะได้คุยกับยายนุชและลูกๆ ของยายให้สบายใจด้วยว่าควรจะดูแลกันยังไงดี”

ฉันพูดให้กำลังใจต่อไปว่า “อย่าคิดอะไรมากนะคะจะ ฉันอยากใหยายนึกถึงคนในครอบครัวมากๆ ถ้ายายเป็นอะไรไป คนข้างหลังเขาจะรู้สึกยังไง ยายต้องมีแรงสู้ต่อไปอย่าเพิ่งหมดหวัง และยายต้องรักตัวเองให้มากๆ ดูแลตัวเองให้แข็งแรง”

แล้วฉันจึงได้เห็นรอยยิ้มที่เปื้อนน้ำตาของเธอ

ช่วงเดือนแรกที่เธอมาล้างแผลที่สถานีนามัย ข่าวยายเยาว์เป็นเอดส์

กระจายไปทั่วหมู่บ้าน ในขณะที่ฉันก็พยายามหาช่องทางให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคเอดส์แก่คนในหมู่บ้านอย่างไม่ลดละ เช่น ฝากข้อมูลไปออกหอกระจายข่าว พุดคุยให้ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องกับ อสม. หลายคน รวมทั้งที่ขาดไม่ได้ก็คือ การพุดคุยกับ อสม. คนสนิท คือมาลี ให้เธอเข้าใจถึงโรคนี้อย่างถูกต้อง

พร้อมกันนั้นฉันก็คอยติดตามอาการของยายเยาว์ และให้คำแนะนำเกี่ยวกับสุขภาพทั้งแก่ตัวเธอเอง และยายนุชผู้ดูแลที่บ้านเป็นระยะๆ อย่างไม่รังเกียจ

ย่างเข้าเดือนที่สาม แผลของยายเยาว์ก็ดีขึ้นจากที่เคยกว้างและลึก ถึงขนาดต้องใส่ผ้าก๊อชเข้าไปถึงสิบแผ่น แผลนั้นเริ่มแคบลง ไข้ผ้าก๊อชเพียงวันละไม่เกินสองแผ่น และแผลที่เต้านมที่เคยเป็นรูลึกจนมีดปลายไม้พันสำลีก็กลับดีขึ้น ทำให้เธอดีใจมาก ความหวังและความเชื่อมั่นที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปเริ่มกลับคืนมา

แต่ที่น่ายินดีกว่านั้นก็คือ แผลในใจของเธอมีอาการดีขึ้นตามมาด้วย หลังจากฉันเข้าออกบ้านยายเยาว์อยู่สม่ำเสมอ สายตาเชิงสงสัยของชาวบ้านก็เปลี่ยนมาเป็นอยากรับรู้อาการป่วยของยายเยาว์ เมื่อฉันบอกว่าอาการดีขึ้น ท่าทีของชาวบ้านก็เปลี่ยนไป

จนฉันได้ประจักษ์ด้วยตัวเองในวันหนึ่ง บนสถานีอนามัยที่ทำงานของฉัน

บ่ายวันนั้น แม่รอบสถานีอนามัยยังคงแหงกروبไปด้วยต้นไม้ใบหญ้าสีน้ำตาล ไม่ค่อยสดชื่นเหมือนกับใบสีเขียวยามหน้าฝน แต่วันนั้นหัวใจฉันกลับชุ่มชื้นอย่างบอกไม่ถูก เมื่อได้พบกับมาลี ขณะที่ฉันทำงานเอกสารเพลินๆ อยู่คนเดียวบนสถานีอนามัย หลังจากรักษาคนไข้หมดไปตั้งแต่เช้าแล้ว ทันใดนั้นฉันก็ได้ยินเสียงวัตถุหนักกระแทกพื้นดังขึ้นทำลายความเงียบยามบ่าย

ฉันหันไปมองก็พบกับรอยยิ้มเต็มใบหน้าของมาลีพอดี ฉันเลื่อนสายตาไปมองที่มือของมาลีก็พบกับกระสอบปุ๋ยใบเหลือง ที่เธอจับอยู่ตรงปากกระสอบที่มัดอย่างแน่นหนา แต่กับกระสอบนั้นวางอยู่บนพื้น ยังไม่ทันที่ฉันจะได้เอ่ยอะไร มาลีก็ชิงพูดขึ้นว่า

“หมอวิคะ เอ่อ...วันนี้ยายเยาว์มาทำแผลหรือยังคะ”

ฉันตอบมาลีไปว่า “มาตั้งแต่เช้าแล้วจะ เห็นว่าแกะจะไปเก็บสะเดาให้ใครก็ไม่รู้ ทำไมหรือมาลี”

มาลียิ้มเจื่อนๆ วางถุงลงที่พื้น “เห็นใครบอกว่าแกไม่ได้ทำงานมาหลายวัน แม่หนูเพิ่งเกี่ยวข้าวเสร็จ ก็เลยฝากข้าวใหม่มาให้แกะคะ”

ฉันสบตามาลีด้วยรอยยิ้ม และความตื้นตันจนลืมหาคำพูดมาสนทนาต่อกับมาลี แต่ในใจนึกไปถึงทุกคนที่บ้านยายเยาว์ว่าจะดีใจและซาบซึ้งเพียงใดเมื่อเห็นมาลีและถุงข้าวสารใบนั้น

ลมหนาวค่อยแปรเปลี่ยนเป็นลมว่าวในเดือนมีนาคม สายวันหนึ่งขณะที่ฉันเดินลงบันไดของสถานีอนามัยที่ไม่สูงชันนักมาหยิบของที่ชั้นล่าง สายตาพลันเหลือบเห็นเด็กหญิงคนหนึ่งเข็นรถกระบะสองล้อตรงเข้ามายังสถานีอนามัย เมื่อเคลื่อนเข้ามาใกล้ ฉันชะงัก เมื่อเห็นว่าบนรถนั้นคือยายเยาว์ซึ่งนั่งอุ้มหลานไว้บนตัก ส่วนคนเข็นคือลูกสาวคนเล็ก

“อ้าว เป็นอะไรไปเนี่ยยายเยาว์”

“มันเหนียวจะคุณหมอ วันนี้เลยต้องขึ้นรถ” เธอยิ้มอย่างพลีๆ มองหน้าฉันด้วยแววตารักใคร่ระคนภาคภูมิใจ เมื่อลูกเข็นรถเทียบบันไดเธอก็ส่งหลานให้ฉันอุ้ม และย่นกายลุกเดินขึ้นบันได ฉันส่งหลานให้ลูกสาวเธออุ้มเดินตามมา แล้วจึงหันไปประคองที่แขนผอมบางของเธออย่างเบามือ

“หมอคิดว่ายายเป็นอะไรไปเสียอีก นี่ยังปวดแผลอยู่มั้ยจ๊ะ”

“น้อยลงแล้วแหละค่ะ เอ้อ...” เธอถอนหายใจเสียงดัง เมื่อเดินขึ้นไปถึงชั้นบน

ฉันให้ยายเยาว์นั่งพักบนเตียงทำแผลที่เธอแสนจะคุ้นเคย ระหว่างที่ฉันทำแผลซึ่งมีขนาดเล็กลงมากแล้ว เธอก็เล่าว่าช่วงนี้ไปจับปลากับเพื่อนบ้านหลายคนทีคลองน้ำห่างจากบ้านออกไปประมาณสามกิโลเมตร ได้ปลามากบ้าง น้อยบ้าง บางทีเพื่อนบ้านก็แบ่งให้ แต่ก็ทำให้เธอมีอาการอ่อนเพลีย ปวดเมื่อยเนื้อตัว ฉันจึงแนะนำให้พัก แล้วหันไปทำอย่างอื่น

“อะไรพอทำได้ฉันก็อยากทำค่ะคุณหมอ เพราะถ้าไม่ไปหาปลาฉันก็ไม่มีกับข้าว หมอเองก็ช่วยฉันมาหลายอย่าง แล้วยังชาวบ้านอีกที่เขาไม่รังเกียจฉันกับลูก ๆ หางานมาให้ทำแบ่งของมาให้กิน ก็เพราะคุณหมอนี่แหละ”

เธอเอื้อมมือมากุมมือฉัน

“ฉันคงไม่อาภัพจนเกินไป ยังมีคนให้กำลังใจฉันอีกหลายคน ขอคุณนะค่ะหมอ”

คำสุดท้ายของเธอกลายเป็นสะพานพร้อมทั้งน้ำตาที่ไหลพราก ลูกสาวคนเล็กยืนอุ้มหลานอยู่ข้างๆ พลอยตาแดงไปด้วยเมื่อเห็นแม่ร้องไห้

จะเรียกว่านั่นคือภาพประทับใจสุดท้ายของฉันก็ได้เพราะหลังจากนั้นแผลของเธอก็หายสนิท จนไม่ต้องมาล้างแผลอีก มีแต่ไปรับยาที่โรงพยาบาลในอำเภอเดือนละครั้ง จึงทำให้ฉันไม่ค่อยได้พบเธออีก เว้นแต่แวะไปเยี่ยมที่บ้านบ้าง

อย่างไรก็ตาม ตอนต้นปี 2547 แม้ฉันได้รับคำสั่งให้ย้ายไปปฏิบัติหน้าที่ในต่างอำเภอซึ่งอยู่ห่างออกไปอีกกว่าร้อยกิโลเมตรแล้วก็ตาม แต่ฉันก็ยังปลีกเวลาไปเยี่ยมเธอเสมอเมื่อมีโอกาส ล่าสุดที่ฉันเห็นคือ เธออ้วนท้วนขึ้น สีหน้าแจ่มใสแตกต่างจากเดิมจนเห็นได้ชัด แม้ต้องเลี้ยงหลานเพิ่มอีกคนหนึ่งก็ตาม และเพื่อนบ้านที่หายรังเกียจเธอแล้ว ก็มักจะคอยถามไถ่และไปมา

หาสุกกันเสมอๆ ซึ่งก็ทำให้ชีวิตยายเยาว์ แม้ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงครอบครัวแต่ก็มีความสุขที่สามารถอยู่ในชุมชนอย่างเป็นสุขอีกครั้ง

ก่อนหน้านั้น ฉันเคยคิดด้วยความปวดร้าวลึกๆ ว่า จากเล็กจนโต ความเจ็บปวด ความผิดหวัง และความอดัดขัดสนได้ฉาบทาเข้าไปในยายเยาว์ รวากับพายุฝนในฤดูมรสุม ลูกแล้วลูกเล่า จนเธอชินชาแทบไม่กล้าฝันถึงสิ่งดีงามได้อีก รวมถึงโรคภัยที่ใครๆ เกลียดกลัวก็ยังเกิดกับเธอในวันที่สังขารร่วงโรย

แต่ถึงวันนี้ ด้วยน้ำใจ ความเข้าใจ และความห่วงใยจากคนรอบข้าง ทำให้ฉันเริ่มเชื่อว่า มรสุมชีวิตของเธอค่อยสร้างชาลงแล้ว ความสงบสุขจากความรักและความเข้าใจอันอบอุ่น ทำให้ชีวิตที่เหลืออยู่ยืนหยัดต่อสู้อย่างมีความหมาย

นี่ถึงตรงนี้แล้ว ฉันรู้สึกยินดี และภาคภูมิใจในตัวเอง ส่วนหนึ่งที่ได้ช่วยเธอ ทั้งแผลที่กายและแผลในใจและยังยินดีกับครอบครัวของเธอด้วยที่สิ่งต่างๆ ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เธอคงไม่รู้ว่าเธอเป็นคนไข้คนแรกที่ฉันรู้สึกผูกพันและคอยเอาใจช่วยโดยไม่รู้ตัว เธอคงไม่รู้อีกอย่างว่าการเข้าไปเยี่ยมชีวิตเธอนั้นได้ เปลี่ยนแปลงชีวิตฉันไปตลอดกาลเช่นกัน

6

ค้นหาคนทุกๆ

นิภาภรณ์ ศรีมงคล
โรงพยาบาลพระปกเกล้า
จังหวัดจันทบุรี

สาว

ฝนที่ตกติดต่อกันมาหลายวันช่วงต้นฤดูฝน ทำให้ทางเดินเข้าซอยที่เล็กแคบขนาดคนเดินสวนกันต้องเบี่ยงตัวหลบเจ็มนองไปด้วยน้ำขังเป็นแอ่งๆ ฉันและทีมสุขภาพต่างต้องเดินแถวเรียงหนึ่งและค่อยๆ ก้าวเหยียบบนเศษอิฐบล็อกหักที่วางเรียงห่างกันประมาณกอนละหนึ่งก้าวอย่างช้าๆ ด้วยความระมัดระวัง ด้วยเกรงว่าเศษอิฐก้อนเล็กๆ ขนาดแค่พอปลายเท้าเหยียบที่แฉกปลอมไปด้วยตะไคร่น้ำสีเขียวๆ เหล่านั้นจะทำให้เท้าของเราลื่นและล้มลงได้

พยาบาลคนหนึ่งในทีมสุขภาพ ถึงกับหลุดปากรำพึงออกมาในทันทีที่เดินทะลุผ่านซอกแคบๆ เล็กๆ ที่อยู่ระหว่างผนังร้านขายของชำกับกำแพงอิฐเก่าของบ้านเจ้าของห้องเช่า “มือแบบนี้ด้วยหรือ ไม่อย่างนี้จะเชื่อเลย”

เพราะภาพที่ปรากฏอยู่ตรงหน้าเป็นห้องแถวไม้เล็กๆ หลังคามุงสังกะสี พื้นบ้านอยู่ไม่สูงจากพื้นดิน มีบันไดไวก้าวขึ้นเพียงหนึ่งขั้น หน้าห้องมีระเบียงที่กั้นเป็นสัดส่วนเฉพาะของแต่ละห้อง ความสูงของลูกกรงที่ติดกันระเบียงกว้างยาวไม่เกินหนึ่งเมตร เรียงรายอยู่ติดกันไม่ต่ำกว่า 10 ห้อง แต่ละห้องมีสภาพเก่าและทรุดโทรมมาก คาดว่าสร้างมาแล้วไม่ต่ำกว่ายี่สิบปี

ยายรำพึง หญิงชราที่เราตั้งใจไปเยี่ยมบ้านและเตรียมความพร้อมให้ไปอยู่ที่บ้านพักคนชรา นั้น อาศัยอยู่ในห้องที่สอง แก่อายุ 76 ปี ตามoderร่างกายอ่อนแรงครึ่งซีก และมีโรคประจำตัว ความดันโลหิตสูง แก่อยู่ตัวคนเดียว ไร้ญาติแต่ไม่ขาดมิตร เพราะผู้คนในละแวกนั้นต่างช่วยกันดูแลด้วยความสงสาร

ขณะที่ทีมสุขภาพของพวกเราประกอบด้วย พนักงานขับรถพยาบาล นักกายภาพบำบัด และนักสังคมสงเคราะห์ กำลังสาละวนตรวจวัดความดันโลหิตของยาย เพื่อประเมินอาการก่อนรายงานให้แพทย์ที่โรงพยาบาล พลันสายตาของฉันเหลือบไปเห็นหญิงชราร่างกายผ่ายผอมอีกคน ค่ะเนอายุ่น่าจะรุ่นราวคราวเดียวกันกับยายรำพึง กำลังยืนเหมยงมอยู่ทีระเบียงหน้าห้อง ฉันไม่รู้ว่แกมยีนตรงนั้นตั้งแต่เมื่อไร แต่สายตานั้นเพ่งมอมมาที่ยายรำพึงและพวกเราอย่างสนใจ

หญิงชราค่อยๆ ขยับจากระเบียงหน้าห้องเข้ามาทีละนิด จนมานั่งรวมกลุ่มอยู่กับพวกเราในห้อง ฉันสังเกตเห็นริมฝีปากข้างบนและล่างของหญิงชราหุบเข้าไปข้างใน คงเพราะในปากมีฟันเหลืออยู่น้อยเต็มที ผิวหน้าหยาบกร้าน ผมตัดสั้น เส้นผมหยาบเป็นกระเชิง และมีสีขาวแซมอยู่ประปราย มือทั้งสองข้างเป็นรอยต่างจากเขือรา ฝ่าเท้าแข็งเป็นไต และนิ้วเท้ากางแยกห่างกันไม่เป็นระเบียบ

“มาทำอะไรกับยายรำพึงหรือ” หญิงชราถามพวกเราด้วยน้ำเสียงสิ้นหัวน สายตาฉายแววสงสัย

“มาดูว่าพร้อมจะไปอยู่บ้านพักคนชราหรือยัง” พยาบาลที่กำลังตรวจร่างกายให้ยายรำพึงอยู่ เงยหน้ามอมคนถามก่อนตอบอย่างสุภาพ

“เห็นมากันหลายคน สงสัยเลยเดินมาดู ปกติถ้ามีอะไรกิน ฉันก็แบ่งๆ มาให้แกกินอยู่เรื่อยแหละ แกตัวคนเดียวไม่มีญาติ ก็ช่วยดูแลกันไป” ผู้มาใหม่เริ่มมีท่าทางเป็นกันเองมากขึ้น แต่เสียงพูดยังสิ้นหัวนเหมือนเดิม

เรายังคงมุ่งความสนใจไปที่อาการป่วยของยายรำพึง ลงบันทึกรายละเอียดกันต่ออย่างขะมักเขม้น จนลืมสนใจหญิงชราที่ยังคงนั่งนิ่งอยู่ตรงนั้น หลังจากนั้นดูพวกเราทำงาน เสียงของหญิงชราก็ดังขึ้นมาลอยๆ ไม่ได้เจาะจงว่าถามใคร

“หมอวัดความดันให้ฉันบ้างได้ไหม”

“ได้ค่ะ” เราทุกคนที่อยู่ตรงนั้นตอบออกมาเกือบจะพร้อมกัน

ผลการตรวจปรากฏว่าความดันโลหิตของหญิงชราสูงมาก จนน่ากลัวว่าเส้นเลือดในสมองอาจแตก ฉันบอกหญิงชราว่าวันนี้ไม่มียารักษาความดันโลหิตสูงติดมาด้วย แต่แนะนำให้ต้องไปให้แพทย์รักษาโดยเร็วที่สุด เพราะถ้าปล่อยไว้นานเกรงจะเป็นอันตรายได้ และถ้าเป็นไปได้อย่างยากให้รีบไปตรวจรักษาที่ศูนย์สุขภาพชุมชนในบ่ายวันนี้

หญิงชราตอบกลับมาราวกับไม่ต้องหยุดคิดก่อนเลยว่า

“ไปไม่ได้หรอกเดี๋ยวต้องออกไปขายถั่วต้มแล้ว” พูดจบรีบผลุนผลันลุกขึ้นเดินลงบันไดกลับไปทางห้องเช่าของตัวเองทันที

น้องพยาบาลคนหนึ่งในที่ทีมเราไม่ละความพยายามที่จะให้หญิงชราได้รับการตรวจรักษาโดยด่วน จึงรีบเดินตามไปที่ห้องพักของหญิงชราเพื่อแจ้งให้ทราบทั่ว ทุกวันศุกร์ช่วงเช้าจะมีหมอจากโรงพยาบาลพระปกเกล้าออกตรวจรักษาคนไข้ที่ศูนย์สุขภาพชุมชนจันทน์มิตร และแนะนำเกมขอร้องให้หญิงชราไปตรวจให้ได้ เพราะอาการอยู่ในขั้นน่าเป็นห่วง หญิงชราหนึ่งคิดอยู่ชั่วครู่ก็ตอบตกลง

“ก็ได้ฉันจะไป”

ศูนย์สุขภาพชุมชนจันทน์มิตรในวันศุกร์ถัดมาคับคั่งไปด้วยคนไข้โรคเรื้อรังและญาติที่มาขอรับการตรวจรักษา เพราะวันนี้เป็นวันพิเศษที่มีแพทย์

จากโรงพยาบาลออกมาตรวจรักษาตั้งแต่สองโมงเช้าถึงเที่ยงวัน ส่วนวันปกติที่นี้จะแตกต่างไปจากศูนย์สุขภาพชุมชนแห่งอื่นในเขตอำเภอเมืองจันทบุรีก็คือจะมีพยาบาลจากโรงพยาบาลศูนย์ออกมาตรวจรักษาคนไข้ทุกวัน

ช่วงใกล้เที่ยงจำนวนคนไข้และญาติที่แน่นขนัดในช่วงเช้า เริ่มค่อยๆ บางตาลง ขณะที่เสียงพูดคุยเชิงแซ่ของคนไข้ที่เหลือและญาติที่กำลังนั่งรอตรวจเริ่มเบาลง ทันใดนั้นก็มีความเสียงหนึ่งดังขึ้นกลบเสียงอื่นหมด

“ฉันไม่มีเงินจ่ายหรรษาอย่าตั้ง 170 บาท จากบ้านมาก็เดินมา ไม่มีค่ารถให้เขา หมอให้มาตรวจฉันก็มา”

ฉันจำได้ทันทีว่าเจ้าของเสียงคือหญิงชราที่พักในห้องเช่าหลังไตรมาส ติดกับห้องยายรำพึง เสียงของแกดังดูดความสนใจจากคนไข้และญาติที่นั่งรออยู่หน้าห้องตรวจ รวมทั้งแพทย์ที่อยู่ในห้องตรวจ ขณะที่เจ้าหน้าที่เก็บเงินพยายามอธิบายเงื่อนไขให้หญิงชราฟังว่า การที่ไม่มี “บัตรทอง” หรือบัตรโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการรักษาด้วยตนเอง และถ้าต้องการมีบัตรทองก็ต้องนำเอกสารตามที่กำหนดไว้มาดำเนินการอีกครั้งในวันหลัง แต่วันนี้ต้องจ่ายเงินก่อน

“ก็ฉันไม่มีเงิน จะเอาที่ไหนมาจ่ายให้ บัตรประชาชนฉันก็ไม่มี ทะเบียนบ้านอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ ฉันทำบัตรทองไม่ได้หรอก” หญิงชรายังคงยืนยันพร้อมอธิบายเหตุผลเพิ่มเติม

แพทย์ที่นั่งในห้องตรวจเมื่อเห็นว่าหญิงชราทักทายเจ้าหน้าที่การเงินหาข้อยุติกันไม่ได้หลังจากกันอยู่นาน จึงลุกจากห้องตรวจเดินไปหาหญิงชราที่หน้าห้องการเงิน

“ป้าไม่มีเงินก็ไม่ต้องจ่าย หมอจะเซ็นฟรีให้” พูดจบหยิบปากกาเขียนลายเซ็นกำกับใบใบส่งยาขึ้นให้เจ้าหน้าที่การเงิน

ตัวของหญิงชราที่ขมวดอยู่ค่อยๆ คลายออก แววตาที่เคลือบด้วย

ความกังวลปนกับอารมณ์ไม่พอใจจางหายไป มีประกายปลาบปลื้มเข้ามาแทนที่

ฉันเข้าไปคุยพร้อมบอกหญิงชราถึงผลการตรวจรักษาว่า แกป่วยด้วยอาการปวดหลัง โรคความดันโลหิตสูง และเชื้อราที่ฝ่ามือ อาการปวดหลังเป็นไปตามวัย ส่วนโรคความดันโลหิตสูงและเชื้อราที่ฝ่ามือต้องใช้เวลารักษาต่อเนื่องค่อนข้างนานจึงจะหาย และนัดให้มาตรวจอีกครั้งในเดือนถัดไป หญิงชราฟังแล้วไม่แสดงอาการตอบรับหรือปฏิเสธ ค่อยๆ ลุกจากเก้าอี้หันหลังเดินลงบันไดไป

หลังเสร็จสิ้นภารกิจตรวจรักษาคนไข้ ทีมสุขภาพที่เคยไปเห็นสภาพชีวิตของหญิงชราที่บ้านมาแล้ว ได้ล้อมวงสนทนาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันถึงกรณีของหญิงชรา จนได้ข้อสรุปว่าจะไม่มีการเรียกเก็บเงินจากหญิงชราอีกในการมารักษาครั้งต่อไป ก่อนจบการสนทนาพูดคุย น้องพยาบาลคนหนึ่งตั้งข้อสันนิษฐานว่า

“นัดหน้าแกคงไม่มาหรอก เพราะกลัวจะถูกเรียกเก็บเงินเหมือนครั้งนี้อีก”

แล้วก็เป็นอย่างนั้นจริงๆ

เมื่อถึงวันนัดหมาย หญิงชราไม่มาตรวจตามนัดเหมือนที่สันนิษฐานกันไว้ พวกเราก็ยังเฝ้ารอว่าแกอาจจะมาในสัปดาห์ถัดไป แต่รออยู่หลายสัปดาห์ก็ยังไม่เห็นหญิงชรามาตรวจตามนัดหมาย จนถึงวันที่พวกเราต้องออกไปตรวจสภาพร่างกายยายรำพึงอีกครั้งเพื่อประเมินพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ ก่อนที่จะย้ายไปอยู่บ้านพักคนชรา

หลังประเมินอาการยายรำพึงเสร็จเรียบร้อยแล้ว พวกเราเดินเลยไปที่ห้องเช่าของหญิงชราเพื่อติดตามดูอาการป่วย แต่ประตูห้องใส่กุญแจปิดสนิท สอบถามจากเพื่อนข้างห้องเช่าได้ความว่าหญิงชรายังอยู่ที่นี้ แต่ช่วงบ่ายจะออกขายถั่วลิสงต้มทุกวัน ฉันและทุกคนในทีมสุขภาพได้แต่ช่วยกันภาวนา

ขออย่าเพิ่งให้หญิงชราเป็นอะไรไปในช่วงที่เรา กำลังพยายามหาทางช่วยเหลือ เพราะเท่าที่หญิงชราเผชิญอยู่ก็ลำบากพออยู่แล้ว อย่าถึงขั้นต้องทุกข์ลำเค็ญจากอาการที่ทรุดหนัก จนกลายเป็นผู้พิการไร้ญาติอีกเลย

ฉันนึกถึงคำพูดของแพทย์หนุ่มจากโรงพยาบาลที่เคยตรวจอาการ และรับรู้เรื่องราวความทุกข์ยากของหญิงชราที่พูดกับเราว่า

“บริเวณห้องแถวตรงนั้น ล้วนแต่เป็นคนทุกข์คนยากผู้ด้อยโอกาส เข้าไม่ถึงบริการ ถึงแม้รัฐบาลจะมีหลักประกันสุขภาพให้ก็ตามที่ พวกเราช่วยกันคิดดูหน่อยว่าทำอะไรจะช่วยคนกลุ่มนี้ได้”

แม้ยายรำพึงจะย้ายเข้าไปอยู่บ้านพักคนชราแล้วก็ตาม แต่ทีมสุขภาพของเราก็กังหนักรวนเวียนออกไปให้บริการดูแลผู้คนแถวบ้านเช่าเก่าๆ โทมัสนั้นอยู่บ่อยครั้ง แต่ก็ไม่เคยได้เจอกับหญิงชราจนพวกเราพากันนึกสงสัยว่า เพราะเหตุใดหนอ ถึงไม่มีโอกาสได้พบหญิงชราอีกเลย

วันหนึ่งขณะที่ฉันและเพื่อนพยาบาลเดินคุยกันหลังรับประทานอาหารกลางวันเสร็จ จู่ๆ เพื่อนก็เอ่ยปากออกมาว่า

“ช่วงนี้อายากทำบุญกับคนยากจนที่เป็นคนแก่ตัวคนเดียว ไม่มีลูกหลานดูแล เพราะเห็นจากรายการโทรทัศน์แล้วน่าสงสารเหลือเกิน เลยอยากจะช่วยเขาบ้าง ถึงแม้ไม่มีเงินมากมายจ่ายกอง แต่ก็พอจะแบ่งปันกันได้” สายตาแว่แว่ของเพื่อนจับจ้องอยู่ที่ฉันก่อนจะพูดต่อว่า

“เวลาออกเยี่ยมบ้าน ถ้าเจอคนอย่างนี้ช่วยบอกด้วยนะ จะขอทำบุญด้วยคน”

ฉันยืนอมยิ้มมองหน้าเพื่อนตอบออกไปว่า “มีอยู่แล้วละ เจอแล้วจะบอก”

ถัดจากนั้นมาอีกสัปดาห์ เมื่อเจอเพื่อนฉันกับบอกว่ามีคนที่เหมาะได้รับการช่วยเหลือแล้ว ฉันจึงเล่าเรื่องหญิงชราขายถั่วลิสงให้ฟัง หลังฟังเรื่อง

ความทุกข์ของหญิงชราแล้ว เราตกลงกันว่าจะเอาข้าวสารลงไปให้แก เพราะจำเป็นต้องใช้แน่ เธอจึงไปซื้อข้าวสารมาฝากไว้ที่แผนกยานพาหนะของศูนย์สุขภาพ เพราะถ้าวันไหนไปเยี่ยมคนไข้ใกล้ๆ บ้านหญิงชราจะได้ยกขึ้นรถไปด้วย ถัดมาอีกสามวัน รถที่ขนข้าวสารมาด้วยก็เดินทางไปถึงเป้าหมายของเรา ฉันกับเพื่อนดีใจที่จะได้ทำบุญช่วยเหลือคนทุกข์คนยากเสียที แต่พอเราไปถึงพบว่าห้องของคนที่เราจะเอาข้าวสารไปให้ใส่กุญแจปิดสนิท

“เอามาไว้ที่นี่ดีกว่า เสียหาย” เพื่อนข้างห้องบอกกับเรา

ฉันเลยถือโอกาสถามถึงเวลาที่หญิงชราออกจากห้องเข้าไปเร่ขาย ถั่วต้ม เมื่อคราวหน้าจะได้มาหาตรงกับเวลาที่แกอยู่ห้อง เพื่อนข้างห้องบอกว่าหญิงชราจะออกไปขายถั่วต้มราวๆ ป้ายสองโมง และกลับไม่เป็นเวลา เพราะขึ้นอยู่กับจำนวนถั่วที่นำไปขายบางวันโชคไม่ดี ขายหมดข้าก็จะกลับมาถึงบ้านค่ำๆ

ฉันนำข้อมูลของหญิงชรากลับมาปรึกษากับเพื่อนในทีมสุขภาพเพื่อวางแผนการเยี่ยมบ้านในสัปดาห์ถัดไป โดยนำบ้านของหญิงชราขึ้นมามีลำดับแรกสุดของการออกเยี่ยมบ้าน แม้บ้านของหญิงชราจะอยู่ปลายทางเมื่อนับระยะต้นทางจากศูนย์สุขภาพชุมชนก็ตามที เพื่อให้ถึงก่อนป้ายสอง ซึ่งเป็นเวลาที่หญิงชราต้องออกไปขายถั่ว

คนทุกข์ยากคือคนสำคัญที่เราจะหาทางเข้าไปหา หัวใจการทำงานของผู้ให้บริการระดับปฐมภูมิแจ่มชัดอยู่ในใจของฉัน และทีมสุขภาพทุกคน

สัปดาห์ต่อมา พวกเราทีมสุขภาพเดินแถวตอนเรียงหนึ่งเข้าไปในซอยเล็กแคบและเฉอะแฉะเหมือนเช่นทุกครั้งในยามที่ฝนหยุดโปรยปราย เมื่อเดินมาถึงบริเวณบ้านเช่า สายตาทุกคู่ของพวกเราพุ่งตรงไปที่หน้าต่างของหญิงชราเป็นจุดเดียวกันโดยมิได้นัดหมาย

“วันนี้อยู่บ้าน” น้องพยาบาลหนึ่งในทีมสุขภาพพูดขึ้นด้วยน้ำเสียง

เจือด้วยความดีใจ คงเพราะสังเกตเห็นกระดิ่งถั่วลิสงต้มวางอยู่บนโต๊ะ

ประตูห้องเช้าวันนี้เปิดกว้างทั้งสองบาน เมื่อเดินเข้าไปใกล้เห็นหญิงชรานอนหลับ ศีรษะยื่นออกมาจับลมเย็นหลังฝนที่ระเบียง ส่วนลำตัวอยู่ในห้องมองจากบันไดไล่สายตาไปตามระเบียงบ้านเห็นลูกหมาสีขาวตัวหนึ่งที่นอนหลับอยู่ไม่ห่างไปจากหญิงชรามากนัก ฉันต้องเรียกอยู่หลายครั้งกว่าหญิงชราจะตื่น แล้วค่อยๆ ลืมตาหันหน้ามาทางที่พวกเราเฝ้าอยู่ ก่อนจะยันตัวลุกขึ้นนั่ง พอรู้ว่าเป็นพวกเราเกริบกุฏิจ่อจัดแจงเก็บกระดิ่งข้าวให้พ้นทางเดิน เสร็จแล้วเรียกพวกเราเข้าไปในบ้าน

“ขึ้นมามหอม” น้ำเสียงยังคงสั่นหวั่นเหมือนเดิม แตกต่างเพียงครั้งนี้นบนใบหน้ามีรอยยิ้มกว้างปรากฏอยู่

เป็นครั้งแรกที่ฉันเห็นสภาพภายในห้องเช่า พื้นที่ของห้องถูกแบ่งออกเป็นสองส่วน ด้านหลังเป็นห้องครัวและห้องน้ำ ในครัวมีแม่สีขาวตัวเล็กกำลังก้มๆ เงยๆ เล็มกินเศษอาหารที่เหลือติดอยู่ในจานอย่างเจี๊ยบๆ หน้าห้องน้ำมีเสื้อผ้าพาดอยู่ที่ราวแขวนตุรกดดา บนพื้นหน้าห้องน้ำมีกองผ้าวางสุ่มกันอยู่กองใหญ่ มีทั้งเสื้อชั้นใน เสื้อกันหนาว ผ้านุ่ง เสื้อยืด และเสื้อคอกระเช้าทุกตัวดูเก่าชืดเนื่องจากผ่านการใช้งานมานาน

ถัดมาหน้าห้องด้านซ้ายมือมีชั้นวางของขนาดเล็ก เป็นที่ตั้งของนาฬิกาปลุกและกระเป๋าเงิน ด้านขวามือมีหม้อข้าวที่เขม่าจับจนดำปี้วางอยู่ มีถ้วยกับข้าวหลายใบที่ใช้จนสังกะสีเป็นที่ครอบวางอยู่ใกล้ๆ ฝาบ้านทั้งสองข้างเป็นที่วางสิ่งของจิพาะเล็กๆ น้อยๆ วางเรียงเป็นแนวก้นไปตลอด เมื่อรวมกระดิ่งถั่วต้มที่เจ้าของห้องเพิ่งนำมาวางไว้ ข้างในห้องเช่าเหลือที่ว่างพอให้คนนั่งได้แค่มกี้คน แพทย์จากโรงพยาบาลซึ่งเป็นผู้ขายเลือกนั่งตรงระเบียงหน้าต่าง ซึ่งเป็นบริเวณที่ลูกหมาเคยนอนแต่ขณะนี้ถูกเจ้าของห้องตะเพิดไล่ให้ไปนอนบนพื้นถนนด้านล่างแทน

น้องพยาบาลที่มาด้วยกันเร่งรีบจัดแจงเตรียมอุปกรณ์เครื่องตรวจวัดความดันโลหิตให้หญิงชรา รวากับว่าหญิงชราที่นั่นอยู่จะหายตัวไปต่อหน้าผลการตรวจความดันโลหิตยิ่งสูงเหมือนเดิม

“มียาอะไรให้บ้างละ” หญิงชราถามหลังทราบผลการตรวจ คำตอบของพวกเขาก็ยังคงเป็นคำตอบเดิม คือต้องไปรับยาที่ศูนย์สุขภาพชุมชนในเช้าวันศุกร์ เป็นวันที่มีแพทย์จากโรงพยาบาลออกตรวจ จึงจะจ่ายยารักษาความดันโลหิตสูงให้ได้

“คาร์ดมอเตอรีไซค์รับจ้างตั้ง 40 บาท ป้าไม่มีคาร์ดไปหรอกหมอ” หญิงชราให้เหตุผลเหมือนครั้งแรกที่ไปรับยาที่ศูนย์สุขภาพ

ฉันทาหญิงชรากลับด้วยใจเป็นกังวล และคาดการณ์ล่วงหน้าไว้ในใจว่า หญิงชราคงไม่มารับยาเหมือนเคย

เช้าวันรุ่งขึ้น พวกเราได้นำกรณีของหญิงชราปรึกษากับแพทย์ที่ออกมารักษาที่ศูนย์สุขภาพชุมชน ซึ่งตามแผนงานต้องออกเยี่ยมบ้านเดือนละหนึ่งครั้ง พอรู้ว่าพวกเราได้เจอกับหญิงชราแล้วแพทย์ได้ลงสมุดบันทึกนัดหมายเยี่ยมบ้านหญิงชราในการออกชุมชนครั้งถัดไป

ก่อนถึงวันที่แพทย์จากโรงพยาบาลจะออกไปเยี่ยมบ้าน ฉันทัดน้องพยาบาลอีกคนไปเยี่ยมหญิงชราที่ห้องเช่า เพื่อแจ้งให้ทราบว่าแพทย์จะมาเยี่ยมในครั้งต่อไป ขณะนั้นยังไม่ถึงเวลาออกไปเร่ขายถั่ว หญิงชราจึงมีเวลาพอที่จะบอกเล่าเรื่องราวชีวิตที่ผ่านมาให้เราฟัง

หญิงชราเกิดที่อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี พ่อแม่เสียชีวิตตั้งแต่เด็ก อาศัยอยู่จังหวัดตราดจึงรับตัวไปอยู่ด้วย เพื่อให้ช่วยเหลือเลี้ยงดู คว้า และห่ม จนไม่มีเวลาได้เรียนหนังสือเหมือนเด็กในวัยเดียวกัน

เมื่อเข้าสู่วัยสาว อาซึ่งเป็นญาติเพียงคนเดียวตายลงด้วยโรคมะเร็ง แต่ก็ไม่ได้ทิ้งมรดกอะไรไว้ให้เลย

หลังอาตายได้ไม่นาน หญิงชราได้พบรักและแต่งงานกับสามีซึ่งมีอาชีพเก็บของเก่าขาย ต่อมาลูกสาวด้วยกัน 1 คน แต่ชีวิตแต่งงานก็ไม่ได้ราบรื่น เพราะสามีดื่มเหล้าจัด พอเมาเหล้าก็มักจะหาเรื่องทะเลาะตบตีกันอยู่ประจำ

ชีวิตหญิงชราได้พบความสุขครั้งแรกเมื่อลูกสาวแต่งงาน และมีลูกแก๊งย้ายไปอยู่ด้วยเพื่อช่วยเหลือหลาน ช่วงนี้เองที่แค้นดลใจแยกทางกับสามีตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา และไม่เคยเจอหน้ากันอีกเลย แต่ความสุขก็ต้องมาพังทลายลงเมื่อลูกสาวตกตึกตายโดยไม่ทราบสาเหตุในปี 2543 และแกเองก็ไม่แน่ใจว่าเป็นอุบัติเหตุหรือเป็นการฆาตกรรม หลังจากนั้นลูกชายได้พาหลานทั้งสองคนกลับไปอยู่บ้านเกิดที่จังหวัดบุรีรัมย์ และทิ้งให้ยายต้องระหกระเหินมาอยู่บ้านเช่าแห่งนี้ตามลำพังโดยไม่ได้รับการติดต่อจากลูกชายหรือหลานๆ อีกเลย

เมื่อมาอาศัยอยู่ที่นี้ใหม่ๆ หญิงชราเคยไปขอทำบัตรประชาชนที่ศาลาว่าการอำเภอเมืองจันทบุรี เจ้าหน้าที่บอกว่าให้ไปทำที่จังหวัดชลบุรี สถานที่เกิด หญิงชราไม่รู้ว่าจะเดินเรื่องราชการต่ออย่างไร เพราะไม่รู้ว่าจะไปหาชื่อของตัวเองจากทะเบียนบ้านฉบับไหน สุดท้ายหญิงชรากลายเป็นบุคคลนิรนามในสารบบของฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร ซึ่งเท่ากับเป็นการปิดประตูสู่การเข้าถึงสิทธิประโยชน์ทั้งหลายในฐานะพลเมืองรวมทั้ง “บัตรทอง”

ทุกวันหญิงชราต้องตื่นแต่เช้าตรู่ออกไปซื้อถั่วลิสงที่ตลาด แล้วนำกลับมาล้างก่อนจะต้มที่หน้าบ้านตั้งแต่ 8 โมงเช้าถึงราวๆ ป้ายโมง เพื่อให้ถั่วเปื่อยอร่อย จากนั้นต้องตากให้แห้ง เวลาหอบจะได้ไม่หนักมาก และต้องต้มถั่วลิสงบริเวณหน้าห้องเช่า เพราะเกรงไฟจะไหม้ห้องเช่าแล้วไม่มีเงินจ่ายค่าเสียหายให้เจ้าของห้อง เมื่อฉันทาถามว่ากินอะไรบ่อยที่สุด หญิงชราตอบทันทีว่าปลา แล้วก็เปิดถ้วยปลาอย่างที่จานสังกะสีครอบอยู่ออกให้ดู

“เอ๊ะ! ยายอยู่คนเดียว ทำไมซื้อปลามาเยอะจัง” ฉันทสงสัย

“สงสารหมาแมวแถวนี้ ชื่ออะไรมากินก็เผื่อๆ มันด้วย” หญิงชราตอบด้วยน้ำเสียงยิ้มแย้ม

ฉันจึงได้รู้ว่าชีวิตของหญิงชราแม้จะขาดแคลนแต่กลับไม่เคยขาดน้ำใจ สมัยที่ยายรำพึงยังเช่าอยู่ห้องข้างๆ หญิงชราก็เผื่ออาหารการกินให้อยู่เป็นประจำ ตอนนี้ก็เลี้ยงดูหมาและแมวแถวนี้อยู่หลายตัว หญิงชราบอกเล่าด้วยน้ำเสียงปนขำๆ ว่าแมวที่ให้อาหารก็ไม่รู้มาจากไหน กินเสร็จมันก็ไม่เคยช่วยจับหนูที่มากัดเสื้อผ้าเลย แต่ก็ยังคลุกข้าวให้มันกินทุกวัน รวมทั้งหมาที่เป็นของเจ้าของห้องเช่าด้วย ผู้ซึ่งหญิงชรากระซิบว่าขี้เหนียวเหลือเกินเก็บค่าเช่าตั้งเดือนละ 700 บาท เวลาฝนตกหลังคารั่ว ไม่รู้จะหลบไปอยู่มุมไหน บอกให้มาซ่อมก็ยังไม่ยอมมาซ่อมให้ จนต้องซื้อสังกะสีมาเองหนึ่งแผ่น แต่ก็ยังพียงอยู่ที่ข้างฝา เพราะไม่รู้ว่าจะหาใครขึ้นไปมุงให้ ส่วนเรื่องค่าไฟก็เบาใจขึ้นมาหน่อย แต่ละเดือนแทบจะไม่ต้องเสียเพราะออกไปขายถั่วต้มตั้งแต่บ่าย กว่าจะกลับอีกทีก็เลยเที่ยงคืนไปแล้วจึงแทบไม่ต้องเปิดไฟ

หญิงชราต้องออกไปขายถั่วต้มทุกวัน เพราะไม่เช่นนั้นจะไม่มีเงินทุนหมุนเวียนซื้อถั่วมาขายในวันถัดไป ได้กำไรจากการขายถั่วต้มวันละร้อยกว่าบาท และนี่คือเหตุผลสำคัญที่หญิงชราไม่สามารถไปรับยาที่ศูนย์สุขภาพชุมชนตามนัดเพราะทำให้ต้องขาดรายได้

หลังฟังเรื่องราวชีวิตของหญิงชราจบลง ฉันรู้สึกหดหู่และสงสารในชะตากรรมอันรันทนของแก แต่ไม่รู้จะพูดอะไรต่อ นอกจากย่ำวันและเวลานัดหมายครั้งหน้าที่แพทย์จะมาตรวจให้ที่ห้องเช่าด้วยหัวใจหดหู่ ก่อนลากลับหญิงชราพูดขึ้นด้วยน้ำเสียงแจ่มใส

“ป้าเคยไปตรวจที่ศูนย์สุขภาพตามที่แนะนำแล้วนะ ได้เจอกับหมอผู้ชายที่มาเยี่ยมป้าเมื่ออาทิตย์ก่อน ค่ายาตั้ง 170 บาท ก็ไม่ต้องจ่าย”

เมื่อถึงวันนัด รถตู้จอดส่งเราที่หน้าปากซอยเหมือนทุกครั้ง วันนี้

เท่าที่เหยียบลงบนพื้นทางเดินเข้าซอยที่เล็กแคบกลับสัมผัสได้ถึงความนุ่มสบาย ไม่ต้องพะวงกับการเดินหลบแอ่งน้ำขังและก้อนหินที่ขรุขระ อาจเป็นเพราะฝนไม่ได้ตกติดต่อกันมาหลายวันแล้วก็ได้ เมื่อไปถึงห้องเช่าเราก็พบว่าหญิงชราแต่งตัวสะอาดสะอ้าน นั่งยิ้มกว้างรอพวกเราอยู่ที่หน้าระเบียง ลูกหมาตัวเดิมนอนหลับอยู่ตึนบันได และไม่รู้สึกรู้สากับการมาเยือนของกลุ่มคนแปลกหน้า

ครั้งนี้น้องพยาบาลที่มาด้วยค่อยๆ บรรจงเตรียมอุปกรณ์ตรวจร่างกาย และไม่ต้องรีบร้อนด้วยเกรงว่าหญิงชราจะหายไปไหนเหมือนทุกครั้ง ผลการตรวจความดันโลหิตของหญิงชราอยู่ในระดับปกติ ส่วนผลตรวจร่างกายอื่นๆ ก็ไม่พบสิ่งผิดปกติแต่อย่างใด

หญิงชราออกด้วยน้ำเสียงภาคภูมิใจว่า กินยาลดความดันทุกวันตามที่หมอแนะนำไม่เคยขาด ส่วนข้าวราบนฝามีอาการยังน่าเป็นห่วง แพทย์ให้คำแนะนำว่า อาชีพขายถั่วต้มต้องใช้มือหยิบถั่วให้ลูกค้า ถ้าลูกค้ารังเกียจจะขายถั่วลำบาก ต้องพยายามรักษาให้หาย ส่วนโรคความดันโลหิตสูงที่ต้องกินยาต่อเนื่องตลอดนั้น หมอรู้ดีว่าถั่ววันไหนไปหาหมอก็จะต้องขายถั่วทำให้ขาดรายได้จึงเสนอทางออกว่า

“เอาอย่างนี้ก็แล้วกัน พยาบาลจะมาวัดความดันให้ยายที่บ้านเป็นระยะๆ ผมก็จะฝากยามาให้ หรือไม่ถ้าคนแถวนี้ไปรักษาที่ศูนย์สุขภาพ ผมจะฝากยามาให้ก็แล้วกัน ยายจะได้ไม่ต้องขาดทั้งยารักษาและเงินรายได้สำหรับค่ายาถือว่ายายเป็นผู้ที่ควรได้รับการสงเคราะห์ยายไม่ต้องกังวลในเรื่องนี้ และไม่ต้องกังวลใจเรื่องต้องไปหาหมออีกแล้วนะแล้วผมจะกลับมาเยี่ยมบ่อยๆ”

หญิงชราหนึ่งนั่งจ้องมองไปที่ใบหน้าหมอหนุ่มจากโรงพยาบาลอย่างไม่ละสายตา จนหมอพูดจบ ริมฝีปากค่อยๆ คลี่ออกเป็นรอยยิ้มกว้าง

ขณะนั่งรถตู้กลับศูนย์สุขภาพชุมชน ฉันคิดย้อนถึงวันแรกที่เจอ

หญิงชรา ตัวแกเองแม้จะเข้าไม่ถึงระบบบริการสุขภาพตามนโยบายที่ได้ประกาศไว้ และถูกคัดออกแต่แรกไม่นับรวมเป็นพลเมือง เพราะขาดหลักฐานบัตรประจำตัวประชาชนที่แก่ไปขอออกกับทางราชการ แต่ด้วยความพยายามของทีมสุขภาพ ในที่สุดก็สามารถเข้าถึงตัวหญิงชรา และพาเธอกลับคืนสู่ระบบบริการสุขภาพถ้วนหน้าที่ไร้หลักประกัน เมื่อสักวันหนึ่งที่หมอผู้ใจดีคนนี้ต้องย้ายไปที่อื่น และคงไม่มีเทคโนโลยีการแพทย์ขั้นสูงหรือระเบียบราชการใดๆ จะช่วยให้หญิงชราเข้าถึงระบบบริการได้นอกจากความเข้าใจและตั้งใจจริงของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่พร้อมจะเยียวยาคนทุกข์

ฉันภาคภูมิใจที่จะบอกว่า หญิงชราคนที่ฉันและทีมสุขภาพติดตามค้นหาอย่างไม่ย่อท้อจนช่วยแก้ไขให้เข้าถึงระบบบริการสุขภาพคือประชาชนคนไทยคนหนึ่งชื่อ ยายทองดี แห่งซอยหลังโรงเลื่อย หมู่ 6 ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี

ไม่ว่าชื่อนี้จะปรากฏอยู่ในระบบทะเบียนบัตรประชาชน หรือบัตรประกันสุขภาพหรือไม่ แต่ยายทองดีจะไม่ตกสำรวจจากทะเบียน “คนสำคัญ” ที่พวกเราจะเข้าไปดูแลให้สมกับที่มนุษย์พึงจะมีอย่างแน่นอน

รักแท้ดูแลให้ได้

สุพร ลองลิม
โรงพยาบาลนั้พอง
จังหวัดขอนแก่น

บ้าง

คล้ายของวันหนึ่งในปลายฤดูร้อน ทุกอย่างตกอยู่ในภาวะนิ่งเงียบ แทบไร้ความเคลื่อนไหวใดๆ นอกจากสายลมอ่อนๆ ที่พัดโบกไม่ให้แฉ่งไกวอยู่เบาๆ ชายคนหนึ่งปรากฏกายด้วยท่าทางเร่งร้อน เขากำลังโหมจอบขุดดินให้เป็นหลุมกว้างและลึกอยู่คนเดียว ได้ร่มเงาของต้นไม้ซึ่งปลูกไว้โดยรอบทำเป็นรั้วบ้าน

ถัดไปไม่กี่นาที มีหญิงสูงวัย ร่างท้วม ผิวขาว หน้าตายังมีเค้าของความสวยปรากฏอยู่ แต่ถูกฉาบไว้ด้วยสีหน้าและแวตาคมทุกข์อย่างเห็นได้ชัด เธอยืนมองดูชายผู้นั้นอย่างเงียบๆ สีหน้าครุ่นคิด และส่งเสียงนุ่มนวลแทรกความเจ็บขึ้นว่า “ขุดดินทำไม ...จะปลูกอะไร เหนียว? ...”

ฉันได้รับมอบหมายให้ออกเยี่ยมผู้ป่วยในเขตรับผิดชอบ หลังจากเริ่มเข้ามาทำงานที่ศูนย์สุขภาพชุมชนของโรงพยาบาลระโนดได้ไม่นาน ข้อมูลในแฟ้มผู้ป่วยทำให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นว่า ผู้ป่วยรายนี้ชื่อวิโรจน์ อายุ 32 ปี มีอาการป่วยทางจิตเวช อยู่บ้านเลขที่...ตำบลปากแตระ อำเภอระโนด

บ้านของวิโรจน์อยู่ห่างจากศูนย์สุขภาพชุมชนออกไปไม่กี่นาที เดินทางไปตามถนนลูกรังใช้เวลาแค่ประมาณ 15 นาทีก็ถึง ครั้งแรกที่เดินทาง

ไปถึงบ้านเลขที่ซึ่งปรากฏในแฟ้มประวัติครอบครัว ฉันก็พบกับบ้านหลังไม่ใหญ่โตมากนัก สร้างด้วยไม้ยกพื้นสูงพอประมาณบันไดนอกบ้านหล่นจากปูนซีเมนต์และหลังคามุงกระเบื้อง

เมื่อฉันเดินเข้าไปใกล้ๆ บริเวณใต้ถุนบ้านเห็นหญิงสูงอายุกำลังนั่งก้มหน้าก้มตาปอกกุ้งอยู่บนแคร่เล็กๆ โดยมีชายหนุ่มร่างกายซูบผอม ผิวดำคล้ำผอมยาวรุงรังนั่งอยู่ข้างๆ ฉันเดาว่าชายหนุ่มคนนี้น่าจะเป็นวิโรจน์ ส่วนหญิงชราคงเป็นแม่ของเขานั่นเอง ฉันยิ้มให้และเดินเข้าไปใกล้เพื่อทักทาย

โดยปกติ เจ้าหน้าที่มักรู้สึกหวาดกลัวและหวั่นใจไม่น้อยในการลงไปเยี่ยมผู้ป่วยทางจิตเวช เพราะคิดไปล่วงหน้าว่าผู้ป่วยจะทำร้ายและบางครั้งก็เดาไม่ถูกว่าญาติของผู้ป่วยจะให้การต้อนรับขับสู้แค่ไหน อย่างกรณีของวิโรจน์ ฉันเองยอมรับว่ายังมีความกลัวในระยะแรกๆ ที่เจอกันและไม่กล้าที่จะคุยกับเขา แต่ด้วยความเคยชินที่อยู่หอผู้ป่วยมานานถึง 18 ปี ฉันจึงกล้าซักถามอาการเจ็บป่วยในทันที

ในครั้งแรก ทั้งคู่จึงเอาแต่นั่งเงียบ ถามคำตอบคำ คงเป็นด้วยความที่ไม่คุ้นเคยกันมาก่อน โดยเฉพาะตัววิโรจน์เองนั้นเอาแต่ก้มหน้านั่งฉันต้องอาศัยความกล้าและพยายามสบตากับวิโรจน์ตรงๆ อยู่เรื่อยๆ แต่วิโรจน์ได้แต่หลบตา มือเท้าสั่น เอาแต่นั่งกอดอก และโยกตัวไปมา ทำท่าทางคล้ายอยากจะลุกหนีเหมือนกลัวว่าจะถูกทำร้าย ฉันจึงจำต้องหยุดการสนทนาพร้อมกับบอกผู้เป็นแม่ว่าจะมาเยี่ยมใหม่ในวันหลัง

หลังจากวันนั้น ฉันก็หมั่นไปเยี่ยมเยียนวิโรจน์อย่างสม่ำเสมอ เฉลี่ยเดือนละ 2-3 ครั้ง ในระหว่างการพูดคุย ฉันมักจะเอื้อมมือไปแตะที่ตัวของวิโรจน์เบาๆ ทุกครั้ง เพื่อสร้างความคุ้นเคยกันเอง และพูดคุยกันแบบพี่แบบน้องขณะเดียวกันฉันกับแม่ของวิโรจน์เริ่มคุ้นเคยกันมากขึ้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะนางรู้จักสามีของฉันซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านนี้นั่นเอง

หลังจากที่ฉันไปเยี่ยมครอบครัววิโรจน์อย่างสม่ำเสมอได้ประมาณ

2 เดือน ความเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏให้เห็นชัดเจนก็คือ แม่ของวิโรจน์เริ่มแสดงความไว้น้ำใจเชื่อใจฉันมากขึ้น และเริ่มเล่าเรื่องราวชีวิต ครอบครัวและอาการป่วยของวิโรจน์ให้ฟัง

แม่ของวิโรจน์มีลูกทั้งหมด 4 คน วิโรจน์เป็นลูกชายคนที่สาม โดยมีพี่สาว 2 คน และน้องสาว 1 คน ฐานะครอบครัวของวิโรจน์ไม่ค่อยดีนักโดยแม่มีอาชีพรับจ้างปอกกุ้งตกวันละ 30 - 40 บาท และหารายได้เสริมด้วยการเก็บของเก่าขายให้คนจากต่างถิ่นที่มารับซื้อ แต่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีของให้เก็บไปขายมากนัก ส่วนวิโรจน์ก่อนมีอาการป่วยนั้น มีอาชีพรับจ้างจับกุ้งกุลาดำเมื่อเขาวิดบ่อกุ้ง รายได้ตกวันละ 100 - 150 บาท นอกจากนี้พี่สาวของวิโรจน์ที่รับราชการครูอยู่จังหวัดนราธิวาสจะนำเงินมาให้พ่อแม่ที่บ้านเดือนละครั้ง และบางครั้งยังให้เงินวิโรจน์เก็บไว้ใช้ส่วนตัวด้วย เฉลี่ยครอบครัวนี้มีรายได้ประมาณ 2,000 - 3,000 บาทต่อเดือน

ในวัยหนุ่ม วิโรจน์หลงใหลความเร็วมากและชอบขี่รถจักรยานยนต์หนีไปเที่ยวที่ไกลๆ จนผู้เป็นพ่อสั่งห้ามเด็ดขาดไม่ให้ออกไปไหน แต่วิโรจน์ก็ไม่เชื่อฟังละเมิดคำสั่งและหนีออกไปเที่ยวแทบจะทุกวัน จนวันหนึ่งพ่อไม่ไหวมากจับวิโรจน์มัดมือมัดเท้าและล่ามโซ่ผูกติดกับเสาใต้ถุนบ้าน ด้วยความเป็นห่วงเกรงว่าจะเกิดอันตรายและไปติดสารเสพติด แม้พ่อจะเป็นคนที่ห่วงใยและคาดหวังกับวิโรจน์มากเพราะมีลูกชายเพียงคนเดียว แต่สิ่งที่พ่อได้กระทำในวันนั้นได้เปลี่ยนแปลงชีวิตของวิโรจน์ไปตลอดกาล

หลังจากนั้นไม่นาน วิโรจน์เริ่มมีอาการป่วยทางจิตจากการถูกกระทำความรุนแรงทางจิตใจ ชายหนุ่มเริ่มเก็บตัวไม่สนใจโลกภายนอก ไม่ยอมออกไปไหน ไม่มองหน้าหรือสบตาผู้คน รวมทั้งไม่อาบน้ำหรือดูแลรักษาความสะอาดร่างกาย เวลามีคนมาพูดคุยด้วยก็พูดบ้าง ไม่พูดบ้าง

อาการของวิโรจน์ยิ่งเลวร้ายลงมากขึ้น เมื่อเขาเริ่มแสดงอาการหวาดกลัวและระแวงว่าคนอื่นจะมาปองร้าย บางครั้งก็กลัวว่าจะถูกล่ามโซ่อีก

และมักจะหาที่หลบซ่อนตามมุมต่างๆ ของบ้านในยามที่ญาติหรือเพื่อนมาเยี่ยม จากอาการที่ปรากฏเหล่านี้ทำให้ญาติพี่น้องตัดสินใจพาวิโรจน์ไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลจิตเวชสงขลานครินทร์อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าวิโรจน์จะมีอาการผิดปกติถึงขนาดต้องเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาล แต่เพื่อนบ้านก็ยังให้ความรักใคร่เอ็นดู และถามไถ่อาการป่วยของวิโรจน์อยู่เสมอ บางครั้งก็ซื้อของฝากไปเยี่ยมเยียน รวมทั้งช่วยประสานงานขอรถรับส่งวิโรจน์ไปโรงพยาบาลจิตเวชฯ ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านถึง 200 กิโลเมตร

หลังจากเข้ารับการรักษาและกินยาของโรงพยาบาล วิโรจน์มักบ่นให้แม่ฟังอยู่เสมอว่า เขาเบื่อและท้อแท้ชีวิต บางครั้งบ่นอยากตายขึ้นมาดื้อๆ แต่เมื่อถามถึงสาเหตุ วิโรจน์ได้แต่นั่งเงียบและไม่ยอมตอบคำถาม แต่นางอ่านจากสีหน้าของเขาได้ว่ามีความวิตกกังวลและกลัวบางสิ่งบางอย่าง ในระยะหลังวิโรจน์มักไม่ยอมกินยาตามกำหนด ทำให้แม่ของวิโรจน์เกิดความกังวลใจและเกรงว่าลูกชายจะอาการกำเริบจนคิดฆ่าตัวตาย

ฉันรู้สึกตกใจและกังวลใจกับเรื่องราวที่ได้ฟัง ประกอบกับอาการของวิโรจน์ก็ดูแย่กว่าที่เห็นในครั้งแรกๆ ที่ออกมาเยี่ยมมาก หลังจากวันนั้นฉันก็หมั่นไปเยี่ยมวิโรจน์ที่บ้านอีกหลายครั้ง ทั้งที่ไปตามตารางนัดเยี่ยมและแวะเวียนไปเยี่ยมเองเมื่อมีโอกาส ด้วยความรู้สึกห่วงใยและคิดที่จะหาทางช่วยเหลือแม่ของวิโรจน์

จนกระทั่งถึงกำหนดวันเยี่ยมบ้านวิโรจน์อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งพิเศษกว่าวันอื่นๆ เพราะฉันพานักศึกษาแพทย์ชายที่มาฝึกงานที่ศูนย์ฯ ไปด้วย เมื่อฉันมองขึ้นไปบนบ้านก็เห็นวิโรจน์นอนหลับอยู่ตรงระเบียงหน้าบ้านเหมือนกับทุกครั้งที่ผมไปเยี่ยม อาจเป็นเพราะฤทธิ์ยาที่ทำให้เกิดอาการง่วงนอนเพื่อให้ผู้ป่วยได้พักผ่อน ส่วนแม่ของเขากำลังนั่งปอกทุเรียนอยู่บนแคร่ตัวเดิมที่ฉันมักจะใช้เป็นที่พักผ่อนเป็นประจำ เมื่อฉันกับนักศึกษาแพทย์เดินเข้าไปนั่งข้างๆ นางหันไปตะโกนเรียกลูกชาย โดยที่มีมือยังคงปอกทุเรียนไปด้วย

“วิโรจน์ หมอมาเยี่ยม ขึ้นได้แล้ว วันนี้พี่พราหมมาด้วย” นางร้องตะโกนเรียกลูก และทำท่าเหมือนจะลุกขึ้นไปปลุกลูกชายที่นอนอยู่บนบ้าน

“นาเนียงนั่งตรงนี้ก็ได้อีก ทำงานไปก่อนเถอะ เดี่ยวพรเรียกวิโรจน์เอง” ฉันปรามแม่ของวิโรจน์ด้วยความสนิทสนม เพราะรู้ว่านางกำลังเร่งมือทำงานให้ทันเวลานายจ้างมารับทุเรียนที่ปอกเสร็จแล้วราวสี่โมงเย็นของทุกวัน และขณะนี้บ่ายสองโมงแล้ว เท่าที่เห็นยังมีทุเรียนให้ปอกเหลืออยู่อีกมาก

ฉันนำนักศึกษาแพทย์เดินขึ้นไปบนบ้านด้วยความคุ้นเคย เพราะมาที่บ้านนี้เป็นประจำติดต่อกันมานานหลายเดือนแล้ว พอขึ้นไปก็เห็นวิโรจน์นอนหลับอยู่บนเสื่อผืนเก่าๆ นุ่งกางเกงขาสั้นสีน้ำเงินตัดกับสีเหลืองของเสื่อ ซึ่งมักเป็นชุดที่เขาใส่ติดตัวสลับกับชุดอื่นๆ อีก 2-3 ชุด ซึ่งเก่าพอๆ กัน

“วิโรจน์ วันนี้พี่พราหมมาเยี่ยม มีหมอมจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มาด้วย แต่มาแค่ 1 คน” ฉันบอกวิโรจน์ให้เข้าใจเพราะเคยพานักศึกษาฝึกงานลงมาเยี่ยมด้วยกันเป็นกลุ่มใหญ่หลายครั้ง

วิโรจน์ค่อยๆ ลุกนั่ง สีหน้าตื่นตกใจเล็กน้อยยกมือขวาขึ้นขยี้ตาและปาดน้ำลายที่มุมปาก พร้อมกับยกมือไหว้ไม่มีคำพูด มีเพียงรอยยิ้มให้เล็กน้อย

“กินข้าวเที่ยงแล้วยัง วันนี้นอนหลับนานเหมือนกัน พี่พราหมสักพักแล้ว เห็นหลับอยู่” ฉันทักทายและนั่งลงบนพื้นใกล้ๆ กับวิโรจน์

“รู้สึกสบายดีขึ้นนะคะวันนี้ ดูสดชื่นขึ้นนะ วันนี้ได้ช่วยพ่อทำงานอะไรบ้าง” ฉันชวนคุยต่อเพื่อสร้างความคุ้นเคยและลดความรู้สึกวิตกกังวล เราสองคนคือฉันและนักศึกษาแพทย์ฝึกงานชวนวิโรจน์คุยได้สักพัก จากนั้นก็ขอให้วิโรจน์หยิบซองยาขึ้นมาให้ดู เพื่อสอบถามถึงวิธีการกินยาและทดสอบว่าวิโรจน์สามารถกินยาได้เองหรือไม่ ก่อนประเมินอาการว่าดีขึ้นกว่าเดิม ทรงตัวหรือทรุดหนักลงกว่าเดิม และลงบันทึกในสมุดบันทึกเยี่ยม จากนั้นจึงลงไป

คุยกับแม่ของวิโรจน์ต่อที่ได้กลับบ้าน

เมื่อลงมาข้างล่างสังเกตเห็นว่ากึ่งที่แม่ของวิโรจน์ปกเกล้าอยู่ใน
ถาดเพียงเล็กน้อย ฉันจึงพานักศึกษาแพทย์เข้าไปนั่งคุยด้วย ตั้งคำถามถึง
ความรู้สึกจำใจที่ต้องอยู่เฝ้าคนไข้ตลอดเวลา โดยไม่ได้ออกไปไหน เนื่องจาก
ฉันจับสังเกตบางอย่างได้ว่าทุกครั้งที่มีผู้เป็นแม่ไม่อยู่บ้านลูกชายของนางคนนั้น
มักมีอาการผิดปกติเสมอ เป็นเพราะอะไรกันแน่

“แม่ทุกคนรักลูก เมื่อเป็นแบบนี้ก็ไม่ว่าจะทำอย่างไรเหมือนกันแล้ว
แต่เวรกรรมนะ ไม่สบายก็ต้องรักษาเราไปไหนไกลๆ ไม่ได้ ก็ทำงานแบบนี้
นั่งปกเกล้าอยู่ที่บ้าน ได้วันละ 30-40 บาท ก็ยังดี” นางตอบเสียงเรียบๆ แต่
สีหน้าดูเศร้าหมอง

“รายได้วันละ 30 กว่าบาทเองหรือครับ แล้วจะพอค่าใช้จ่ายหรือครับ”
นักศึกษาแพทย์ถามชื่อๆ

“ก็พอสำหรับซื้อนมให้วิโรจน์ ค่าใช้จ่ายอื่นๆ พี่สาวของเขาส่งมา
ให้บ้าง หรือไม่เวลาเขากลับมาเยี่ยมบ้านก็จะฝากไว้ให้ พ่อของวิโรจน์เพิ่ง
เริ่มเลี้ยงวัว 3-4 ตัว ตอนนี้อยู่ไม่มีรายได้ สมัยก่อนตอนยังขึ้นตาลโดนดเคียว
น้ำตาลขาย พอมีรายได้วันละร้อยกว่าบาททุกวัน แต่ตอนนี้พ่อของเขาทำไม่
ไหว...แก่แล้ว”

นางเล่าถึงสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป แล้วบอก
ว่าวันนี้พ่อของวิโรจน์ไม่อยู่บ้าน เพราะไปอยู่ที่ลานชนวัว

“น่าจะไปเล่นการพนันกัน พอเอว้าวไปลามาให้กินหญ้า เสร็จตอนเช้า
ก็อาบน้ำแต่งตัวไปเลยเขาชนวัวกันก็ครั้ง ไปทุกครั้ง” นางกล่าวด้วยน้ำเสียง
วิตกกังวล

“เขาเอาเงินมาจากไหน” ฉันถามต่อและเอื้อมมือไปจับแขนนางเบาๆ
เพราะเป็นห่วงเรื่องค่าใช้จ่ายภายในบ้าน

“เงินที่ลูกสาวคนโตให้ พ่อเขาเก็บไว้ใช้จ่ายส่วนตัวของเขา น่าไม่
ได้ใช้หรอก”

“ลูกสาวทราบไหมคะ แล้วพ่อเขาแบ่งให้วิโรจน์ใช้จ่ายด้วยไหม”
ฉันซักละเอียดขึ้นเพราะในใจอยากรู้ถึงความผูกพันระหว่างพ่อกับวิโรจน์

“แบ่งให้วิโรจน์ซื้อนมกินทุกวันๆ ละกล่อง เขาเดินไปซื้อเอง” แม่
ของวิโรจน์ชี้ไปยังร้านขายของที่อยู่ตรงข้ามกับบ้าน ค่ะเนว่าหากเดินไปกลับ
ก็ยังมองเห็นกันอยู่

“ดึนะ วิโรจน์ได้เดินบ้าง ส่วนมากเขาจะออกไปซื้อนมตอนไหนคะ”

“ไม่แน่นอน แต่ทุกครั้งที่ได้ไปซื้อเขาจะบอก เงินเขาเก็บไว้เองเลย
สำหรับซื้อนมกิน พ่อเขาบอกว่าจะไปซื้อนม แม่ก็จะนั่งชะเง้อดูเขาจากตรงนี้
จนเขาเดินกลับถึงบ้าน” นางเล่าต่อและแสดงท่าชะเง้อมองดูลูกประกอบไปด้วย

“แล้ววันนี้ไปซื้อนมหรือยังครับ” นักศึกษาแพทย์ถาม

“ไปแล้ว ซื้อนมกลับมาที่บ้าน กินหมดกินนอน ดึนะช่วงนี้ ได้ออก
ไปไหนบ้าง แต่ก็ยังดูลัวๆ อยู่ ไปแค่ร้านขายของตรงนี้ ไม่กล้าไปไหนไกลๆ
นี่พอลกลับมาก็นอนหลับพักผ่อนก็มา”

ฉันรู้สึกได้ว่าน้ำเสียงและสีหน้าท่าทางของแม่วิโรจน์ที่เล่าบงบอกถึง
ความภาคภูมิใจในพัฒนาการของลูกชายที่กล้าออกไปสัมผัสกับโลก
ภายนอกบ้างแล้ว นับเป็นการเริ่มต้นที่ดีทีเดียว ทำให้ฉันหนักแน่นถึงการเยี่ยม
บ้านครั้งหนึ่งที่นางเคยบอกเล่าถึงความคาดหวังให้ฟังว่า สักวันอยากเห็น
ลูกชายที่รักของนางกลับไปเป็นคนปกติเหมือนกับคนอื่นๆ แม้จะต้องใช้เวลา
นานก็ยินดีรอคอย

“แม้เวลาจะผ่านมามากหลายปีแล้วที่วิโรจน์ไม่เหมือนกับคนอื่นๆ แต่
น่าไม่เคยท้อแท้ น่ามีความภูมิใจ แม้ในบางครั้งก็น้อยเนื้อต่ำใจในโชค
ชะตาของครอบครัว แต่ถ้าท้อแท้ไม่รักลูก น่าคงจะปล่อยให้ลูกเร่ร่อนไป

อยู่ตามที่ต่าง ๆ ซึ่งคงไม่มีใครเฝ้าคอยดูแลเหมือนแม่ของเขาคอนนี้แน่นอน” นางกล่าวด้วยเสียงสั่นเครือ ฉันรับฟังด้วยความเห็นอกเห็นใจในชะตากรรมของนางจนพูดไม่ออก

ครั้งที่ฉันไปเยี่ยมวิโรจน์ แล้วอยู่ในความทรงจำมากที่สุด คือวันที่ได้พบกับพ่อของวิโรจน์ครั้งแรก และเป็นวันที่ฉันเริ่มมองเห็นแสงสว่างเข้ามาในชีวิตของวิโรจน์รางๆ วันนั้นฝนเริ่มโปรยเม็ดลงมาบางๆ ท้องฟ้ามีดครึ้มด้วยเมฆสีดำก่อนหนาปกคลุม ดูที่ท่าว่าฝนกำลังจะตกหนักเหมือนเมื่อคืน

ฉันเดินลงจากรถมาพร้อมกับนักศึกษาแพทย์ฝึกงานชั้นปีที่ 5 และ 6 จำนวน 4 คน บ้านของวิโรจน์อยู่ในแผนงานเยี่ยมบ้านหลังสุดท้ายจากในจำนวนทั้งหมด 5 หลัง ฉันเดินนำเข้าไปตามทางเดินปกติที่ใช้ทุกครั้ง แต่ต้องชะงักเมื่อได้ยินเสียงตะโกนของเจ้าของบ้านสวนมาว่า “เข้าทางนั้นไม่ได้ เดินย้อนไปอีกทางที่น้ำไม่ท่วม ฝนตก 2 วันทางแฉะหมดเลย”

“พี่พร เราจะเดินกันได้หรือ รู้สึกจะมีขี๊วว ดินแฉะ และน้ำขังด้วย ฝนก็กำลังจะตก เริ่มมีเม็ดฝนโปรยลงมาบ้างแล้ว” นักศึกษาแพทย์ฝึกหัดท้วงติง

ฉันยืนยันว่าให้เดินเข้าไปตามคำแนะนำของเจ้าของบ้าน พวกเราจึงพากันเดินหลบไปอีกทางเพื่อหลีกเลี่ยงขี๊วว และบริเวณที่มีน้ำขังแฉะแฉะอย่างลำบากเล็กน้อย แต่ในที่สุดพวกเราสามารถวิ่งขึ้นไปยังบ้านทันก่อนที่ฝนจะโปรยเม็ดลงมา

การมาเยี่ยมครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ฉันได้พบกับพ่อของวิโรจน์ เขาเป็นชายสูงอายุ รูปร่างผ่ายผอม ผิวคล้ำ นุ่งผ้าโสร่ง มีผ้าขาวม้าเก่าๆ พาดไว้บนบ่า กำลังนั่งสานกรงไก่จากไม้ไผ่ด้วยสิ่หน้าเรียบเฉยอยู่ใต้ต้นมะขามในบริเวณบ้าน โดยไม่สนใจกับฝนที่โปรยลงมาและผู้ที่มาเยี่ยม จนกระทั่งฝนเริ่มตกหนักจึงวิ่งเข้ามาหลบฝนอยู่ใต้ถุนบ้าน

ฉันเรียกพ่อของวิโรจน์ขึ้นมาคุยกันบนบ้าน แยกภูเสธและนั่งนิ่งอยู่บนแคร่ใต้ถุนบ้าน พร้อมกับหยิบบุหรี่ปาจากขึ้นมานสูบ

หลังจากที่นั่งคุยอยู่กับนางและวิโรจน์ได้สักพักแล้ว ฉันจึงขอตัวลงไปคุยกับพ่อของวิโรจน์ซึ่งยังคงนั่งทำงานอยู่ที่เดิม

“น้านบ พรมาหลายครั้งแล้วไม่เจอน้าเลย วันนี้ฝนตกด้วย น้านบไปไหนมาคะช่วงเช้า” ฉันทักทายและเริ่มเปิดประเด็นคุย

“วันนี้ตอนเช้าไปล่ามวัว ไม่ได้ไปทำธุระอะไรต่อ พอดีช่วงนี้หน้าฝนเลี้ยงวัว 2-3 ตัว เลี้ยงไก่บ้างไม่กี่ตัว แก่แล้วทำงานหนักไม่ไหว”

หลังจากคุยกันในเรื่องต่างๆ ได้สักพัก ฉันก็เริ่มวกมาคุยถึงเรื่องความเจ็บป่วยและการช่วยดูแลวิโรจน์

“เวลาวิโรจน์ไปหาหมอ น้านบไม่ไปด้วยหรอกคะ”

ฉันตั้งคำถาม เพราะอยากทราบถึงความสัมพันธ์ของวิโรจน์กับพ่อ และอยากรู้ด้วยว่าพ่อเอาใจใส่ดูแลลูกชายของตัวเองบ้างหรือไม่อย่างไร

“ไปบ้างหนสองหน ทำกับเขาไม่ค่อยเป็น แม่ของวิโรจน์ชำนาญดีไปทุกครั้ง ไม่เคยเว้น เพราะถ้าไม่ไปวิโรจน์ก็ไปคนเดียวไม่ได้”

พ่อของวิโรจน์พูดถึงการพาลูกชายไปหาหมอว่าเป็นภาระของภรรยา ก่อนจะกล่าวต่อว่า “เมื่อรักษานานแล้วไม่รู้ว่าจะไหวจะหาย กินยากก็แค่นั้น บางทีก็เบื่อที่จะรักษา” พูดจบก็ถอนหายใจ แสดงท่าทีให้เห็นได้ว่ารู้สึกเบื่อหน่ายต่อปัญหาสุขภาพของลูกชายอย่างยิ่ง

“วิโรจน์อาการดีขึ้นแล้ว แต่ต้องใช้เวลาคูแลรักษาต่อเนื่อง และต้องทานยาตลอด คนดูแลเองก็ต้องมีกำลังใจ และให้กำลังใจทั้งตัววิโรจน์เองและครอบครัว น้านบอย่าเพิ่งเบื่อนะคะ กำลังใจเป็นสิ่งสำคัญ มีอะไรฉุกเฉินก็โทรเบอร์โทรศัพท์ไว้แล้ว จะได้โทรตามได้สะดวก พรก็มาเยี่ยมคู่อารการตลอด

ทุกเดือนอยู่แล้ว” ฉันทุดูให้กำลังใจ

“มีลูกชายคนเดียวก็ไม่เหมือนเพื่อน” แกบ่นอีก

“วิโรจน์ไม่เป็นอะไรมากหรอกคะ นานบต้องคุยกับเขาบ่อยๆ ให้เขาทานยาตามหมอสั่ง ไปหาหมอตามนัด อาการของเขาก็จะดีขึ้นตามลำดับ นานบไม่ต้องเป็นห่วงถ้าเขาปฏิบัติตัวตามนี้อาการก็จะดีขึ้นเรื่อยๆ นานบก็จะสบายใจขึ้น นานบอย่ากังวลมากนักนะคะ พรได้คุยกับนานบวันนี้ดีใจมากเลย อยากจะเจอทุกครั้งที่มาเยี่ยม นานบมีอะไรอยากจะถามก็จะได้คุยกันบ้าง ถ้าวันหลังมาไม่เจอหรือว่านานบนึกได้ว่าจะถามอะไรฝากบอกน้าเนียนไว้ก็ได้ค่ะ” ฉันทพยายามให้กำลังใจแก และพยายามจะดึงให้เขามามีส่วนร่วมในการดูแลวิโรจน์

นับว่าความตั้งใจของฉันทไม่เป็นหมัน เพราะหลังจากวันนั้น ฉันทและพ่อของวิโรจน์พูดคุยปรึกษากันมากขึ้น ประกอบกับวิโรจน์เองมีอาการดีขึ้น ทำให้พ่อและแม่ของเขามีความหวังขึ้นมาอีกครั้ง เพื่อนบ้านเล่าให้ฉันทฟังเวลาออกเยี่ยมบ้านว่า วิโรจน์พูดเก่งขึ้น สามารถเดินออกไปซื้อขนมกินเองได้ และยังแสดงอาการดีใจจนเห็นได้ชัดเวลาที่ฉันทพานักศึกษาแพทย์ฝึกหัดไปเยี่ยมบ้าน วิโรจน์มักจะโงกหน้าออกมาดูและส่งยิ้มเป็นการทักทาย ผิดจากครั้งก่อนๆ

พ่อของวิโรจน์เล่าให้ฉันทฟังว่า ตอนที่วิโรจน์ป่วยใหม่ๆ ทุกคนในบ้านมีความหวังว่าวิโรจน์จะหายป่วย เพราะได้หมอพื้นบ้านมารักษาด้วยการต้มยาให้กิน พ่อเชื่อว่ายาของหมอพื้นบ้านสามารถประคับประคองอาการป่วยของวิโรจน์ได้ แต่ไม่นานหมอฟื้นบ้านคนนั้นก็มาเสียชีวิตไปเสียก่อน ทำให้ความหวังของทุกคนพังทลายลงไปในพริบตา และไม่รู้ว่าจะหันไปพึ่งใครได้อีก

จากการที่ได้รับฟังข้อมูลต่างๆ จากชายชรา ทำให้ฉันทพอเข้าใจเขาขึ้นมาบ้างว่าความสิ้นหวังนี้เองทำให้เขาดูเฉยเฉยและแสดงท่าทีเหมือนไม่

ใส่ใจวิโรจน์เท่ากับแม่ แต่เมื่อวิโรจน์มีอาการดีขึ้น ชายชราก็กลับเข้ามามีส่วนร่วมแบ่งเบาภาระการดูแลวิโรจน์จากภรรยาไปได้บ้าง

การเข้าไปสัมผัสกับเรื่องราวชีวิตของครอบครัววิโรจน์ ทำให้ฉันทได้ค้นพบว่า การดูแลผู้ป่วยทางจิตเวชนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายๆ ถ้าหากญาติเกิดความท้อแท้จนถอดใจไม่ใส่ใจทุ่มเทในการดูแล โอกาสที่ผู้ป่วยจะหายหรืออาการดีขึ้นนั้นยากเต็มที ยิ่งครอบครัวผู้ป่วยที่มีฐานะยากจน ลำพังแค่ต้นทุนเพื่อปากท้องนั้นก็ยากอยู่แล้ว แต่ด้วยจิตใจที่ยิ่งใหญ่ของผู้เป็นแม่ที่ไม่เคยท้อ ทำให้สามารถเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ด้วยจิตใจที่เข้มแข็งมั่นคง ดังเรื่องราวของวิโรจน์และแม่ที่เกิดขึ้นเมื่อสองสัปดาห์ก่อนที่ยังคงประทับอยู่ในความทรงจำของฉันทไม่รู้ลืม

ในวันนั้นฉันทเดินทางไปร่วมประชุมที่จังหวัดอุบลราชธานี ส่วนแม่ของวิโรจน์ไม่อยู่บ้าน เพราะไปเฝ้าน้องสาวของวิโรจน์ที่เพิ่งคลอดลูกที่โรงพยาบาลสงขลาเป็นเวลา 3 วัน วิโรจน์จึงอยู่บ้านกับพ่อตามลำพัง และไม่ยอมรับประทานยาตามที่หมอสั่ง จึงทำให้อาการป่วยของวิโรจน์กำเริบขึ้น ขณะที่แม่กลับถึงบ้านก็เจอภาพที่วิโรจน์กำลังขุดหลุมฝังตัวเองพอดี นับว่าเป็นครั้งแรกที่เขาแสดงออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนว่าอยากตายด้วยคำพูดที่สะท้อนถึงความท้อแท้และเหนื่อยล้าที่จะมีชีวิตอยู่

“ฝัง...อยากตาย...แม่ช่วยผมขุดด้วยซิ” เขาตอบและพยายามก้มหน้าก้มตาขุดหลุมไปเรื่อยๆ เหงื่อเริ่มออกโชก เสื้อผ้าเริ่มเปียก พร้อมกับบ่นว่าเหนื่อยและจะยั้งจะยอชวนแม่ให้ช่วยเขาขุดดิน

“เหนื่อยกะหยุดตะ มาอาบน้ำ กินขนมดีหวาน” นางพูดกับลูกชายเหมือนกับการห้ามไม่ให้ขุดดินต่อและพยายามเบี่ยงเบนความสนใจจากสิ่งที่กำลังทำอยู่ แต่เขาก็ก้มหน้าก้มตาขุดดินต่อไปเรื่อยๆ ไม่นานบริเวณพื้นดินที่ไม่แข็งมากนัก กลายเป็นหลุมเล็กๆ กว้างสำหรับพอลงนั่งได้และลึกพอปิดคลุมแค่เข่าเท่านั้น เขาลงไปนั่งในหลุม และเผลอให้เห็นแค่หัวดำๆ

นั่งอยู่สักพักก็ขึ้นจากหลุมมาอาบน้ำแล้วขึ้นมานอนบ้านพร้อมกับบ่นให้นางฟังว่าเหนื่อยมากและไม่อยากพูดแล้ว เพราะถ้าพูดเสร็จฝังตัวเองแล้วกลัวหายใจไม่ออก ผู้เป็นแม่ไม่ได้พูดอะไรต่อ นอกจากมองตามหลังลูกชายที่เดินเข้าไปนอนพักเหนื่อยในห้องด้วยแววอ่อนโยนที่เปี่ยมไปด้วยความรักและความหวังดี

อาจเป็นเพราะ “ความรัก” ของแม่ที่ช่วยประคับประคองให้แม่ของวิโรจน์อดทนต่อความยากลำบาก มีกำลังใจอันกล้าแข็ง และไม่ท้อแท้ต่อชะตากรรมใดๆ เพื่อเยียวยาและรักษาลูกของนางให้กลับมาเป็นปกติ และสามารถใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่นๆ ในสังคมได้อีกครั้งหนึ่ง

เรื่องราวดังกล่าว ทำให้ฉันย้อนกลับมามองตัวเอง ในเมื่อฉันรักในวิชาชีพ และคิดจะอยู่ในวิชาชีพอันทรงเกียรตินี้ แม้จะยากลำบากสักเพียงใด ฉันก็จะท้อแท้หรือหมดหวังไม่ได้ เพราะถ้าวันใดที่ปล่อยให้ความรู้สึกดังกล่าวเข้ามาครอบงำชีวิต ก็จะไปสู่การทอดทิ้งผู้ป่วยเหมือนกับที่วิโรจน์เคยถูกพ่อของเขาเองทอดทิ้ง แล้วอนาคตของผู้ป่วยที่อยู่ในความดูแลของฉันจะเป็นอย่างไร

หนึ่งนิ้วสองชีวิต

เฉลิมตรี สมะโน
โรงพยาบาลบางช้าง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ใน บ่ายวันหนึ่งขณะที่เหลือเวลาอีกประมาณ 1 ชั่วโมงจะถึงเวลาเลิกงาน แต่หน้าที่พยาบาลประจำหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลชุมชนขนาด 10 เตียงอย่างฉันยังต้องก้มหน้าก้มตาทำงานตรงหน้าจนไม่มีเวลาที่จะเตรียมความเรียบร้อยของงานก่อนจะส่งต่อให้พยาบาลเวรบาย เพราะยังมีผู้ป่วยบางรายที่ต้องการกลับบ้านแต่ติดปัญหาเอกสารการเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาล ฉันต้องชี้แจงและตกลงทำความเข้าใจกันยกใหญ่ ขณะเดียวกันก็ต้องรับผู้ป่วยใหม่ที่จะเข้ามาในหอ และยังมีเอกสารสองสามเรื่องที่ต้องส่งด่วนภายในวันนี้

ขณะกำลังขลุมนอนอยู่นั้นก็ได้ยินเสียงเรียกชื่อของฉัน เมื่อหันหน้ากลับไปก็พบกับพี่หนึ่ง ซึ่งเป็นพยาบาลที่เคยอยู่โรงพยาบาลนี้แล้วย้ายไปทำงานที่สถานีนอนมัยในอำเภอเดียวกัน แต่ก็ยังมีโอกาสได้ร่วมงานด้านการพัฒนางานบริการในชุมชนด้วยกันมาตลอด ฉันสังเกตเห็นสีหน้า แววตา และท่าทีที่ร่าเริงของพี่หนึ่ง แต่ยังไม่ทันที่จะถามอะไร เธอจึงถามขึ้นมาเสียก่อนว่า “ว่างไหม” ฉันพยักหน้า พร้อมกับขอให้ห้องที่ทำงานด้วยกันรับช่วงแก้ปัญหาต่างๆ ไปก่อนแล้วหันมาคุยกับพี่หนึ่งต่อ

พี่หนึ่งเริ่มถามทันที “รู้จักป้าล่อมที่เป็นแผลที่เท้าแล้วต้องมาทำแผลทุกวันไหม”

ฉันพยักหน้ารับทันที ใครจะจำผู้ป่วยที่มารับการรักษาเป็นประจำ คนนี้ได้ แกมีโรคประจำตัวหลายโรค ทั้งเบาหวาน ความดันโลหิตสูง และมักเป็นแผลเรื้อรัง เราดูแลแกมานานหลายปีจนสนิทสนมกันเหมือนญาติ

พี่หนึ่งจึงเริ่มเล่าให้ฟังว่า ขณะที่เธอรีบเดินขึ้นมาบนโรงพยาบาลเพื่อจะมาติดต่องานให้ทันเวลาราชการในตอนเช้า และเดินผ่านระเบียงหน้าหอผู้ป่วยในซึ่งติดกับระเบียงหน้าห้องทำแผลบริเวณนั้น จะมีญาติผู้ป่วยนั่งรออยู่หนาแน่นเสมอ ขณะที่เธอเดินผ่านได้สะดุดเข้ากับสายตาของลุงคนหนึ่ง ที่มองตรงมาหาเธอด้วยสายตาที่บ่งบอกว่ารู้จักคุ้นเคยกันมานาน สังเกตจากสีหน้าและแววตาอมทุกข์เหมือนต้องการจะระบายความในใจกับใครสักคน ทำให้พี่หนึ่งคิดว่าต้องหยุดคุยกับลุงก่อน ถึงแม้ว่าตัวเองจะรีบร้อนไปทำธุระก็ตาม แม้ยั้งนึกไม่ออกว่าเคยรู้จักลุงคนนี้อย่างไรมาก่อน

หลังจากทักทายกัน แกบอกว่าจำพี่หนึ่งได้ตั้งแต่เลิกสมัยที่เธอช่วยแม่ขายของในตลาดบ้านแพน แกเล่าว่าเคยขับเรือรับจ้างที่ทำน้ำหน้าตลาดบ้านแพนรายได้ดีพอสมควร ถึงตอนนี้ทำให้พี่หนึ่งพอนึกออกว่าลุงคนนั้นคือลุงจวบที่เธอเคยเห็นแกควักธนบัตรเป็นปึกๆ ออกมาจ่ายค่าซื้อข้าวของเมื่อตอนเธอเป็นเด็กนั่นเอง หลังจากฟังแกเล่าเรื่องในอดีตเสียยาว พี่หนึ่งสังเกตเห็นหน้าตาของแกดูอิดโรยเหลือเกินเหมือนไม่ได้นอนหลับมาทั้งคืน แกถอนหายใจ ก่อนจะเริ่มวกเข้าสู่ปัญหาหนักอกของแกขณะนี้ว่า

“ตอนนี้แย่มากๆ เพราะเมียของลุงป่วยบ่อย เป็นโรคเบาหวาน แกมีแผลที่เท้าบ่อยรักษาทีละนานๆ คราวนี้เป็นแผลที่นิ้วหัวแม่เท้านิ้วเดียว ต้องคอยพามาทำแผลเป็นประจำทุกวันจะเดือนกว่าแล้วแทบไม่มีเวลาทำงานเลย จนเมื่อคืนนอนไม่ไหวชวนพวกบ้านกนิยาฆ่าหญ้ากันสองคนตายไปแล้วๆ ไป แต่เมียเขาไม่ยอมกินด้วย”

พอชักใช้เรื่องราวต่ออีกนิด พี่หนึ่งก็คิดว่าเมียแกคือป้าล่อมผู้ป่วยคนที่ฉันดูแลมานานนั่นเอง

ฉันฟังมาถึงตอนนี้แล้วรู้สึกซึ้งและตกใจไม่น้อย ไม่คิดว่าคนป่วยที่ฉันดูแลมานานและรู้สึกว่าจะไม่น่าจะมีปัญหาอะไรมาอีกแล้ว จะมาประสบปัญหาชีวิตจนถึงกับต้องหาทางออกด้วยวิธีการที่คาดไม่ถึง

หลังหายตกใจ ฉันหวนคิดถึงครอบครัวของลุงจวบและป้าล่อมที่ฉันเคยรู้จัก ในขณะที่สาละวันเคลียร์งานตรงหน้าให้เรียบร้อยไปด้วย โดยมีพี่หนึ่งเข้ามาช่วยอีกแรงหนึ่ง

ฉันย้อนความทรงจำไปเมื่อแปดปีก่อน ฉันเจอกับป้าล่อมที่หอผู้ป่วยในโรงพยาบาล ขณะนั้นป้าล่อมมาด้วยอาการแผลอักเสบอย่างรุนแรงบริเวณเท้าขวา มีอาการบวมแดง ปวดแสบปวดร้อนมากจนถึงข้อเท้า หมอตรวจแล้วพบว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้ป้าเป็นมาขนาดนี้ก็เพราะป้าเป็นโรคเบาหวาน ทำให้แผลเล็ก ๆ ที่ป้าไม่แน่ใจว่าโดนอะไรบาดลุกลามขยายใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ ฉันและทีมงานช่วยกันเจาะเอาหนองออกและทำแผลฉีดยาฆ่าเชื้ออยู่หลายวันแต่อาการก็ไม่ดีขึ้น

จนในที่สุดหมอดัดสินใจบอกป้าว่าทางโรงพยาบาลไม่สามารถรักษาต่อได้แล้วเพราะอุปกรณ์ไม่พร้อม จะส่งไปรักษาต่อที่โรงพยาบาลเสนาและอาจต้องตัดเท้าทิ้ง หลังจากที่หมอพูดจบทุกคนหันไปมองหน้าป้าเกือบจะพร้อมกัน สีหน้าและแววตาของป้าขณะนั้นดูหม่นหมองและปวดร้าวอย่างบอกไม่ถูก ไม่มีเสียงใดๆ เล็ดลอดออกจากปากแม้แต่คำเดียว ทีมงานรับรู้ได้ทันทีว่าป้าไม่ยอมให้ตัดเท้า แต่ด้วยความเป็นคนไม่ค่อยพูด ป้ายังคงนิ่งไม่ได้แสดงอาการหรือพูดอะไรออกมา

ฉันไม่แน่ใจว่าหมอจะอ่านใจป้าล่อมออกเช่นกันหรือไม่ แต่หลังจากป้านิ่งเงียบไปหมอก็เสนอทางเลือกอีกทางหนึ่งว่า ให้ลองกรีดเท้าให้ทั่วเพื่อ

กำจัดของเสียจำพวกน้ำเลือดน้ำหนองออกและแช่เท้าด้วยน้ำเกลือผสม น้ำยาฆ่าเชื้อวันละ 2 ครั้งคือเช้าและเย็น ซึ่งต้องใช้เวลารักษาแผลค่อนข้างนาน แต่หมอก็ไม่รับรองว่าจะได้ผลหรือเปล่า เมื่อหมอมีย่อเสนอใหม่ให้เราเห็นปามีแววตาที่สดใสขึ้นพร้อมกับตอบกลับมาทันที

“ฉันจะลอง ฉันไม่อยากตัดทิ้ง ถ้าเดินไม่ได้ฉันจะอยู่ยังไง”

ในตอนนั้น ฉันไม่เข้าใจถึงความหมายของสิ่งที่แกพูดลึกซึ้งไปกว่าที่เคยสัมผัสจากผู้ป่วยคนอื่น ๆ ซึ่งแน่นอน การถูกตัดเท้าย่อมหมายถึงอุปสรรคสำคัญเกิดขึ้นในชีวิต

แต่ภายหลังฉันจึงได้ตระหนักว่า สำหรับกรณีของปาล้อมนั้น การถูกตัดเท้ามีความหมายมากกว่าที่ฉันเคยเข้าใจมากมายนัก

และเมื่อเป็นความหวังสุดท้ายของทั้งหมอมและคนไข้ที่จะรักษาเท้า นั้นฉันและทีมงานจึงทุ่มเทกับการรักษาครั้งนี้นักมาก ปาและครอบครัวเองก็ให้ความร่วมมืออย่างดี ทั้งควบคุมโรคเบาหวานและการทำแผล ถึงแม้จะยุ่งยากหรือใช้เวลานานเกือบสองเดือน ยังไม่รวมที่ปาต้องมาทำแผลแบบไปกลับอีกหลายวัน อย่างไรก็ตาม ครั้งนั้นพวกเราทุกคนช่วยกันดูแลจนสามารถรักษาเท้าของปาไว้ได้ สร้างความดีใจและประทับใจแก่ปามาก นับแต่นั้นมาปาล้อมก็เป็นคนไข้ประจำของโรงพยาบาลมาตลอดทั้งผู้ป่วยในและผู้ป่วยนอกด้วยอาการป่วยของโรคเบาหวานและโรคแทรกซ้อนต่างๆ อีกหลายโรค แต่อาการประจำที่มาหาหมอบ่อยและทำให้ปาต้องรักษาตัวเป็นเวลานานๆ ก็คือ แผลอักเสบที่เท้าทั้งสองข้าง

จากการพูดคุยกับลุงจวบและปาล้อมเวลามาหาหมอบหลายๆ ครั้ง ทำให้พอทราบว่า ปัจจุบันครอบครัวนี้มีอาชีพทำนาผักนึ่งและรายได้ไม่แน่นอนเหมือนกับในสมัยก่อน ในอดีตครอบครัวมีรายได้หลักมาจากลุงจวบซึ่งยึดอาชีพขับเรือหางยาวรับส่งผู้โดยสารจากหมู่บ้านของตนเองไปตลาด

บ้านแพน สร้างรายได้ให้เป็นกอบเป็นกำและมีเงินเก็บมาก จนถึงว่าได้เป็นครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดีของหมู่บ้าน ต่อมาเริ่มมีการตัดถนนผ่านหมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็หันไปนิยมใช้รถรับจ้างแทนการสัญจรทางเรือ ทำให้ลุงต้องเลิกอาชีพขับเรือรับจ้าง และหาช่องทางทำมาหากินแบบอื่นแทน ทั้งลงทุนทำการเกษตร ค้าขาย และทำอย่างอื่นอีกหลายอาชีพแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เงินที่เก็บหอมรอมริบไว้ก็เริ่มร่อยหรอลงทุกวัน จนสุดท้ายจึงมายึดอาชีพทำนาผักนึ่ง ขาดทุนบ้างได้กำไรบ้างสลับกันไป แต่ก็พออยู่ได้

ทั้งลุงจวบและปาล้อมจึงต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับนาผักนึ่ง เท้าจะต้องย่ำอยู่ในโคลนเลนแทบจะตลอดเวลา ตั้งแต่ไถนา ดำผัก หว่านปุ๋ย ตัดผัก และมัดผักตั้งแต่เช้าถึงเย็น แทบจะหาเวลาพักให้เท้าแห้งไม่ได้เอาเสียเลย โดยเฉพาะปาที่มีโรคเบาหวานแทรกซ้อนอยู่ด้วย การที่ต้องมีย่ำเท้าลงในโคลนเลนแทบตลอดวัน ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดแผลได้ง่ายจากการเหยียบเศษเปลือกหอย เศษไม้ เศษแก้ว และอีกจำพวกๆ จนเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ปามีแผลที่เท้าบ่อยๆ และรักษาให้หายช้ากว่าปกติ

แม้จะรู้อย่างนี้แล้ว ในช่วงแรกๆ ฉันและทีมงานก็ช่วยอะไรไม่ได้มากไปกว่าการเลิบบ่นปา แล้วแนะนำการล้างเท้าให้สะอาดทุกครั้งหลังเสร็จงานจากนาผักนึ่ง และสำรวจดูแผลเพื่อจะรักษาตั้งแต่ต้น พร้อมทำการรักษาให้ปาอย่างดีที่สุดเวลาปาต้องมาโรงพยาบาลในแต่ละครั้ง ซึ่งปาก็จะมาตามนัดบ้างไม่มาบ้าง แต่สุดท้ายปาจะมาทุกครั้ง เมื่อปาคิดว่าทนทำงานต่อไปไม่ไหวแล้ว จึงตัดสินใจมาให้หมอรักษาสักครั้งหนึ่ง แต่พออาการทุเลาลงแล้วก็มีภาระหน้าหน้าหายตาไปอีก จนอาการหนักจึงจะมาหาอีกในครั้งต่อไป

ตลอดทุกครั้งที่มารักษากับเรา ผู้ที่คอยเฝ้าดูแลปามาตลอดก็คือลุงจวบและลุงชายคนเล็ก ซึ่งลุงจวบจะมอบให้เป็นหน้าที่ของลุงเป็นหลัก ยกเว้นจะมีธุระอื่นมาไม่ได้ ลุงจวบจึงจะมาแทน

จนเรียนจบเมื่อประมาณ 4-5 ปีที่แล้ว เขาเลือกที่จะไม่เรียนต่อ เพราะอยากมาช่วยครอบครัวทำนาผักนึ่ง และเพื่อจะแบ่งเบาภาระของแม่ที่สุขภาพแย่งจากโรคเบาหวานที่ปรากฏอาการปลายมือปลายเท้าชามากขึ้น สายตาฝ้าฟางลง ควบคุมน้ำตาลไม่ค่อยได้ และจะได้มีเวลาดูแลแม่เต็มที่ ทุกครั้งที่ป้ามานอนรักษาตัวที่โรงพยาบาล เราก็จะพบเจอกับพ่อคอยสลับกัน มาดูแลป้าไม่เคยขาด ถึงแม้ว่าในเวลากลางวันทั้งสองคนจะต้องกลับไปทำงาน บ้างในบางวันก็ตาม แต่คนในโรงพยาบาลและผู้ป่วยคนอื่นๆ ก็จะพูดถึง ความดีของลุงที่เฝ้าดูแลแม่ให้ป้าพึงเสมอ และทุกครั้งป้าก็จะยิ้ม ตาเป็นประกายกับคำขมนั้นพร้อมกับตอบว่า “ก็ได้อะนี่จะเป็นหัวเรี่ยวหัวแรง ขยัน ไม่ค่อยเกเร”

แต่เมื่อถามถึงลูกคนอื่นๆ ที่ไม่ค่อยเห็นมาเยี่ยมหรือเป็นธุระกับป้า มากนัก ป้าก็จะเล่าว่า มีลูกชายอีกสองคนเป็นพี่ชายของลุง แต่งงานมีครอบครัวหมดแล้ว ถึงแม้ว่าจะปลูกบ้านอยู่ใกล้ๆ กัน แต่ก็ไม่ค่อยมีเวลาได้ มาเยี่ยมเยียนที่โรงพยาบาลมากนัก แต่ถ้าอยู่บ้านเขาก็จะดูแลบ้าง เพราะเขามีครอบครัวของตัวเองต้องดูแล ซึ่งป้าก็เข้าใจถึงความจำเป็นที่ต้องแบกรับ ภาระครอบครัวของลูกคนอื่นๆ เพราะแค่มีลุงช่วยคนเดียวก็แบ่งเบาภาระไปได้มากแล้ว

ระยะหลังมานี้ ถึงแม้ว่าป้าจะหยุดทำนาผักนึ่งมาอยู่บ้านเฉยๆ แล้ว ก็ตาม แต่ป้าก็ยังมาหาเราด้วยเรื่องแผลที่เท้าบ่อยๆ ทั้งนี้ก็เพราะเท้าเริ่มชา มากขึ้น กอปรกับสายตาฝ้าฟางลง มักเดินสะดุดสิ่งต่างๆ จนเป็นแผลบ่อย

จนกระทั่งเมื่อประมาณปีกว่าๆ ที่ผ่านมามีป้าก็มาโรงพยาบาลด้วย แผลที่เท้าแม่เท้าชาบวมแดงเป็นหนองและสีน้ำตาลคันๆ คันๆ และ เช่นเดียวกับทุกครั้งเมื่อผ่าเอาหนองและตัดเนื้อตายออกจะให้ป้านอนโรงพยาบาลและฉีดยาฆ่าเชื้อรอการหายอยู่หลายวัน แต่ครั้งนี้ดูจะไม่เหมือนทุกครั้งที่ผ่านมา

ผ่านไปประมาณ 1 สัปดาห์ หมอมาตรวจดูแผลที่เท้าป้าใหม่อีกครั้ง พบว่าเนื้อเยื่อมากขึ้น สีผิวซีด และได้กลิ่นเนิ่น่าอย่างรุนแรง ทั้งที่ได้ตัด เนื้อส่วนที่เนิ่น่าออก ทำแผล และฉีดยาฆ่าเชื้อทุกวัน หมอก็ตัดสินใจบอกป้าว่าจะส่งไปโรงพยาบาลเสนาที่มีเครื่องมือดีกว่า ให้หมอทางโน้นตรวจดู เพราะอาจต้องตัดทิ้งทั้งนิ้ว ตอนนั้นฉันแอบคิดว่า ป้าคงไม่อยากตัดเหมือน เมื่อครั้งที่บอกว่าจะตัดเท้าทั้งแน่นอน แต่กลับพบว่าป้าสีหน้าเรียบเฉยพยัก ตอบรับกับหมอ และเมื่อหมอไปแล้วฉันคุยกับป้าต่อ ป้าบอกฉันว่า

“ตัดนิ้วเดียวป้ายังเดินได้” ป้าพูดขณะบีบมือฉันและบอกว่า

“บอกหมอทางโน้นให้ตัดเลยนะ”

“ทำไมละ” ฉันอดสงสัยไม่ได้

“ก็ตัดแล้วไม่ต้องทำแผลนานไม่ใช่หรือ... ป้าไม่อยากอยู่โรงพยาบาล เสนานานๆ ลุงก็บงไปมาลำบาก”

ฉันอดสงสัยไม่ได้ว่าทุกครั้งไม่เคยเห็นป้าพูดถึงเรื่องนี้เลย แต่ก็ไม่มี เวลาจะสืบสาวเรื่องราวตอนนี้ แต่ก็อดสงสัยไม่ได้ ประกอบกับพ่อกับฉันและ ทีมงานสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัวของป้าล้อมด้วย ฉันเห็นลุงเริ่มมาเฝ้าป้าน้อยลง บางคืนก็มาดึกๆ แล้วกลับไปแต่เช้า บางวัน ป้านั่งรอลูกชายด้วยความหงุดหงิด และบางครั้งลุงก็ไม่กลับไปทำงานที่บ้าน แต่กลับมาอยู่เป็นเพื่อนป้าทั้งวัน ซึ่งพวกเราก็ยังไม่ว่าอะไรทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงนี้

ฉันพาป้าล้อมไปส่งที่โรงพยาบาลเสนาด้วยตัวเองโดยไม่มีลุง และ ลุงเหมือนทุกครั้ง แต่ก็โทรศัพท์ให้ลุงตามไปทีหลัง เมื่อไปถึงโรงพยาบาล เสนาแล้วฉันก็ไม่ได้บอกหมอถึงเรื่องราวของป้าล้อมที่อยากตัดนิ้วด้วยความ จำเป็นของแเอง อาจเป็นเพราะยังไม่เคยมีระบบการส่งข้อมูลเหล่านี้ และ ค่อนข้างมั่นใจว่าลักษณะแผลของป้าจะทำให้หมอตัดสินใจตัดมากกว่าจะ

รักษาต่อ

จนกระทั่งผ่านไปเกือบสองสัปดาห์ก็ยังไม่ได้รับการติดต่อกลับจากทางโรงพยาบาลเสนา ช่วงเป็นช่วงเวลาที่ฉันรู้สึกว่ายาวนานมาก ฉันจึงตัดสินใจโทรศัพท์ไปถามที่โรงพยาบาลเสนาถึงอาการของป้า ในขณะที่ถือสายโทรศัพท์รอฟังคำตอบอยู่นั้น ใจฉันเต้นระทึกเพราะไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับป้าบ้าง ในที่สุดฉันก็ได้คำตอบ แต่ความกังวลใจของฉันก็ยังไม่หายไป ฉันเลยตัดสินใจเล่าความจำเป็นของป้าให้พยาบาลทางโน้นฟัง โดยไม่ลืมย้ำอีกครั้งว่าให้ส่งป้ากลับถ้าอาการดีขึ้น และคิดว่าทางฉันและทีมงานจะดูแลต่อเองได้ เพราะพวกเราก็มีความชำนาญในการรักษาแผลเรื้อรังที่มากกว่านี้ของป้ามาแล้ว ในเมื่อหมอดัดสินใจไม่ตัดนิ้วป้าแล้ว ทำให้ฉันคิดต่อไปว่าป้าจะอยู่อย่างไร งบกับลุงจะมีโอกาสไปเยี่ยมบ้างไหม เพราะไกลจากบ้าน การเดินทางลำบาก ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก

ฉันรอคอยคำตอบอยู่อีกเกือบหนึ่งสัปดาห์ กว่าที่ป้าจะได้กลับมาทำแผลกับเราแบบไปกลับ แต่ครั้งนี้แผลก็ไม่ดีขึ้นเพราะมาไม่สม่ำเสมอ จนหมอต้องให้นอนโรงพยาบาลเพื่อฉีดยาทำแผล และเหมือนเมื่อก่อนไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลเสนาคือรดดูแลป้าน้อยลง ป้าดูหงุดหงิดขึ้น ถามอะไรก็ได้แต่ยืมๆ ถามป้ากับลุงก็ไม่ค่อยตอบดูจะยี้มแง่งๆ ไปอีก จนป้ากลับบ้านฉันก็ยังไม่ได้อะไรที่แท้จริง ได้แต่พูดคุยตักเตือนขอให้คอยดูแลแม่ ฉันเริ่มรู้สึกถึงปัญหาบางอย่างที่กำลังคุกคามครอบครัวนี้อยู่ แม้ฉันจะไม่รู้ว่ามันคืออะไร

และแล้วความสงสัยของฉันก็เริ่มคลี่คลายเมื่อฉันเริ่มได้ข้อมูลจากคนที่รู้จักครอบครัวนี้ว่า หลังจากพ่อแม่ทุ่มเทเงินทองเท่าที่มีอยู่จัดงานบวชอย่างใหญ่โตให้กับลุงแล้ว พอสึกออกมาจะเริ่มติดพันแม่มาเรื่อยๆ กลับบ้าน ไม่ยอมมาเฝ้าแม่ งานการก็ไม่ค่อยช่วยพ่อทำ ทำให้ภาระทั้งหมดตกอยู่กับลุงจวบคนเดียว จนป้าโกรธมากที่ขอร้องไห้ร้องเลิกกับแม่มาแล้วลุงไม่ยอมทำตาม จนกระทั่งป้าต้องมานอนโรงพยาบาลด้วยอาการโมโหรุนแรง

จนหายใจหอบแรงๆ นอนหันหลังไม่ค่อยพูด และเมื่อพูดถึงเรื่องก็จะตาแดงๆ เหมือนจะร้องไห้ และธงยังเอารถมอเตอร์ไซด์คันเดียวของบ้านไปเที่ยวบ่อยขึ้น บางวันลุงจวบเป็นห่วงป้าเพราะตาก็มองไม่ค่อยเห็น และมานอนโรงพยาบาลก็ไม่มีใครดูแล ลุงจึงต้องหยุดทำงานและตามมาเฝ้าป้าที่โรงพยาบาลจนรายได้ขาดหายไปด้วย

ฉันพอจะเริ่มเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับครอบครัวนี้และเริ่มเข้าใจมากขึ้นว่าทำไมครั้งหลังนี้ป้าลืมนั่งรถเข็นหัวแม่เท้า และต้องการที่จะรักษาให้หายโดยเร็ว มาถึงตอนนี้ฉันจึงคิดจะไปเยี่ยมบ้านและหาโอกาสพูดคุยกับลุงเผื่อจะช่วยอะไรได้บ้าง

ถึงแม้หน้าที่การงานโดยตรงของฉันที่เป็นพยาบาลในหอผู้ป่วยจะไม่ได้มีหน้าที่ต้องลงชุมชนก็ตาม แต่ด้วยความผูกพันที่ฉันมีต่อคนไข้รายนี้และครอบครัว ทำให้ฉันตัดสินใจไปเยี่ยมบ้านของป้าลืมนั่ง

ในวันที่ฉันไปเยี่ยมนั้นลุงไม่อยู่บ้าน พบแต่ลุงกับป้าอยู่กันสองคนในบ้านชั้นเดียวยกสูงจากพื้นดินเล็กน้อย มีบันได 2 ชั้น ภายในบ้านกว้างประมาณสองห้องใหญ่ ปล่อยให้ห้องโล่ง แบ่งมุมหนึ่งเป็นที่นอนของสองสามีภรรยา อีกมุมหนึ่งไว้สำหรับแต่งตัว บริเวณหน้าประตูเป็นบริเวณรับแขก มีเก้าอี้นั่งสามตัว ห้องครัวและห้องน้ำอยู่ข้างนอกตัวบ้าน ติดกับห้องของลุงที่ต่อจากตัวบ้านใหญ่ออกไปด้านข้าง ถัดไปไม่ไกลนักมีบ้านสองหลังเล็กๆ เป็นที่อยู่ของครอบครัวลูกชายทั้งสองคน หลังบ้านเป็นนาผักนึ่ง มีร่องน้ำมาจนถึงด้านข้างของตัวบ้านเพื่อให้เรือบรรทุกผักนึ่งมาจอดได้สะดวก

ก่อนหน้านี้ทุกๆ วัน ลุงจวบและธงจะทำอาหารเตรียมไว้ให้ป้าตั้งแต่เช้า หลังฉีดยาเบาหวานให้ป้าเสร็จแล้วจะออกไปทำนาผักนึ่ง แต่มาช่วงหลังเมื่อลุงไม่อยู่บ้านภาระทุกอย่างจึงตกเป็นของลุงฝ่ายเดียว ระยะเวลาหลังป้าจะเตรียมยากินเองแต่ด้วยสายตาที่ฝ้าฟางมากขึ้นถึงขั้นดักข้าวหกลบๆ และต้องคลำทางไปห้องน้ำเองเวลาไม่มีคนอยู่ จึงทำให้กินยาไม่สม่ำเสมอ

เมื่อฉันดูลมยาพบว่ามียาบางส่วนที่หมดอายุจากการเก็บไม่ถูกวิธีป็นอยู่ บางซองยามีสีซีด บางส่วนถึงกับมีแมลงทำรัง ป้าเองมองไม่ค่อยเห็น ลุงเองก็ไม่ค่อยมีเวลาดูแล ฉันจึงนำยาที่หมดอายุออกมาแนะนำป้าเรื่องการจัดเก็บยา และการกินยาด้วยความห่วงใย

เมื่อฉันไปเยี่ยมบ้านนั้นอีกครั้ง ก็ได้พบกับลุง และมีโอกาสคุยกับเขา ถึงปัญหาของป้าที่เกิดขึ้นฉันกระตุ้นให้เขากลับไปคุยกับป้าเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ธงยิ้มอายๆ และดูท่าว่าจะไม่ยากพูดถึงเท่าไรนัก ฉันคิดว่าคงจะยุ่งเรื่องของครอบครัวของเขามากไปกว่านี้อีกไม่ได้แล้ว เพราะทั้งลุงและป้าไม่ยอมบอกอะไรมากไปกว่านี้ จึงหันมาคุยกันในเรื่องช่วยกันแก้ปัญหาการกินยาของป้าแทน และกำชับให้ธงพาแม่ไปหาหมอตามทีนัดทุกครั้ง เพราะช่วงที่ไปอยู่โรงพยาบาลเสนา หมอได้วินิจฉัยให้รักษาตาด้วย แต่ช่วงนั้นก็ไม่สามารถทำได้เนื่องจากหมอตาทที่โรงพยาบาลเสนาย้ายไปอยู่ที่อื่นและยังไม่มีคนใหม่มาแทน

หมอจึงแนะนำให้รักษาตาให้ดีขึ้นก่อนแล้วค่อยส่งตัวไปรักษาที่โรงพยาบาลพระนครศรีอยุธยา ทำให้ป้าต้องมาทำแผลที่โรงพยาบาลของฉันทุกวัน โดยเฉพาะเมื่อตรวจพบว่าป้าควบคุมเบาหวานได้ไม่ดี จึงต้องนัดต่อเนื่องอีกหลายครั้ง อย่างไรก็ตามลุงกับป้ายังยินดีที่จะมาทำแผลอย่างต่อเนื่อง

จนวันที่หนึ่งนำเรื่องลุงจวบคิดฆ่าตัวตายมาปรึกษา ด้วยเวลาที่จำกัดและกลัวว่าลุงจะกลับไปคิดกินยาฆ่าตัวตายอีกครั้ง พี่หนึ่งจึงเสนอทางช่วยลุงจวบด้วยการพยายามแบ่งเบาความทุกข์ โดยเสนอว่าจะสอนให้ลุงทำแผลให้ป้าเองที่บ้านพร้อมทั้งเตรียมอุปกรณ์ให้ และนัดมาดูแผลเป็นบางครั้ง และได้เสนอแผนขั้นต่อไปว่า จะให้ทางโรงพยาบาลไปเยี่ยมบ้าน การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของพี่หนึ่งในวันนั้น ดูเหมือนลุงจวบพอใจกับข้อเสนอแนะและสื่อนัดขึ้น

แต่ปัญหาของผู้ดูแลรักษาที่พี่หนึ่งมาปรึกษาฉันก็คือ เธอไม่มีเวลาทำแผลเองและยังไม่เคยเห็นแผลของป้ามาก่อน จึงมาปรึกษาฉันเพราะเคยรู้มาว่าฉันรู้จักกับครอบครัวนี้เป็นอย่างดี

ฉันเล่าลักษณะแผลที่เท้าป้าให้ฟังและเห็นด้วยกับพี่หนึ่งว่าลุงสามารถทำแผลเองได้ แต่ที่สำคัญต้องหาคนมาสอนให้ หลังจากปรึกษากัน พี่หนึ่งจึงหาทางออกด้วยการให้ฉันซึ่งรู้ข้อมูลดีอยู่แล้วไปสอนลุงจวบ แต่เมื่อเห็นฉันยังมีงานค้างอยู่ พี่หนึ่งจึงอาสาช่วยติดต่อและนัดให้ฉันไปสอนที่บ้าน

ถึงแม้ว่าด้วยระบบการทำงานระหว่างเจ้าหน้าที่สถานีนามัยกับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลสามารถประสานงานกันได้เป็นอย่างดีจนทำให้การช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของลุงในวันนั้นผ่านไปได้ด้วยดีก็ตาม แต่สำหรับฉันยังครุ่นคิดเกี่ยวกับเรื่องที่พี่หนึ่งเล่าให้ฟังด้วยความแปลกใจว่าเกิดอะไรขึ้นกับครอบครัวของป้าตอนนี้ จนทำให้การมาทำแผลที่โรงพยาบาลของป้าตอนนี้เป็นเรื่องยากลำบาก ทั้งๆ ที่ครั้งก่อนที่เคยเป็น แผลรุนแรงกว่านี้และต้องรักษานานกว่านี้ ป้าและครอบครัวดูจะเต็มใจมารับการรักษาทุกครั้งไม่เคยขาดหรือบ่นให้ไต่ถามเลย และสามารถรักษาแผลให้หายดีทุกครั้ง จนไม่ต้องถึงกับตัดเท้ามาแล้ว แต่ทำไมเพียงแค่แผลที่นิ้วป้าจึงอยากตัดทิ้งมาหลายครั้งหลายคราแล้ว

ฉันยังไม่ยอมแพ้ง่ายๆ หลังจากติดตามข้อมูลเพิ่มเติมทำให้ทราบว่าลุงยังทำตัวเที่ยวเตร่เหมือนเดิม ลุงต้องพาป้ามาทำแผล ดูแลป้าจนทำงานไม่เต็มที่ รายได้น้อยลง รถมอเตอร์ไซด์ก็ไม่ค่อยจะอยู่ ลุงซึ่งเป็นประธานองค์การบริหารส่วนตำบลจะไปประชุมหรือทำงานก็ไม่สะดวก ทุกอย่างตกเป็นภาระหน้าที่ของลุงคนเดียวทั้งทำแผล งานบ้าน ทำอาหาร ดูแลป้า นอกจากนี้เงินเก็บก็หมดไปกับการปลูกบ้าน รักษาป้า และบวชของ สาเหตุทั้งปวงเหล่านั้นบีบคั้นทำให้ลุงรู้สึกท้อและมีความคิดฆ่าตัวตายในวันนั้น แต่ป้าไม่ทำตามเพราะก็ยังห่วงลูกหลานโดยเฉพาะธง

หลังจากวันที่ป่าปฏิเสธไม่ยอมกินยาตายกับลุง ป้าได้พยายามพูดกับธงดีๆ ไม่เกรี้ยวกราดเช่นแต่ก่อน นับว่าโชคก็ยังเข้าข้างป้าล่อม เพราะเป็นช่วงเดียวกับที่ธงได้พบรักใหม่กับสาวน้อยที่พบกันในห้องผู้ป่วย ซึ่งทั้งสองคนมาเฝ้าแม่พร้อมกันและเริ่มติดต่อกันเรื่อยมา ทำให้ธงยอมเลิกกับแม่ม่าย และสาวคนนี้ก็ช่วยแนะนำลุงดูแลป้าล่อมหลายอย่าง จนทำให้สถานการณ์ในครอบครัวของป้าดีขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุดป้าได้รับการผ่าตัดตาจนมองเห็นดีเหมือนเดิม และด้วยกำลังใจจากคนรอบข้าง ป้ายินดีที่จะมาทำแผลที่โรงพยาบาลต่อจนแผลหายสนิท

ถึงวันนี้ป้ากลับมามีบทบาทช่วยครอบครัวอีกครั้งในฐานะแม่บ้านที่ช่วยแบ่งเบาภาระลุง และถึงแม้จะมีภาระเพิ่มจากการต้องช่วยเหลือหลานวัยขวบกว่า ซึ่งเป็นลูกของธงกับสาวน้อยคนนั้นที่ต่อมาได้แต่งงานกันโดยป้าไม่ได้ขัดขวาง แต่ภาระใหม่ในวันนี้ ป้าล่อมได้ทำมันอย่างมีความสุขที่ครอบครัวกลับมาดีดังเดิม

ความคิดที่จะฆ่าตัวตายลาจากโลกไปกลายเป็นแค่ความหลังสำหรับลุงจวบในวันนี้

แต่สำหรับฉัน เรื่องของลุงจวบและป้าล่อมคือบทเรียนสำคัญบทหนึ่งบนเส้นทางการทำงาน

ใครจะคิดว่านิ้วเพียงหนึ่งนิ้วจะมีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้เป็นเจ้าของ และคนข้างตัวได้ถึงเพียงนี้ การตัดอวัยวะทิ้งในบางกรณี คือสิ่งที่เราพยายามหาทางเลือกเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงความทุกข์อันยืดเยื้อที่ตามมา แต่ในบางกรณี การเลือกรักษาอวัยวะนั้นไว้อาจหมายถึงการแลกมาด้วยความทุกข์เกินกว่าจะทนทานได้ ดังเช่นการรักษานิ้วเท้าหนึ่งของป้าล่อมที่เกือบนำไปสู่จุดจบของสองชีวิต แต่อย่างไรก็ตามด้วยความรักและความเข้าใจของคนในครอบครัวที่สามารถประคับประคองผ่านคืนวันอันมืดมนมาได้ ก็ยิ่งทำให้ความสุขที่ตามมามีคุณค่าและความหมายยิ่งขึ้น

ฉันยังเชื่อว่าถ้าเสียงของผู้ป่วยถูกรับฟังทั้งด้วยหูและด้วยใจของพวกเราที่อยู่ในระบบผู้ให้บริการสุขภาพซึ่งไม่ว่าจะปฏิบัติงานอยู่ในส่วนไหนก็ตามให้มากขึ้นกว่าที่ผ่านมา ความทุกข์ที่ก่อเกิดบนเส้นทางสายนี้ก็จะเบาบางลง

ขอบคุณ

โครงการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาแนวคิดบริการสุขภาพปฐมภูมิ ภายใต้ความรับผิดชอบของสำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ (สวสส.) ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) สามารถสำเร็จจุล่งไปได้ดีก็ด้วยความร่วมมือจากเครือข่ายวิชิชุมชน ที่ได้ร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ก่อเกิดจิตสำนึกที่องงามและสร้างความเข้าใจในการร่วมกันดูแลเพื่อนมนุษย์ให้ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งมิติทางกาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ อีกทั้งช่วยกันเสริมสร้างทีมงานบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิมีความเข้มแข็งขึ้นด้วยจึงขอขอบคุณบุคคลที่เป็นเครือข่ายเขียนเรื่องเล่าประสบการณ์จากการทำงานบริการระดับปฐมภูมิตั้งต่อไปนี้ไว้เป็นอย่างสูง

1. อาจารย์วราพร วันไชยธนวงศ์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนียะียงใหม่ จ.ยะียงใหม่
2. น.ส.อัครา บุญสุข สถานือนามัยบ้านสะลงนอก อ.แมริม จ.ยะียงใหม่
3. นางอุบล หาญฤทธิ์ สถานือนามัยบ้านสะลงนอก อ.แมริม จ.ยะียงใหม่
4. น.ส.มนสา สมพันธ์ สถานือนามัยยังเมิน อ.สะเมิง จ.ยะียงใหม่
5. อาจารย์พัฒนา นาคทอง วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนินครลำปาง จ.ลำปาง
6. นางประยูรศรี เลือดสงคราม โรงพยาบาลลำปาง จ.ลำปาง
7. นางวรารุณ ทิพาภรณ์ โรงพยาบาลลำปาง จ.ลำปาง
8. นางนริรัตน์ วิทยาคุณ โรงพยาบาลลำปาง จ.ลำปาง
9. นายมานิต จักรเครือ สถานือนามัยบ้านเสด็จ อ.เมือง จ.ลำปาง
10. นายธีรยุทธ โพธิ์สุข สถานือนามัยบ้านเสด็จ อ.เมือง จ.ลำปาง
11. นางวันเพ็ญ กันทาเครือ สถานือนามัยทรายทอง อ.เมือง จ.ลำปาง
12. นางจันทร์สม เทชะอุ่น สถานือนามัยหัววัง อ.เมือง จ.ลำปาง
13. นายสมเกียรติ เย็นสำราญ สถานือนามัยนิคมเขต 16 อ.เมือง จ.ลำปาง
14. นางสาวนธยา ดีปละวงค์ สถานือนามัยจำคำ อ.เมือง จ.ลำปาง
15. นางศิริพร เหลืองอุดม โรงพยาบาลน้ำพอง จ.ขอนแก่น
16. นางสาวดวง เสงพูลธนา โรงพยาบาลน้ำพอง จ.ขอนแก่น
17. นางพรณิภา ไชยรัตน์ โรงพยาบาลน้ำพอง จ.ขอนแก่น
18. นางนิสา แผงฤทธิ์ โรงพยาบาลน้ำพอง จ.ขอนแก่น
19. นางเพ็ญประภา ขามธาตุ โรงพยาบาลน้ำพอง จ.ขอนแก่น
20. นางจันทร์โท พรหมอารักษ์ โรงพยาบาลน้ำพอง จ.ขอนแก่น
21. นางประภัสสร นิลผาย โรงพยาบาลน้ำพอง จ.ขอนแก่น

22. นางประภัสสร เลิศภักดี โรงพยาบาลน้ำพอง จ.ขอนแก่น
23. นางสุมาลี ตราภู โรงพยาบาลน้ำพอง จ.ขอนแก่น
24. นางละมุล เกษสาคร โรงพยาบาลน้ำพอง จ.ขอนแก่น
25. นางเลิศบุญพร ไพเราะห์ ศูนย์สุขภาพชุมชนวังชัย อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น
26. นางรัญจวน โนนลำดวน ศูนย์สุขภาพชุมชนวังชัย อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น
27. นางสมจิตร สมหวัง ศูนย์สุขภาพชุมชนบ้านขาม อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น
28. นางรุ่งทิพย์ คงทรัพย์ ศูนย์สุขภาพชุมชนคำแก่นคูณ อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น
29. นางพัทธนันท์ จำสิงห์ ศูนย์สุขภาพชุมชนตำบลบัวเงิน อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น
30. พ.ญ.รัตนา ยอดอานนท์ โรงพยาบาลปากช่องนานา อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
31. นางวิลาวัลย์ ศรีโพธิ์ ศูนย์สุขภาพชุมชนมะค่า อ.เมือง จ.นครราชสีมา
32. น.ส.จุไรวัลย์ สุนทรารรณ ศูนย์สุขภาพชุมชนหนองน้ำแดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
33. น.ส.สมจิตต์ ลาภกิจ ศูนย์สุขภาพชุมชนหนองน้ำแดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
34. น.ส.สุภาพรณ วรณแก้ว ศูนย์สุขภาพชุมชนหนองน้ำแดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
35. นางอำไพ แก้วกระจ่าง ศูนย์แพทย์ชุมชน 11 อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.นครราชสีมา
36. นางสุมาลย์ วรณกิจไพศาล ศูนย์สุขภาพชุมชนหนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
37. นายศักดิ์กฤษณ์ ทองคำ ศูนย์สุขภาพชุมชนหนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
38. นางรักใจ บุญระดม สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี
39. นางประภา วัฒนชีพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี
40. นางนิตยา เจริญนันท์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี
41. นางสมหวัง ศรีสังข์ ศูนย์สุขภาพชุมชนพลั อ. แหล่มสิงห์ จ.จันทบุรี
42. นางอารีวรรณ เปสณ ศูนย์สุขภาพชุมชนเขาคิชฌกูฏ กิ่ง อ. เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี
43. น.ส.ปิติมา อิมผ่อง ศูนย์สุขภาพชุมชนเฉลิมพระเกียรติ กิ่ง อ. เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี
44. นายพรหมมาตร ปฏิสังข์ โรงพยาบาลแก่งหางแมว อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี
45. นางพิรยา สกุนนิยมพร ศูนย์สุขภาพชุมชนท่าใหม่ อ. ท่าใหม่ จ.จันทบุรี
46. นางนิตยา ขนสิทธิ์ โรงพยาบาลสองพี่น้อง อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี
47. น.ส.นิกาล ศรีมงคล ศูนย์สุขภาพชุมชนจันทนิมิต อ.เมือง จ.จันทบุรี
48. นางจรัสรัตน์ เจริญจิตต์ โรงพยาบาลขลุง อ.ขลุง จ.จันทบุรี
49. นางนงนุช ป่อหลี ศูนย์สุขภาพชุมชนวังสรรพรส อ.ขลุง จ.จันทบุรี
50. นางอารีย์ สอนธรรม ศูนย์สุขภาพชุมชนวังสรรพรส อ.ขลุง จ.จันทบุรี
51. น.ส.เสกสร อุทัยคีมี ศูนย์สุขภาพชุมชนวังแถม อ.มะขาม จ.จันทบุรี
52. นางวรรณนา สร้อยแก้ว ศูนย์สุขภาพชุมชนสอยดาว อ.สอยดาว จ.จันทบุรี
53. นางวิวรรรณ บุญประสพ สถานือนามัยโป่งน้ำร้อน อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี
54. นพ. เศกสรรค์ ขวนะดีเลิศ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลบางช้าง จ.พระนครศรีอยุธยา

55. น.ส.เฉลิมศรี สะมะโน โรงพยาบาลบางช้าง จ.พระนครศรีอยุธยา
56. นางเพ็ญลักษณ์ ขำเลิศ โรงพยาบาลภาษี จ.พระนครศรีอยุธยา
57. นางชื่นกมล พูลสวัสดิ์ สถานีอนามัยตำบลเตาเล่า จ.พระนครศรีอยุธยา
58. น.ส.นิตยา การปลื้มจิตต์ สถานีอนามัยตำบลเตาเล่า อ.บางช้าง จ.พระนครศรีอยุธยา
59. นางรัตนภรณ์ จอมสง่า สถานีอนามัยไผ่ล้อม อ.ภาษี จ.พระนครศรีอยุธยา
60. นางประภาพร ประศรี สถานีอนามัยบางช้าง อ.บางช้าง จ.พระนครศรีอยุธยา
61. น.ส.พัชรี บุญชุ่มรัมย์ สถานีอนามัยหลักชัย อ.ลาดบัวหลวง จ.พระนครศรีอยุธยา
62. นางสมบุรณ์ เมืองอยู่ สถานีอนามัยคูสลอด อ.ลาดบัวหลวง จ.พระนครศรีอยุธยา
63. น.ส.สมจิตร สุขมะ สถานีอนามัยกุฎี อ.ผักไห่ จ.พระนครศรีอยุธยา
64. น.ส.สาวตรี สินธุ สถานีอนามัยลำตาเสา อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา
65. นพ.เฉลิมพงศ์ วิเศษศรีพงษ์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลบางแพ จ.ราชบุรี
66. น.ส.อรชร โททวี โรงพยาบาลบางแพ จ.ราชบุรี
67. น.ส.อรดา วงษ์ไสว โรงพยาบาลบางแพ จ.ราชบุรี
68. นางนงเยาว์ เรียนขอบ โรงพยาบาลบางแพ จ.ราชบุรี
69. นางวารินทร์ หมอยาดี โรงพยาบาลบางแพ จ.ราชบุรี
70. น.ส.อรุณ อบเชย โรงพยาบาลบางแพ จ.ราชบุรี
71. น.ส.วิภาดา ศิริจันทร์โท โรงพยาบาลบางแพ จ.ราชบุรี
72. นางทรงศรี ตันท์เจริญรัตน์ สถานีอนามัยตำบลวังเย็น อ.บางแพ จ.ราชบุรี
73. นางวราพร กรับทอง สถานีอนามัยตำบลวังเย็น อ.บางแพ จ.ราชบุรี
74. น.ส.ประกายมาศ รุ่งสว่าง สถานีอนามัยตำบลหัวโพ อ.บางแพ จ.ราชบุรี
75. นายเจตนา คันทิพย์ สถานีอนามัยตำบลหัวโพ อ.บางแพ จ.ราชบุรี
76. นายกิตติศักดิ์ ทรงพัฒนา สถานีอนามัยตำบลหัวโพ อ.บางแพ จ.ราชบุรี
77. น.ส.อมรรัตน์ โคตรมุงคุณ สถานีอนามัยตำบลวัดแก้ว อ.บางแพ จ.ราชบุรี
78. น.ส.สมศรี จังโสพานิช สถานีอนามัยบ้านดอนใหญ่ อ.บางแพ จ.ราชบุรี
79. นางสุพร ยूरพันธ์ คลินิกเวชปฏิบัติครอบครัวโรงพยาบาลระโนด จ.สงขลา
80. นางสุภาณี สุวรรณ คลินิกเวชปฏิบัติครอบครัวโรงพยาบาลระโนด จ.สงขลา
81. นางสมร ศรีอินทร์ คลินิกเวชปฏิบัติครอบครัวโรงพยาบาลระโนด จ.สงขลา
82. น.ส.รสสุคนธ์ ขมภูทอง โรงพยาบาลระโนด จ.สงขลา
83. นางสุพร ลอยลิบ โรงพยาบาลระโนด จ.สงขลา
84. นายนครินทร์ ผ่องสุวรรณ โรงพยาบาลระโนด จ.สงขลา
85. นางสุวรรณา นิลรัตน์ สถานีอนามัยตำบลพังยาง อ.ระโนด จ.สงขลา